

**Sosiaalisia verkostopalveluita kesyttämässä:
verkostopalveluiden ja itsensä esittämisen käsittely Helsingin
Sanomissa vuosina 2004–2012**

Henrik Saari

Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Sosiologia
Pro gradu -tutkielma
Lokakuu 2013

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

SAARI, HENRIK: Sosiaalisia verkostopalveluita kesyttämässä: verkostopalveluiden ja itsensä esittämisen käsittely Helsingin Sanomissa vuosina 2004–2012

Pro gradu -tutkielma, 92 sivua + 2 liitesivua

Sosiologia

Lokakuu 2013

Tutkielmassa tarkastelen, miten mediassa on käsitelty sosiaalisia verkostopalveluita (*social network services*) ja itsensä esittämistä niissä. Tutkimuskysymyksen liittyvät siihen, miten verkostopalveluissa esiintymisestä on keskusteltu Helsingin Sanomissa ja onko tämä keskustelu muuttunut vuosien 2004–2012 välillä. Lisäksi selvitän, miten aiheen käsittely näyttäytyy teknologian kesyttämisen näkökulmasta. Työhypoteesini on ollut, että verkostopalvelut ovat käyneet läpi teknologian kesyttämisprosessin, jonka aikana myös verkostopalveluissa esiintymisestä on tullut hyväksyttävää. Aiemmissä tutkimuksissa on tuotu esiin tarve verkostopalveluiden vastaanottoon ja omaksumiseen keskittyvälle tutkimukselle, joten tutkielmalla olen pyrkinyt vastaamaan myös tähän tarpeeseen. Tutkielma kytkeytyy itsensä esittämisen ja teknologian kesyttämisen tutkimusperinteisiin.

Tutkimusaineisto koostuu 54:stä Helsingin Sanomien verkkoarkistosta kerätystä lehtikirjoituksesta. Aineisto on valikoitu vuosilta 2004–2006, 2008 ja 2012. Olen päätenyt tähän asetelmaan, jotta ajallinen vertailu olisi mahdollista. Aineiston analysoinnissa olen hyödyntänyt aineistolähtöistä kvalitatiivista sisällönanalyysia. Käytännössä analyysi on perustunut tekstin tarkkaan lähilukuun, redusointiin ja ryhmittelyyn.

Tutkimusprosessin tuloksena nimesin verkostopalveluista käydyn keskustelun eri vaiheet seuraavasti: *verkostopalveluiden varhaiset vuodet* (2004–2006), *valtavirtaistumisen aika* (2008) ja *arkipäiväistymisen aika* (2012). Ensimmäisessä vaiheessa verkostopalveluissa esiintymiseen liittyvää käsitelyä leimasi paheksunta, nuorten avoimen esiintymisen hämmästely ja suoranainen moraalipaniikki. Erityisesti käyttäjien itsestään palveluihin lataamat valokuvat ja seksuaalinen sisältö herättivät ihmetystä. Toisessa vaiheessa keskustelu monipuolistui, mutta yhä kirjoitettiin näkyvästi verkostopalveluissa esiintymiseen liittyvistä uhista, kuten identiteettivarkauksista. Erityisesti keskusteltiin julkisen ja yksityisen rajanvedosta. Verkostopalvelut hahmottuivatkin hallitsemattomina välineinä, jotka vaarantavat käyttäjiensä yksityisyyden. Kolmannessa vaiheessa ei enää puhuttu uhkista vaan verkostopalveluissa esiintymistä pidettiin jo jokapäiväisenä ilmiönä. Silti keskustelu julkisen ja yksityisen rajoista jatkui. Verkostopalveluista oli kuitenkin muodostunut olennainen osa yhteiskunnallisestikin merkittävää sosiaalisen median julkisuutta, jossa esiintymisen voi nähdä olevan erityisen tärkeää esimerkiksi poliitikoille ja muille vaikuttajille.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että verkostopalveluita on todella käsitelty mediassa hyvin erilaisilla tavoilla vuosien 2004–2012 välillä. Katson, että medially on ollut merkittävä rooli verkostopalveluiden kesyttämisessä osaksi suomalaisten arkista mediankäyttöä. Mediassa on siirrytty paheksuvasta vastaanotosta puhetapoihin, jotka hyväksyvät verkostopalveluiden käytön ja niissä esiintymisen. Verkostopalvelut näyttävätkin lyhyessä ajassa vakiinnuttaneen asemansa yhtenä identiteetin rakentamisen ja viestinnän välineenä.

AVAINSANAT: sosiaaliset verkostopalvelut, itsensä esittäminen, teknologian kesyttäminen, internet, laadullinen sisällönanalyysi

Sisällysluettelo

1 Johdanto.....	1
1.1 Johdatus aihepiiriin ja aiheen rajausta.....	2
1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	4
2 Sosiaaliset verkostopalvelut: 2000-luvun uutta mediateknologiaa.....	6
2.1 Sosiaaliset verkostopalvelut ja niiden lyhyt historia.....	6
2.2 Verkostopalveluiden toimintaperiaatteet.....	9
2.3 Verkostopalvelut mediahistorian näkökulmasta.....	14
2.3.1 Verkostopalvelut osana sosiaalisen median murrosta.....	15
2.3.2 Verkostopalveluiden henkiset edeltäjät.....	16
2.4 Sosiaalisista verkostopalveluista käytetyt nimitykset.....	19
3 Tutkimuksen taustateoria ja keskeiset käsitteet.....	21
3.1 Verkostopalveluiden tutkimus.....	21
3.2 Teknologian tutkimus sosiaalitieteissä ja teknologian kesyttämisen tutkimusperinne.....	24
3.2.1 Sosiaalitieteellinen teknologian tutkimus.....	24
3.2.2 Teknologian kesyttämisen tutkimus.....	26
3.3 Itsensä esittämisen tutkimus.....	28
3.3.1 Itsensä esittämisen klassikkoteoriat.....	28
3.3.2 Itsensä esittäminen, internet ja verkostopalvelut.....	30
3.4 Yksityisen ja julkisen käsitteet.....	33
4 Aineisto ja menetelmät.....	37
4.1 Tutkimuksen aineisto.....	37
4.2 Aineiston keruu ja valikoiminen.....	39
4.3 Laadullisesta tutkimuksesta ja sisällönanalyysistä.....	41
4.4 Aineistonanalyysin eteneminen.....	43
4.5 Tutkimuksen rajoitteet ja luotettavuus.....	45
5 Aineistonanalyysi ja tutkimushavainnot.....	46
5.1 Verkostopalveluiden varhaiset vuodet Suomessa (2004–2006).....	46
5.1.1 Nuorten avoin esiintyminen verkostopalveluissa.....	46
5.1.2 Verkostopalvelut ja moraalipaniikki.....	49
5.1.3 Verkostopalveluiden käytölle ja niissä esiintymiselle annetut selitykset.....	51
5.1.4 Käyttäjien valokuvat huomion keskipisteenä.....	53
5.2 Verkostopalveluiden valtavirtaistumisen aika Suomessa (2008).....	55
5.2.1 Verkostopalveluissa esiintyminen osaksi yhä useamman suomalaisen arkea.....	55
5.2.2 Keskustelu nuorten esiintymisestä verkostopalveluissa jatkuu.....	56
5.2.3 Hallitsematon verkostopalvelu: identiteettivarkaudet, käyttäjien tietojen tahaton leviäminen ja muut uhat.....	58
5.2.4 Sosiaaliset verkostopalvelut: yksityistä vai julkista?.....	60
5.3 Verkostopalveluiden arkipäiväistymisen aika (2012).....	63
5.3.1 Verkostopalveluissa esiintyminen osana suomalaisten arkea.....	63
5.3.2 Julkisen ja yksityisen rajanveto yhä keskiössä.....	64
5.3.3 Verkostopalvelut uutena julkisuuden areenana: katseet kulissien taakse ja vertaisvalvonta.....	67

6 Verkostopalvelut osana mediankäyttöä.....	70
6.1 Miten suhtautuminen verkostopalveluissa esiintymiseen on muuttunut?.....	70
6.2 Verkostopalveluiden kesyttäminen arkisiksi itsensä esittämisen välineiksi.....	72
7 Lopuksi.....	76
Kirjallisuus.....	79
Internetpalvelut.....	89
Muut lähteet.....	90

Liitteet

1 Johdanto

Viimeisen kahden vuosikymmenen aikana tietotekniikka ja verkkoyhteydet ovat tehneet lopullisen läpimurtonsa suomalaisiin koteihin (Suominen 2009). 2000-luvulla erityisen merkittävä ilmiö on ollut niin sanotun sosiaalisen median nousu¹. Nämä uudet verkkoteknologiat ovat vakiintuneet nopeasti osaksi monien ihmisten arkista viestintää (ks. SVT 2011). Ajasta ja paikasta riippumaton mediavälitteinen viestintä tuo mukanaan sosiologisesti kiinnostavia ilmiöitä. Sosiaalinen media muun muassa vaikuttaa käsityksiimme siitä, mikä on yksityistä ja julkista (Baym & boyd² 2012). Lisäksi uudet viestintäteknologiat muuttavat sitä, miten voimme viestiä itsestämme asioita muille (Krämer & Winter 2008, 106). Kyseessä on nähty olevan aidosti uudenlainen itsensä esittämisen tila ja väline (Baym & boyd 2012).

Sosiaaliseen mediaan lukeutuvat myös *sosiaaliset verkostopalvelut (social network services)*, jotka ovat suhteellisen uusi ja merkittävä ilmiö internetin kautta tapahtuvassa viestinnässä. Verkostopalveluissa käyttäjät luovat oman profiilisivunsa ja verkostoituvat muiden käyttäjien kanssa (Lietsala & Sirkkunen 2008, 47; boyd & Ellison 2007). Tunnettuja palveluita ovat esimerkiksi Facebook, LinkedIn ja IRC-Galleria. Verkostopalvelut ovat vakiintuneet osaksi monien arkista mediakäyttöä, ja niistä on muodostunut Suomessakin arvioiden mukaan jopa kolmanneksi yleisin internetin käyttötarkoitus (Findikaattori 7.11.2012).

Tässä tutkimuksessa keskiössä ovat juuri nämä nopeasti yleistyneet sosiaaliset verkostopalvelut ja se, miten niitä on käsitelty mediassa. Lähdän liikkeelle huomiosta, että palveluiden valtavirtaistuksessa niistä alettiin puhua myös mediassa yhä enemmän. Niin lehdissä kuin television ajankohtaisohjelmissa on neuvoteltu muun muassa verkostopalveluiden roolista osana nuorten ja myöhemmin myös aikuisten elämää. Erityisen näkyvästi keskustelua on käyty siitä, miten palveluissa esiinnyttäen ja mitä käyttäjät kertovat niissä itsestään muille. Keskustelu on siis liittynyt vahvasti itsensä esittä-

¹ Sosiaalisesta mediasta eli *somesta* puhumalla on viitattu uusiin verkkoviestintäpalveluihin, joissa tuottajien ja kuluttajien väliset rajat hämärtyvät. Palvelut perustuvat käyttäjien tuottamaan tai muista palveluista kerättävään sisältöön. Käyttäjät voivat siis olla palveluissa paitsi vastaanottajia myös sisällöntuottajia. Keskeisessä roolissa ovat myös palveluissa muodostettavat sosiaaliset verkostot. (Lietsala & Sirkkunen 2008, 13.) Enemmän aiheesta luvussa 2.3.

² Tutkija danah boydin nimen virallisessa kirjoitusasussa käytetään pieniä alkukirjaimia. Tämä kirjoitusasu on vakiintunut käytännöksi akateemisissa teksteissä, joten käytän sitä myös tutkielmassani.

misen sekä yksityisen ja julkisen teemoihin. Media on merkityksellistännyt verkostopalveluita ja osallistunut neuvotteluun niiden asemasta osana arkea. Olenkin kiinnostunut erityisesti siitä, miten itsensä esittämisestä ja sitä sivuavista asioista on neuvoteltu verkostopalveluista kirjoitettaessa sekä miten tämä neuvottelu on muuttunut vuosien saatossa. Aiheen tarkastelu on sosiologisesti kiinnostavaa, koska se kertoo siitä, miten uusi itsensä esittämistä haastava viestintäteknologia on otettu vastaan ja kesytetty osaksi arkea.

1.1 Johdatus aihepiiriin ja aiheen rajaus

Sosiaalinen media on herättänyt paljon kiinnostusta 2000-luvulla. Tästä kertoo ilmiön saama näkyvyys niin mediassa kuin tutkimuskirjallisuudessa. Keskustelua on käyty verkostopalveluiden haitoista ja mahdollisuuksista sekä spekuloitu palveluiden suosion pysyvyyttä. Nopean tarkastelun perusteella keskustelun voisi katsoa noudattaneen perinteistä mediateknologioiden vastaanottoa, jossa läsnä ovat olleet niin pelot kuin utopiatkin (vrt. Östman 2009, 162; Pantzar 1996).

Uutisointia sosiaalisesta mediasta ja koko mediailmiön vastaanottoa olisi kiinnostavaa tutkia laajasti useita erilaisia aineistoja käyttäen. Pro gradun laajuudessa työssä on kuitenkin välttämätöntä valita rajattu näkökulma. Yksi ongelma on se, että sosiaalinen media on laaja ja osittain määrittelemätön kokonaisuus, jolla ei ole selvää syntyajankohtaa tai muita rajoja. Näin ollen rajaan tarkasteluni yhteen valikoidumpaan sosiaalisen median osuuteen eli verkostopalveluihin, jotka tosin jakavat monia yhteisiä piirteitä muiden sosiaalisen median palveluiden kanssa.³ Tavoitteeni on selvittää, miten juuri verkostopalveluista on puhuttu mediassa.

Olen valinnut tutkimusaineistokseni verkostopalveluita käsitteleviä lehtiartikkeleita Helsingin Sanomista. Ennalta tekemieni havaintojen perusteella vaikuttaa siltä, että yksi keskeinen lehdissä esiintynyt näkökulma verkostopalveluihin on ollut itsensä esittämisestä ja yksityisen ja julkisen rajoista neuvottelemisen. Journalisteja on kiinnostanut esimerkiksi se, miten uudet sosiaalisen median palvelut muuttavat suhtautumistamme siihen, mitä olemme valmiita kertomaan itsestämme muille jul-

³ Tiukka rajaaminen on osittain keinotekoista, koska monet sosiaalisen median palvelut jakavat samoja ominaisuuksia niin sanottujen sosiaalisten verkostopalveluiden kanssa. Verkostopalveluita ja rajanvetoa muihin sosiaalisen median palveluihin käsittelem tarkemmin luvussa 2.2.

kisesti. Haluankin kiinnittää tutkielmassani huomioni erityisesti tähän keskusteluun liittyvään aineistoon eli tutkia verkostopalveluista Helsingin Sanomissa käytyä keskustelua juuri itsensä esittämisen näkökulmasta.

Lisäksi olen kiinnostunut siitä, onko nähtävissä, että mediapuheen kautta verkostopalveluita olisi kesytetty osaksi suomalaista arkea. Uusi teknologiahan ei ole koskaan automaattisesti valmis ja asettu suoraviivaisesti osaksi arkeamme. Vakiintuminen edellyttää aina neuvottelua ja teknologian kesyttämistä ja kulttuurista omaksumista. (Pantzar 1996, 53.) Teknologista kehitystä pitäisikin tarkastella sosiaalisena prosessina, jossa eri toimijoilla on tärkeitä rooleja (Bijker 1997, 48). Aiempien tutkimusten perusteella näyttää siltä, että medially on valtaa teknologiauutuuksien kotouttamisessa (esim. Peteri 2006; Pantzar 1996). Näin ollen on syytä olettaa, että sillä, mitä verkostopalveluista on kirjoitettu lehdissä, on voinut olla merkitystä omaksumisprosessissa.

Työhypoteesini on, että käynnissä on ollut verkostopalveluiden kesyttämisen- tai kotouttamisprojekti, jossa itsensä esittämisestä käyty neuvottelu on ollut keskeisessä roolissa. Tätä ajatusta tukee huomio siitä, että sosiaalista mediaa ei ole vain hetkessä omaksuttu käyttöön vaan se on edellyttänyt uusien ajatustapojen syntymistä, jotka hyväksyvät sosiaalisen median (Säntti & Säntti 2011, 16–21). Lisäksi aikaisemmat tutkimukset kertovat siitä, että verkostopalvelut ovat aidosti haastaneet käsityksiämme itsensä esittämisestä ja yksityisen ja julkisen rajoista (esim. boyd 2008; Marwick and boyd 2011).

Ajatus verkostopalveluiden kesyttämisestä arkiseksi itsensä esittämisen välineiksi on muokkautunut tehdessäni aiempaa sosiologian kandidaatin tutkielmaani (2008) ja hypermedian pro gradu -opinnäytettäni (2010). Molemmat opinnäytteeni liittyivät verkostopalveluihin, ja käytin niissä aineistona ryhmäkeskusteluja, joissa osallistujat keskustelivat itsensä esittämistä sivuavista teemoista. Aiempia opinnäytteeni tehdessäni huomasin, että myös eri medioissa esiintyi neuvottelua itsensä esittämisestä ja verkostopalveluista.

Näin ollen tämä pro gradu on jatkumoa aiemmille opinnäytteeni. Tutkielmani tarkoitus onkin auttaa minua pääsemään yhä syvemmälle itsensä esittämisen ja verkostopalveluiden teemaan uudesta näkökulmasta media-aineistoa hyödyntäen. Kiinnostavaa on myös se, että juuri tästä näkökulmasta

tehtyä aikaisempaa tutkimusta ei löydy, vaikka useissa tutkimuksissa on toki sivuttu itsensä esittämisen teemaa (mm. boyd 2008, Baym & boyd 2012).

Teknologian kesyttämisen näkökulman kytkeminen verkostopalveluiden ja itsensä esittämisen tarkasteluun on uusi tutkimusaihe, josta ei vielä löydy tietoa. Tällä hetkellä etenkin verkostopalveluiden vastaanoton ja niiden omaksumisen tutkimukselle on tarvetta (Ellison & boyd 2013, 168). Aiheen tutkiminen voi avata näkökulmia siihen, miten uusia viestintäteknologioita omaksutaan ja miten ne taas saattavat vaikuttaa käsityksiimme itsensä esittämisestä tai yksityisestä ja julkisesta. Myös runsas neuvottelu itsensä esittämisen ja yksityisyyden merkityksistä uusmediapalveluiden yhteydessä kertoo siitä, että tilausta aihepiiriä käsittelevälle tutkimukselle on. Näin ollen tutkimuksen tekeminen on mielekästä ja mielestäni sillä on myös yhteiskunnallista relevanssia.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

1. Miten itsensä esittämisestä verkostopalveluissa on keskusteltu Helsingin Sanomissa?

Erityisesti minua kiinnostaa itsensä esittämiseen liittyvä keskustelu, jota on käyty verkostopalveluista kirjoitettaessa. Rajaan aiheen itsensä esittämiseen, koska alustavien havaintojeni pohjalta voin todeta, että itsensä esittämisen teema on ollut keskeinen aihe niin mediassa kuin arkisissa keskusteluissakin. Verkostopalvelut ovatkin tuoneet itsensä esittämiseen uusia piirteitä, jotka eivät ole tuttuja vanhoista medioista (boyd 2008; Baym & boyd 2012).

2. Onko suhtautuminen itsensä esittämiseen verkostopalveluissa muuttunut ajan myötä?

Ajallinen vertailu on kiinnostavaa, koska sen kautta saattavat paljastua erilaiset siirtymät verkostopalveluihin ja niissä esiintymiseen suhtautumisessa. Ajallinen vertailu voi myös kertoa mahdollisesta palveluiden omaksumisprosessista. Verkostopalvelut ovat kuitenkin verrattain uusi mediailmiö, jota on käsitelty Helsingin Sanomissa vasta vuodesta 2004 lähtien. Näin ollen toteutan ajallisen vertailun huomioiden aineiston asettamat rajoitteet.

3. Miten verkostopalveluiden ja itsensä esittämisen käsittely Helsingin Sanomissa näyttäytyy teknologian kesyttämisen näkökulmasta?

Kolmas tutkimuskysymykseni koskee sitä, onko lehtiaineistosta tulkittavissa, että verkostopalvelut olisivat käyneet läpi jonkinlaisen teknologian kesyttämisen prosessin. Minua kiinnostaa erityisesti se, miten Helsingin Sanomissa on kesytetty tätä uutta itsensä esittämiseen käytettävää mediaa.

Pro gradu -tutkielmani etenee siten, että seuraavaksi luvussa kaksi käsittelen verkostopalveluiden toimintaperiaatteita ja palveluita osana suurempaa mediamuutosta ja mediateknologioiden historiaa. Kolmannessa luvussa käyn läpi tutkimustaustan, teorian ja käsitteet, jotka ovat muovanneet ajattelua ja näin ollen muodostavat pohjan tutkielmalleni. Neljännessä luvussa taas esittelen tutkimuksen aineiston, sen keräämistavat ja aineistoanalyysiin käyttämäni menetelmän, laadullisen aineistolähtöisen sisällönanalyysin. Viidennessä pääluvussa käsittelen aineistosta tekemiäni havaintoja ja analyysivaiheen tuloksia. Käsittely etenee luvussa kronologisesti. Kuudennessa luvussa puolestaan tiivistän analyysini tuloksia, ja pyrin vastaamaan tutkimuskysymyksiini. Luvussa peilaan havaintojani myös teknologian kesyttämisen teorian näkökulmasta. Seitsemännessä eli viimeisessä luvussa reflektoin tutkimusprosessia ja pohdin jatkotutkimusmahdollisuuksia.

2 Sosiaaliset verkostopalvelut: 2000-luvun uutta mediateknologiaa

2.1 Sosiaaliset verkostopalvelut ja niiden lyhyt historia

Sosiaalisten verkostopalveluiden (*social network services*) voi määritellä olevan sosiaalisen median palveluita, joissa olennaista ovat ihmisten muodostamat kontaktit muiden käyttäjien kanssa ja näiden yhteyksien tuominen esille (boyd & Ellison 2007). Verkostopalveluiden pääasiallisia käyttötarkoituksia ovat ihmissuhteiden ylläpitäminen ja sisällönjakaminen verkossa (Ellison & boyd 2013, 159). Ensimmäiset verkostopalveluiksi laskettavissa olevat palvelut ilmestyivät jo 1990-luvun loppupuolella. Sosiaalista mediaa tutkineet boyd ja Ellison pitävät ensimmäisenä verkostopalveluna SixDegrees-sivustoa⁴, joka perustettiin vuonna 1997. Kyseisellä sivustolla oli ensimmäistä kertaa mahdollista luoda sekä käyttäjäprofiili että tuoda eksplisiittisesti esiin omat yhteytensä muihin palvelun käyttäjiin. Näiden ominaisuuksien yhdistelmää on myöhemmin pidetty kriteerinä verkostopalveluille. (boyd & Ellison 2007.)

Verkostopalveluiden laajemman globaalin suosion kasvun ensimmäinen aalto ajoittuu kuitenkin vuosiin 2003–2004 (boyd & Ellison 2007). Yhdysvalloissa verkostopalvelut nousivat näkyväksi kulttuuriseksi ilmiöksi vuonna 2003 *Friendster*-sivun myötä (Ellison & boyd 2013, 151). Suomessa tämä tapahtui myöhemmin IRC-Galleria-palvelun myötä. Etenkin useat nuoret internetkäyttäjät tutustuivat verkostopalveluihin jo ennen 2000-luvun puoliväliä muun muassa suomalaisen IRC-Gallerian, ii2:den tai MySpacen kautta. Varsinainen verkostopalveluiden laajempi yleistymisen nähtiin Suomessa kuitenkin vasta vuosina 2007–2008, kun ihmiset rekisteröityivät vauhdilla Facebookin käyttäjiksi ja palvelusta tuli näkyvä julkisen keskustelun aihe (Saarikoski ym. 2009, 311; HS 3.10.2007; HS 30.12.2007). Myös tämän jälkeen verkostopalvelut ovat pysyneet näkyvänä ja suosittuna ilmiönä.

Verkostopalveluista on tullut osa arkea isolle osalle suomalaisista vasta viimeisen viiden vuoden ai-

⁴ SixDegrees-verkostopalvelu toimi vuosina 1997–2001 osoitteessa www.sixdegrees.com.

kana. Näin ollen monille kyseessä on yhä suhteellisen tuore tietokonevälitteisen kommunikaation muoto verrattuna esimerkiksi sähköpostiin tai keskustelufoorumeihin. Tällä hetkellä vähintään puolet 16–74-vuotiaista suomalaisista käyttää internetin yhteisöpalveluita (SVT 2012a)⁵. Suosituimmalla palvelulla, Facebookilla, on suomalaisia rekisteröityneitä käyttäjiä palvelun oman arvion mukaan noin 2,2 miljoonaa⁶.

Suomessa merkittäviä ja paljon huomioita herättäneitä palveluita ovatkin olleet ensisijaisesti yhdysvaltalainen Facebook ja suomalainen IRC-Galleria. Kyseiset palvelut ovat dominoineet suomalaista julkista verkostopalveluista käytyä keskustelua. Myös muut palvelut kuten MySpace, LinkedIn ja Google Plus ovat löytäneet käyttäjiä, mutta ne eivät ole saavuttaneet samanlaista asemaa. Keskenään kilpailevia ja eri tarkoituksiin suunniteltuja verkostopalveluita on kuitenkin olemassa sadoittain.

Sosiaaliset verkostopalvelut voi luokitella niiden käyttötarkoituksen perusteella. Facebookin ja IRC-Gallerian kaltaisia yleisiä verkostopalveluja (*general social network services*⁷) ei ole erikseen suunnattu millekään tietylle käyttäjäryhmälle. Yleisten palveluiden lisäksi on kuitenkin erittäin suuri määrä rajatumpia verkostopalveluita. Nämä palvelut on suunnattu käyttäjille muun muassa harrastusten (esim. Ravelry⁸), uskonnon (esim. nyt jo suljettu Muxlim⁹) tai seksuaalisen suuntautumisen perusteella (esim. Gays.com). Kiinnostavaa on myös se, että osa palveluista on rakennettu korostetusti kuluttamisen ympärille. Esimerkiksi *Untappd*-verkostopalveluun käyttäjät laittavat arvosteluja juomistaan oluista. *Untappd* on myös hyvä esimerkki palvelusta, joka on suunniteltu pääasiassa käytettäväksi mobiililaitteiden kautta.

Kaikkia edellä mainittuja verkostopalveluita yhdistää se, että ne on suunnattu ensisijaisesti vapaaajan käyttöön (*non professional services*). Havaintojeni mukaan monet palveluista, kuten Facebook,

⁵ Yhteisöpalvelu-termi voi kattaa laajemman joukon internetpalveluita kuin pelkät verkostopalvelut. Kuitenkin yhteisöpalveluista puhumalla viitataan yleensä juuri sosiaalisiin verkostopalveluihin, mikä käy ilmi Tilastokeskuksen aineistostakin.

⁶ Facebookin ilmoittamaan lukuun täytyy suhtautua varauksella, koska kyseessä on luultavasti kaikkien rekisteröityjen käyttäjätilien määrä. Tilejä on todennäköisesti enemmän kuin yksittäisiä aktiivisia käyttäjiä. Todellisuudessa Facebookilla on arvioitu olevan noin 2 miljoonaa suomalaista rekisteröitynyttä käyttäjää (Pönkä 2013).

⁷ Termejä kuten *professional network services*, *general social network services* ja *non professional services* käytetään ajoittain sosiaalisista verkostopalveluista puhuttaessa (esim. Liu 2007). Olen koontanut termit yhteen ja käytän niitä, koska ne toimivat verkostopalveluiden luokittelussa.

⁸ Ravelry on käsityöharrastajien verkostopalvelu (www.ravelry.com).

⁹ Suomessa alkunsa saanut Muxlim oli muslimeille suunnattu verkostopalvelu (www.muxlim.com).

ovat irtautuneet osalla ihmisistä pelkästä vapaa-ajan käytöstä ja niistä on tullut myös osa työelämän viestintää ja verkostoitumista ainakin tietyillä aloilla. Facebookin ja yleisemminkin sosiaalisen median käytöstä työajalla on keskusteltu myös lehdissä (mm. HS 22.1.2012, Tietokone 2/2010). Osallaan verkostopalvelujen käyttäminen saattaa siis hämärtää työn ja vapaa-ajan välistä rajaa samalla tavalla kuin matkapuhelimen kautta käytettävä työsähköposti tai kotiin mukana kulkeva kannettava tietokone. Työelämän verkostoitumistarpeisiin on silti suunnattu omat palvelunsa (*professional network services*). Suosittuja tällaisia palveluita ovat esimerkiksi yhdysvaltalainen LinkedIn ja saksalainen XING.

Verkostopalveluiden käyttäjäluvut havainnollistavat palveluiden nopeaa yleistymistä ja ilmiön suuruusluokkaa, vaikka lukuihin tuleekin suhtautua kriittisesti¹⁰. Suomessa IRC-Galleria-verkostopalvelulla oli noin 100 000 rekisteröitynyttä käyttäjää vuoden 2004 syyskuussa mutta vuoden 2008 toukokuussa käyttäjiä oli jo noin 470 000¹¹. Yhdysvaltalainen Facebook taas alkoi yleistyä Suomessa vasta syksyllä 2007, ja vuoden 2008 puolessavälissä suomalaisia käyttäjiä oli arvioiden mukaan joitakin satoja tuhansia (Tietokone 9.6.2008). Kasvu oli kuitenkin nopeaa, joten vuoden 2010 huhtikuussa käyttäjiä oli jo 1 600 000 (Facebakers.com 9.4.2010). Vuoden 2013 maaliskuussa palvelussa oli 2,2 miljoonaa suomalaista käyttäjätiliä (Socialbakers.com 13.3.2013).

Verkostopalvelut ovat yleistyneet Suomessa samalla kun tietokoneet, mobiililaitteet ja internetyhteydet ovat vakiinnuttaneet asemansa suomalaisissa kotitalouksissa. Onkin hyödyllistä verrata kotitietokoneiden ja laajakaistayhteyksien määrää verkostopalveluiden yleistymiseen. Vuoden 2004 lopussa laajakaistayhteys oli noin 30 %:lla suomalaisista kotitalouksista, kun taas vuoden 2008 alussa vastaava luku oli jo 65 % (Tilastokeskus 2008). Keväällä 2012 internetliittymä oli 87 %:lla kotitalouksista ja entistä useammalla kotitaloudella oli useita internetliittymiä, sillä mobiililiittymät ovat yleistyneet perinteisten laajakaistaliittymien rinnalla. Samaan aikaan 49 %:lla suomalaisista oli internetin käyttöön soveltuva ns. älypuhelin. (SVT 2012b.) Kotitietokoneet taas ovat yleistyneet 2000-luvulla siten, että vuonna 2001 jonkinlainen tietokone oli 60 %:lla kotitalouksista. Vuonna 2005 vastaava luku oli 65 % ja vuonna 2008 80 %. Viimeisin katsaus vuodelta 2012 kertoo, että tie-

¹⁰ Tarkkoja käyttäjälukuja ei ole saatavilla. Palveluiden ilmoittamat luvut ovat arvioita. Verkostopalveluiden varhaisen vuosien kohdalla täytyy usein tyytyä toisen käden lähteisiin ja mediassa ilmoitettuihin lukuihin.

¹¹ Tieto vuoden 2004 käyttäjämäärästä perustuu mainintaan Helsingin Sanomissa (HS 27.9.2004). Vuoden 2008 kohdalla olen tallentanut luvun IRC-Gallerian etusivulta aiempaa tutkimusprojektiani varten.

tokone oli 88 %:lla kotitalouksista (SVT 2011). Erityisen näkyvä vaikutus internetin käytön lisääntymiseen näyttäisi olleen juuri kiinteiden laajakaistaliittymien yleistymisellä (Tilastokeskus 2006). Tarkastelu havainnollistaa, että osaltaan tietoteknisten laitteiden ja internetliittymien yleistymisen on tarjonnut välttämättömän tietoteknisen infrastruktuurin ja näin ollen edellytykset verkostopalveluiden entistä laajemmalle leviämislle Suomessa.

2.2 Verkostopalveluiden toimintaperiaatteet

Sosiaalisten verkostopalveluiden kaikkia ominaisuuksia on mahdotonta luetella, koska erilaisia palveluita syntyy jatkuvasti ja jo olemassa olevat kehittyvät vauhdilla. Verkostopalveluita aikaisemmin määrittäneet ominaisuudet saattavat myös kadota, mikä vaikeuttaa palveluiden yksiselitteistä määrittelyä. Verkostopalvelut ovatkin jatkuvassa ja nopeassa muutostilassa. (Ellison & boyd 2013, 151–152.) Tyypillisesti kuitenkin juuri käyttäjäprofiilia ja näkyviä yhteyksiä muihin käyttäjiin on pidetty tärkeimpinä verkostopalveluiden ominaisuuksina (boyd & Ellison 2007; Lietsala & Sirkkunen 2008, 47). Lähdenkin liikkeelle Ellisonin ja boydin (2013) tuoreimmasta ja kattavimmasta määrittelystä sosiaalisille verkostopalveluille:

”A social network site is a *networked communication platform* in which participants 1) *have uniquely identifiable profiles* that consist of user-supplied content, content provided by other users, and/or system-level data; 2) can *publicly articulate connections* that can viewed and traversed by others; and 3) can consume, produce, and/or interact with *streams of user-generated content* provided by their connections on the site.” (Ellison & boyd 2013, 158.)

Ellisonin ja boydin määritelmä on toimiva ja kuvaa hyvin verkostopalveluiden keskeisiä toimintaperiaatteita. Täytyy kuitenkin ottaa huomioon, että määritelmä on tehty siitä näkökulmasta, millaisia verkostopalvelut ovat tällä hetkellä, vuonna 2013. Ellisonin ja boydin määritelmän omaksuminen liian tiukasti rajaisi historiallisesta tarkastelustani pois IRC-Gallerian ja Facebookin varhaiset versiot, koska niissä ei vielä ollut selkeästi esimerkiksi sisältösyötteitä (*streams*). Laskenkin verkostopalveluiksi myös vanhemmat palvelut, joissa käyttäjien on ollut mahdollista luoda itselleen profiilisivu, kommunikoida ja jakaa sisältöjä muiden käyttäjien kanssa sekä tuoda jollakin tavalla esille yh-

teyksiään muihin käyttäjiin. Pidän näitä ominaisuuksia keskeisimpinä sen kannalta, että tiettyä verkkopalvelua voidaan kutsua *sosiaaliseksi verkostopalveluksi*. Esittelen seuraavassa verkostopalveluiden toimintaperiaatteita tarkemmin.

Sosiaalisissa verkostopalveluissa käyttäjä luo itselleen yleensä ensimmäiseksi käyttäjäprofiilin. Profiili täydentyy, kun siihen listataan uusia tietoja itsestä. Tyypillisesti profiilissa kerrotaan harrastuksista, kiinnostuksenkohteista, parisuhde- ja työtilanteesta tai jopa poliittisesta suuntautumisesta. Verkostopalvelut ovat usein tiiviisti kytköksissä kuluttamiseen, joten profiiliin voi listata myös muun muassa omia suosikkiartisteja, kirjoja tai elokuvia. Nykyään entistä keskeisempää on myös se, että useimmat käyttäjät lataavat profiiliinsa valokuvia ja videoita sekä jakavat profiilissaan muita verkkosisältöjä.

Käyttäjäprofiilin julkisuuteen voi vaikuttaa yksityisyysasetuksiaan muuttamalla. Profiilin voi määrittellä julkiseksi tai puolijulkiseksi, jolloin sen voivat nähdä kaikki muut käyttäjät tai vain esimerkiksi lähimpien ystävien joukko. Usein myös jakamansa sisällön (mm. viestien, valokuvien, linkkien) yleisöä ja julkisuutta voi rajata. Viime vuosien yksityisyyteen liittyneiden kohujen ansiosta monet verkostopalvelut tarjoavat nykyään entistä monipuolisempia mahdollisuuksia oman yksityisyyden kontrolloimiseen (ks. esim. Hotz 2010; Schwartz 2012).

Verkostopalvelut eroavat toisistaan anonymiteetin suhteen eli esiinnyttäkö niissä omalla nimellä vai nimimerkillä. Facebookia ja LinkedIniä voisi luonnehtia suhteellisen kontrolloiduiksi verkostopalveluiksi, joissa esiinnyttään pääsääntöisesti omalla nimellä. Ne ovat siis niin sanottuja julkisia verkkoympäristöjä (*anonymous online environments*) (Zhao ym. 2008, 1820). Sen sijaan IRC-Galleriassa ja MySpacessa käyttäjät esiintyvät tyypillisesti nimimerkkejä käyttäen.

Profiilin lisäksi verkostopalveluissa käyttäjät muodostavat listan kontakteistaan. Tätä kutsutaan yleensä kaverilistaksi (*friend list*), vaikka listalla olevat henkilöt voivat olla tuttavuuksia, ennestään tuntemattomia ihmisiä tai vanhoja sydänystäviä. Tutkijat ovatkin huomauttaneet, että *kaveri*-käsite on merkitykseltään verkostopalveluissa erilainen kuin miten se on tyypillisesti muuten ymmärretty (Perkel 2006, 6–7; boyd 2006). Kaverilistat kertovat muille ihmisten välisistä suhteista. Niistä käy siis ilmi käyttäjän sosiaalinen verkosto. Keskeinen innovaatio verkostopalveluissa on ollut se, että

käyttäjät voivat vapaasti tutkia toistensa kaverilistoja, mikä helpottaa muun muassa yhteisten kontaktien löytämistä.

Verkostopalveluiden tyypillinen käyttö koostuu näiden kontaktistalla olevien ihmisten tuottaman sisällön seuraamisesta ja oman sisällön tuottamisesta ja jakamisesta. Aikaisemmin tämä tapahtui pääsääntöisesti muiden käyttäjien profiilisivuja tutkimalla. Nykyään verkostopalvelut hyödyntävät entistä enemmän sisältösyötteitä (*streams*), joihin kootaan helposti seurattavaksi päivittyväksi kokonaisuudeksi muiden käyttäjien ja järjestelmän tuottamaa sisältöä. (Ellison & boyd 2013, 159.) Verkostopalveluissa voidaan viestiä reaaliaikaisesti chat-ominaisuuksien kautta tai asynkronisesti esimerkiksi kuviin jätettävien viestien avulla. Pohjimmiltaan verkostopalveluissa on kyse hyvin tavallisesta sosiaalisesta kanssakäymisestä.

Sosiologisesti kiinnostavia sosiaalisista verkostopalveluista tekee se, että ne asettavat ympäristönä erilaisia vaatimuksia itsensä esittämislle kuin aiemmat mediat tai kasvokkaiset vuorovaikutustilanteet (ks. esim. Baym & boyd 2012; Beer & Burrows 2007; Ellison & boyd 2013). Näin ollen verkostopalveluiden käyttäjät joutuvat miettimään paljon sitä, mikä kuuluu yksityisen piiriin ja mikä taas on kaikille julkista (Baym & boyd 2012, 320). Itsensä esittämisen ja yksityisen ja julkisen rajankäynnin näkökulmasta verkostopalveluiden erityislaatuisuutta mediana havainnollistaa hyvin dannah boydin (2008) tekemä lista verkostopalveluille tyypillisistä ominaisuuksista. Näitä ominaisuuksia ovat: 1) *pysyvyys (persistence)*, 2) *toistettavuus (replicability)*, 2) *skaalautuvuus (scalability)* ja 4) *etsittävyys (searchability)*. (boyd 2008, 27.)

1) *Pysyvyys* tarkoittaa sitä, että kaikki verkostopalveluihin kirjoitettu tallentuu ja jää arkistoituna talteen (boyd 2008, 27). Vanhat keskustelut ja valokuvat löytyvät palveluista vielä vuosienkin jälkeen. Näin ollen verkostopalveluiden käyttäjät voivat kaivaa esille verkostopalvelukontaktiansa hyvinkin vanhoja viestejä ja verrata niitä henkilön nykyiseen esiintymiseen. Vanhojen viestien avulla voi siis tarkastella sitä, miten henkilö on rakentanut minuuttaan eri aikoina. Vastaavaa todistusaineistoa harvemmin jää kasvokkaisista vuorovaikutustilanteista.

2) *Toistettavuus* taas viittaa siihen, että informaation ollessa digitaalisessa muodossa verkostopalveluissa siitä pystytään tekemään lukuisia kopioita eri paikkoihin (boyd 2008, 27). Verkostopalveluun

laitetun tiedon levittäminen on helppoa eikä tietoa välttämättä saa enää poistettua, jos se on ehditty jo kopioida muualle. Näin ollen esimerkiksi käyttäjän yksikin itsestään verkostopalveluun lataama harkitsematon valokuva voi levitä hyvinkin nopeasti eri paikkoihin. Tällaisessa tilanteessa käyttäjä menettää kontrollin omaan sisältöönsä, ja näin ollen hänen esiintymisensä ei ole enää pelkäämistään hänen omissa käsissään.

3) *Skaalautuvuudesta* puhumalla boyd haluaa kiinnittää huomion siihen, että käyttäjän ja hänen tietojensa saama näkyvyys palveluissa on potentiaalisesti erittäin suurta (boyd 2008, 27). Verkostopalvelut voivat olla hyvin pienimuotoisen ystäväpiirissä tapahtuvan viestinnän väline, mutta niissä on potentiaalia toimia myös massaviestinnässä. Näin ollen yksittäinen käyttäjä voi periaatteessa kiinnittää verkostopalvelussa jopa miljoonien ihmisten huomion.

4) *Etsittävyys* merkitsee sitä, että verkostopalveluissa olevat tiedot ovat helposti etsittävässä käytännöllä hakuominaisuuksia (boyd 2008, 27). Kauan sitten verkostopalvelussa käyty kiusallinen keskustelu on löydettävissä vielä vuosienkin jälkeen hakuominaisuuksia käyttäen. Toisaalta myös tietyn käyttäjän yhteydet esimerkiksi muihin palvelun käyttäjiin ja verkostopalveluryhmiin ovat helposti selvitettävissä hakuominaisuuksia käyttäen.

Edellä mainitut neljä verkostopalveluiden ominaisuutta kytkeytyvät yhteen ja ovat myös riippuvaisia toisistaan. Ne myös tuottavat kolme ilmiötä, joista boyd puhuu verkostopalveluiden dynamiikkoina. (boyd 2008, 26.) Näitä verkostopalveluiden käyttökokemukseen vaikuttavia dynamiikkoja ovat *näkymättömät yleisöt (invisible audiences)*, *romahtaneet kontekstit (collapsed contexts)* ja *julkisen ja yksityisen hämärtyminen (the blurring of public and private)* (emt., 34). *Näkymättömillä yleisöillä* boyd (2008, 34) tarkoittaa sitä, että esiintyessään verkostopalvelussa käyttäjä ei voi tietää kaikkia mahdollisia yleisöjään. Osa yleisöistä, jotka seuraavat käyttäjää, ovat näkymättömissä. Tämä vaikeuttaa sen hahmottamista, ketkä pitäisi ottaa huomioon omaa esiintymistä miettiessä. *Romahtaneilla konteksteilla* boyd (2008, 34) taas viittaa siihen, että verkostopalvelut eivät ole kasvokkaiselle kommunikaatiolle tyypillisesti riippuvaisia tilallisista, ajallisista ja sosiaalisista konteksteista. Seurauksena on, että erilaisten sosiaalisten kontekstien ylläpitäminen verkostopalveluissa on hankalampaa. Tämä vaikeuttaa kulloisenkin roolin valitsemista, kun samalla pitää esiintyä suurelle joukolle eri konteksteista tulevia ihmisiä. *Julkisen ja yksityisen hämärtymisessä* puolestaan on kyse

siitä, että selkeiden kontekstien puuttumisen vuoksi yksilön on vaikeaa pitää selvästi erillään yksityistä ja julkista esiintymistä. Verkostopalveluiden käyttäjän on boydin mukaan entistä hankalampi määritellä enää yksityistä ja julkista erilleen. (Emt.)

Boydin listaamat sosiaalisten verkostopalveluiden ominaisuudet ja dynamiikat erottavat verkostopalvelut niin sanotuista perinteisistä medioista ja aiheuttavat uudenlaisia haasteita itsensä esittämiselle. Ratkaisevaa on se, että verkostopalveluissa on kyse digitaalisesta tekniikasta, joka mahdollistaa kaikki edellä kuvaillut ominaisuudet ja ilmiöt (boyd 2008, 26). Palveluiden tekniset ratkaisut ja ominaisuudet vaikuttavat käyttäjien esiintymiseen palveluissa, vaikka verkostopalveluiden käyttäjiä ei tule nähdäkään pelkästään passiivisina mukautujia. Myös heidän tapansa käyttää verkostopalveluita muokkaavat teknologiaa. (boyd 2008.)

Vaikka verkostopalvelut eroavatkin niin sanotuista perinteisen median palveluista edellä mainittujen ominaisuuksien vuoksi, on silti hyvä huomioida, että jako verkostopalveluiden ja muiden sosiaalisen median palveluiden välille ei sen sijaan ole yhtä selvä. Myös monet muut sosiaalisen median palvelut jakavat samoja ominaisuuksia varsinaisten verkostopalveluiden kanssa. On siis entistä vaikeampi määritellä tarkkarajaisesti sitä, mikä sosiaalinen verkostopalvelu on (Ellison & boyd 2013). Sen vuoksi ei ole yksinkertaista myöskään vetää rajoja erilaisten sosiaalisen median palveluiden välille.

Esimerkiksi Twitteristä puhutaan usein Facebookin yhteydessä ja nämä palvelut rinnastetaan keskenään. Onko Twitter kuitenkin sosiaalinen verkostopalvelu? On totta, että Twitterissä on verkostopalveluille tyypillisesti mahdollista tehdä itselleen profiili, jakaa sisältöjä ja viestiä muiden käyttäjien kanssa. Toisaalta sama onnistuu nykyään myös YouTubea. Akateemisessa tutkimuksessa Twitter mielletään monesti ensisijaisesti mikroblogipalveluksi ja YouTube videopalveluksi (ks. esim. Lietsala & Sirkkunen 2008). Aineistoni perusteella IRC-Galleriaa taas kutsuttiin pitkään kuvagalleriaksi kenties siksi, että siellä etenkin käyttäjien palveluun itsestään lataamat valokuvat koettiin palvelua määrittäväksi tekijäksi. Käyttäjien keskenään muodostamat verkostot kävivät vain välillisesti esille valokuviiin jätetyistä kommentista. Oliko siis IRC-Galleria alkuvuosinaan vielä verkostopalvelu? Esimerkit havainnollistavat, että on vaikea yksiselitteisesti luokitella sosiaalisen median palveluita ja määritellä rajoja niiden välille. Olen tiedostanut tämän problematiikan myös tutki-

musasetelmassani.

2.3 Verkstopalvelut mediahistorian näkökulmasta

Usein julkisessa keskustelussa unohdetaan tarkastella mediailmiöiden historiaa. Monesti sorrutaankin teknologiseen determinismiin, jolloin teknologia nähdään melkein pä tyhjästä ilmestyvänä luonnonilmiön kaltaisena muutosvoimana (Kantola 2004, 228). En ole nähnyt kovinkaan usein sosiaalisen median palveluita asetettavan historialliseen kontekstiin. Menneet mediamuodot ja nykytilanteeseen johtaneet kehityskulut unohdetaan helposti. Tämä kertoo ainakin osittain siitä vapaaehtoisesta muistinmenetyksestä, mikä vaivaa usein internetilmiöitä ja digitaalista mediaa. (Paasonen 2003a.)

Historiallisen kontekstin ja jatkumon tarkastelu on kuitenkin tarpeellista, mikäli haluaa tutkia verkstopalveluita ja niiden kesyttämistä osaksi arkista mediankäyttöä. Kulutustutkija Mika Pantzar on todennut, että teknologisten uutuuksien tuleminen osaksi arkea vaatii aina jonkinlaista jatkuvuutta joko rakenteellis-toiminnallisessa tai kulttuurisessa mielessä. Tämä tarkoittaa sitä, että uuden viestintävälineen on kytkeydyttävä aiempiin teknologioihin tai ajattelumalleihin. (Pantzar 1996, 50–51.) Vaikka verkstopalveluista ja sosiaalisesta mediasta on monesti puhuttu vallankumouksena, niiden yleistymisen on kuitenkin edellyttänyt pitempiäaikaisia muutoksia jo aiemmin totutuissa ajatusmalloissa (Säntti & Säntti 2011). Sosiaalisen mediankin kohdalla kyseessä on siis ollut prosessi eikä automaattinen nopea muutos. Herääkin kysymys, mikä verkstopalveluissa on lopulta todella uutta ja mullistavaa verrattuna aikaisempiin medioihin ja toisaalta minkälaisen mediahistorian osaksi verkstopalvelut kytkeytyvät.

Haluan havainnollistaa, että verkstopalvelut ovat osa laajempaa sosiologisesti kiinnostavaa media-murrosta. Lisäksi jo ennen verkstopalveluita on ollut informaatioteknologioita, jotka ovat muokanneet ihmisten käsityksiä muun muassa viestinnästä, itsensä esittämisestä ja yksityisyydestä. Asetan verkstopalvelut siis tietynlaiseen mediahistorialliseen jatkumoon ja tarkastelen myös verkstopalveluiden suhdetta yleiseen 2000-luvun sosiaalisen median murrokseen.

2.3.1 Verkstopalvelut osana sosiaalisen median murrosta

Verkstopalvelut ovat osa laajempaa sosiaalisen median ilmiötä, jonka alku ajoitetaan tyypillisesti 2000-luvun ensimmäisiin vuosiin. Sosiaalisella medially viitataan uusiin verkkoviestintäpalveluihin, joissa erityisesti keskeistä on kuluttamisen ja tuottamisen rajojen muutos. Käyttäjät voivat siis olla palveluissa paitsi vastaanottajia myös sisällöntuottajia. Palvelut perustuvatkin käyttäjien tuottamaan tai muista palveluista kerättävään sisältöön. Keskeisessä roolissa ovat myös palveluissa muodostettavat sosiaaliset verkostot. (Lietsala & Sirkkunen 2008, 13.)

Sosiaalisesta mediasta puhuminen on tietysti ongelmallista, koska kaikissa aikaisemmissa media-muodoissakin – savumerkeistä ja luolamaalauksista lähtien – on ollut kyse sosiaalisesta toiminnasta (Lietsala & Sirkkunen 2008, 17). Medioilla on aina viestitty muille ihmisille yli ajan. Vaikka nimitys *sosiaalinen media* on hankala, tutkijoiden mukaan mediassa ja mediakäytössä on kuitenkin ollut käynnissä laajempi muutos, joka näkyy tuottajien ja kuluttajien välisen rajan murenemisena ja median demokratisoitumisena (esim. Aula ym. 2006; Jenkins 2006; Lietsala & Sirkkunen 2008). Paitsi puhumalla *sosiaalisesta mediasta* tähän samaan muutokseen on viitattu käyttämällä myös termejä *Web 2.0*, *osallisuuden kulttuuri* tai *toinen media-aika*.

Toiselle media-ajalle tai *sosiaalisen median ajalle* on nähty tyypilliseksi median avoimuus, viestinnän kaksisuuntaisuus ja kuluttaja–tuottaja-ajan hälväminen. Ihmisillä on nykyään mahdollisuus viestiä entistä laajemmalle joukolle käyttäen esimerkiksi blogien kaltaisia välineitä. Viestintävälineet, jotka mahdollistavat yhdeltä monelle tapahtuvan viestinnän, ovat tulleet myös yhä useamman saataville. Baym ja boyd huomauttavat, että sosiaalisessa mediassa on erityisesti kyse potentiaalisesta yleisöstä. Nykymedioita käyttäen ihmiset voivat tavoittaa suuria yleisöjä ja saada äänensä todennäköisemmin kuuluviin. (Baym & boyd 2012, 322.) Myös verkstopalveluissa käyttäjät tuottavat itse olennaisimman sisällön palveluun. Käyttäjät siis ovat samalla sekä tuottajia että kuluttajia, ja heillä on teoriassa mahdollisuus saada viestilleen suuri yleisö. Keskeistä on se, että medioiden käyttäjistä on tullut passiivisten kuluttajien sijaan myös aktiivisia osallistujia, joille mediasisältöihin vaikuttaminen ja niiden tuottaminen on olennaista. (Jenkins 2006, 3.) Tähän tuottaja–kuluttaja-muutokseen amerikkalainen mediatutkija Henry Jenkins (2006, 3) on viitannut puhumalla *osallisuuden kulttuurista* (*participatory culture*). Jenkinsin ajatukseen *osallisuuden kulttuurista* sisältyy tulkinta-

ni perusteella myös ajatus siitä, että yksittäisistä kansalaisista voi uusien medioiden kautta tulla julkisia osallistujia entistä helpommin.

Uusien mediamuotojen on myös nähty olevan korostuneesti sosiaalisia. Ne siis mahdollistavat aiempaa tiiviimmän, jopa reaaliaikaisen yhteydenpidon ihmisiin. (Aula ym. 2006, 12; Lietsala & Sirkkunen 2008, 17–20.) Toisesta media-ajasta ja sosiaalisesta mediasta puhuttaessa sitä on verrattu *ensimmäiseen media-aikaan*, jota taas leimasivat viestinnän yksisuuntaisuus ja selkeä erottelu tuottajien, jakelijoiden sekä kuluttajien välillä (Aula ym. 2006, 12).

Edellä mainituista muutoksista on puhuttu myös termillä *Web 2.0*. Nyt jo hieman väistymässä olevan termin juuret ovat liike-elämässä. Tehokkaasti etenkin markkinoinnissa hyödynnetyllä Web 2.0 -termillä on viitattu uusiin dynaamisiin verkkopalveluihin, jotka perustuvat käyttäjien luomaan sisältöön (*user generated content*). (Jenkins 2006, 179–180.) Käsitteenä Web 2.0 on sosiaalista mediaa löyhempi, koska Web 2.0:lla voidaan viitata verkkopalveluihin ja teknologioihin, jotka eivät välttämättä sisällä sosiaalista toimintaa varsinaisesti (Lietsala & Sirkkunen 2008, 18).

2.3.2 Verkstopalveluiden henkiset edeltäjät

Sosiaalisille verkstopalveluille voi hakea vertailukohtia niitä edeltäneistä mediamuodoista. Aiemmin palveluita onkin verrattu eri medioihin sen mukaan, mitä milloinkin on pidetty keskeisenä piirteenä verkstopalveluissa. Lehtien sivuilla esimerkiksi IRC-Galleria-verkstopalvelua on verrattu paperisiin ystäväkirjoihin ja latotansseihin, joissa nuoret esittäytyvät vastakkaiselle sukupuolelle (HS 27.9.2004). Aiempien medioiden tarkastelu avaa näkökulman siihen, mikä verkstopalveluissa on vanhoista medioista tuttua ja mikä todella uutta. Lisäksi tarkastelu osoittaa, että palvelut eivät ole syntyneet tyhjästä vaan ne asettuvat osaksi viestintävälineiden kehittymiseen liittyvää prosessia.

Joskus verkstopalveluita on verrattu ns. analogisiin mediamuotoihin (vrt. digitaaliset), muun muassa ammattikuntien matrikkeleihin ja lasten ystäväkirjoihin (esim. Melakoski-Vistbacka 2008; HS 20.10.2007). Tällöin keskeisenä on pidetty sitä, että verkstopalveluissa, matrikkeleissa ja ystäväkirjoissa on kaikissa tyypillisesti valokuva ja lyhyt kuvaus henkilöstä. Ystäväkirjaan vertaamalla

verkostopalvelut on yhdistetty myös osaksi lasten ja nuorten kulttuuria. Facebook-verkostopalvelu taas yhdistyy matrikkeleihin ja yliopistojen vuosikirjoihin jo nimensä kautta. Analogisten medioiden tarkastelu osoittaa sen, että ihmiset ovat aina käyttäneet medioita itsensä ilmaisemiseen ja oman identiteetinsä rakentamiseen.

Verkostopalvelut ovat kuitenkin digitaalisia ja pohjautuvat verkkoteknologiaan, joten on luontevaa tarkastella niiden edeltäjinä chatteja, keskustelufoorumeja ja yksityishenkilöiden henkilökohtaisia kotisivuja. Tietoverkkojen ja tietokoneiden kautta tapahtuvalla verkkoviestinnällä on Suomessa pitkä jo 1960-luvulla alkanut historia (Saarikoski 2009, 32–33). Alussa kalliit ja nykynäkökulmasta yksinkertaiset tietokoneet olivat kuitenkin pitkälti tutkimuskäytössä. Varhaiset harrastajat saivat tietotekniikkaan ja tietoverkkoihin kosketuksen 1980-luvulla. Kotitietokoneet yleistyivätkin Suomessa voimakkaasti 1980–1990-luvuilla. 1990-luvulla monet tavalliset kotikäyttäjät pääsivät tutustumaan Internetiin ja muun muassa chatteihin, sähköpostiin ja keskustelufoorumeihin. Laajakaistayhteyksien määrä puolestaan kasvoi voimakkaasti 2000-luvun alussa. (Emt., 25–26.) Kaikki nämä olivat merkittäviä virstanpylväitä internetikäytön ja tietokonevälitteisen viestinnän muuttumisessa arkipäiväiseksi. Ilman näitä kehitysaskelaita myöskään sosiaalisia verkostopalveluita ei olisi olemassa nyky muodossaan.

Monille tietokonevälitteinen viestintä oli siis hyvin tuttua jo ennen varsinaista sosiaalisen median buumia. Useat ihmiset olivat käyttäneet sähköpostin lisäksi esimerkiksi pikaviestiohjelmia (IRC ja Messenger), keskustelufoorumeita, luoneet itselleen verkkosivuja tai käyneet chateissa. Näin ollen tietokonevälitteiseen viestintään oli siis jo totuttu ennen 2000-luvun puolivälin sosiaalisen median nousua, joka toi kuitenkin mukanaan uusia helppokäyttöisiä selainpohjaisia välineitä. Pian oli helppo perustaa oma blogi, ladata videoita YouTubeen ja tehdä profiilisivu johonkin lukuisista verkostopalveluista. Uutta sosiaalisessa mediassa onkin ollut helppokäyttöisyys ja viestinnän vaivattomuus, jota uudet ilmaiset ja suositut palvelut tarjoavat (Turtiainen 2009, 222–223). Kenties nämä syyt ovat saaneet myös internetkäyttäjien määrän kasvuun.

Itsensä esittämisen näkökulmasta on tärkeää huomata, että jo varhaisten henkilökohtaisten kotisivujen kautta viestitettiin ystävyys-suhteista ja omista mieltymyksistä kuten nykyään tehdään verkostopalveluissa (Döring 2002). Lisäksi kotisivuille luotiin biografioita ja niiden kautta jaettiin muille va-

lokuvia (Lehtinen 2007). Verkostopalveluista tuttujen kaverilistojen edeltäjinä taas voi pitää käyttäjien kotisivuilla olleita linkkejä kotisivun omistajan ystävien verkkosivuille. Nämä linkit viestivät muille käyttäjän sosiaalisesta verkostosta samalla tavalla kuin verkostopalveluiden kaverilistat. (Ellison & boyd 2013.)

Keskustelufoorumeilla, chateissa ja pelimaailmoissa osa ihmisistä tottui viestimään ja luomaan itselleen digitaalisen identiteetin. Jo niissä luotiin käyttäjätilejä ja pelihahmoja ja esiinnyttiin omalla nimellä tai anonyyminä nimimerkin takaa. Ensimmäiset varsinaiset käyttäjäprofiilit luotiin keskustelufoorumeille. Tätä ennen jo varhaisissa UNIX-pohjaisissa¹² järjestelmissä käyttäjät olivat pystyneet luomaan eräänlaisia profiilimaisia esityksiä itsestään. (Ellison & boyd 2013.) Myös verkon varhaisia seuranhakusivustoja voidaan pitää yhtenä vertailukohtana verkostopalveluille. Nämä niin sanotut deittipalvelut yleistyivät jo 1990-luvun lopussa aikana ennen verkostopalveluita (Paumgarten 2011). Niissä käyttäjät loivat itselleen profiilin ja viestivät muiden henkilöiden kanssa. Deittipalveluissa käyttäjät kohtasivat jo samanlaista itsensä esittämiseen liittyvää problematiikkaa kuin myöhemmin verkostopalveluissa (Ellison ym. 2006; Whitty 2007). Verkostopalveluihin siis omaksuttiin nämä jo aiemmin olemassa olleet tietokonevälitteisen viestinnän innovaatiot ja kehitettiin niitä pidemmälle (Ellison & boyd 2013, 164).

Näiden esimerkkien lisäksi verkostopalvelut ja sosiaalinen media on mahdollista kytkeä vielä laajemmalla tasolla osaksi yleistä verkottumisen historiaa. Näin ollen ne ovat yksi uusi muoto maailman verkottumisprosessissa, jossa muun muassa *1800-luvun Internet*, lennätin, oli merkittävä mulistus. Monet meille internetistä tutut ilmiöt ovatkin paikannettavissa jo 1800-luvulle, jolloin lennätin mahdollisti sähköisen kommunikaation. (Standage 1999.) Esimerkiksi toisilleen tuntemattomat lennätinoperaattorit kommunikoivat tuolloin reaaliaikaisesti lennättimen avulla ja tutustuivat toisiinsa pelkän tekstin välityksellä (emt., 1–2). Sosiaaliset verkostopalvelut voi siis hahmottaa yhdeksi uudeksi lenkiksi viestintäteknologioiden pitkässä historiassa, joka on vienyt kommunikointiamme entistä enemmän ajasta ja paikasta riippumattomaksi ja tuonut erilaisia mahdollisuuksia mediavälitteiseen identiteetin rakentamiseen.

¹² UNIX on käyttöjärjestelmä, jonka kehitys aloitettiin jo vuonna 1969 (Unix.org. History and timeline).

2.4 Sosiaalisista verkostopalveluista käytetyt nimitykset

Sosiaalisista verkostopalveluista on puhuttu erilaisilla niin englannin- kuin suomenkielisilläkin nimillä, jotka havainnollistavat palveluiden eri puolia. Palveluista käytettyjen nimien tarkastelu paljastaa, että verkostopalveluilmiötä on hahmotettu ja yritetty rajata erilaisilla tavoilla. Monet nimityksistä nousevat kutsumanimestä *social network(ing)*, jonka voi kääntää juuri *sosiaaliseksi verkostoksi (social network)* tai *sosiaaliseksi verkostoitumiseksi (social networking)*. Ensimmäinen nimitys tiivistää palveluiden sosiaalisen merkityksen niissä muodostettavien verkostojen näkökulmasta. Verkostopalveluissa voi joko luoda uusia kontakteja tai ylläpitää jo aiemmin syntyneitä yhteyksiä ihmisiin (Mikkola & Oinas 2007, 17). *Ing*-päättteen pois jättäminen (*social network*) kuitenkin painottaa sitä, että palveluissa ei ensisijaisesti tutkimusten mukaan luoda yhteyksiä uusiin ihmisiin vaan viestitään jo aiemmin ns. reaali maailmassa syntyneiden verkostojen piirissä (boyd & Ellison 2007).

Näihin nimityksiin kuuluva loppuliite kuitenkin usein vaihtelee. Tutkimuskirjallisuudessa määrällisesti tyypillisin termi näyttää olevan *social network sites* (esim. boyd & Ellison 2007; Siibak 2008). Palveluja saatetaan kutsua myös termeillä *social network(ing) services* (esim. Baker & Oswald 2010) tai *social network(ing) communities* (esim. Stutzman 2006). Palveluista käytetyt nimet eivät olleet vakiintuneet etenkin vielä verkostopalvelututkimuksen alkuvuosina (Ellison & boyd 2013, 151).

Verkostopalveluista on puhuttu monesti suomenkielisessä julkisessa keskustelussa ja tutkimuksissa termillä *kuvagalleriat* (Laukkanen 2006; Mikkola & Oinas 2007; Teräväinen 2009). *Kuvagalleria*-termi korostaa valokuvien suurta merkitystä kyseisissä palveluissa. Suomalaisessa keskustelussa tätä termiä on todennäköisesti käytetty siksi, että ensimmäinen todella suosittu verkostopalvelu Suomessa oli IRC-Galleria. Se oli jo perustajiensa määritelmän mukaan galleria IRC-käyttäjien valokuvista (IRC-Galleria 2003). IRC-Gallerian kaltaisia verkostopalveluita pidettiin kanavina tuoda omat valokuvat, jotka kärjistetyksi ilmaistuna olivat aiemmin olleet kotien valokuva-albumeissa, julkisesti muiden nähtäville. Myös yleisemmän tason *yhteisöpalvelu*-termi on ollut suosittu (esim. Adamic ym. 2003; HS 18.8.2012). Termi ei ole kovin erottelava, koska sen voi periaatteessa ymmärtää kattavan alleen kaikki verkkopalvelut, joissa tapahtuu jonkinlaista ryhmäytymistä.

Vaikka verkostopalveluista puhutaan erilaisilla nimillä, niiden parissa työskentelevät tutkijat viittaavat kuitenkin pohjimmiltaan samanlaisiin palveluihin ja ilmiöihin. Eri termien käyttö lähinnä painottaa tiettyjä puolia palveluista, kuten niiden www-pohjaisuutta, kuvallisuutta, palveluluonnetta tai yhteisöllisyyden merkitystä niissä.

Käytän tässä tutkielmassa johdonmukaisesti termiä *sosiaalinen verkostopalvelu* (*social network service*) tai sen lyhyempää muotoa *verkostopalvelu*. Mielestäni termi on tarpeeksi erottelava ja onnistuu kuvaamaan parhaiten tutkimiani verkkopalveluita. Sosiaalinen verkostopalvelu -nimitys on myös tällä hetkellä alueen tutkimuksissa vakiintunut eikä se korosta turhaan tiettyä palveluiden piirrettä (ks. esim. boyd & Ellison 2013; Siibak 2008). Sosiaalinen verkostopalvelu -termi on rajaavampi kuin termi *yhteisöpalvelu*. Tiedostan kuitenkin samalla siihen liittyvän problematiikan, että *sosiaalinen verkostopalvelu* ei ole nimitys, jota tavalliset verkostopalveluiden käyttäjät olisivat käyttäneet palveluiden varhaisina vuosina. Olen myös tietoisesti tehnyt valinnan puhua *palveluista sivujen* tai *sivustojen* sijaan. *Palvelu*-sanaa käyttämällä korostan sitä, että verkostopalveluita käytetään entistä enemmän mobiililaitteiden sovellusten kautta eikä vain perinteisen tietokoneen verkkoselaimella (vrt. *sosiaalinen verkostosivusto*). *Palvelu*-sanan käyttämistä puoltaa myös se, että verkostopalvelut ovat tyypillisesti mitä suuremmassa määrin juuri kuluttajille suunnattuja kaupallisia palveluita.

3 Tutkimuksen taustateoria ja keskeiset käsitteet

3.1 Verkostopalveluiden tutkimus

Ensimmäiset verkostopalveluita koskevat tutkimukset ovat 2000-luvun alkupuolelta (esim. Adamic ym. 2003). Verkostopalveluiden tutkiminen kuitenkin käynnistyi varsinaisesti vuosina 2004–2005, mutta laajemmin ja kiihtyvässä tahdissa tutkimusta on tehty vasta 2000-luvun puolivälin jälkeen tähän päivään saakka. Vaikuttaa siltä, että aktiivisimmin verkostopalvelututkimusta on harrastettu Yhdysvalloissa, jossa erityisesti kuuluisat tiede- ja teknologiayliopistot ovat olleet tutkimusalueen kannalta merkittäviä keskuksia.¹³ Verkostopalvelut yleistyivätkin aiemmin Yhdysvalloissa kuin Euroopassa, mikä on saattanut osaltaan vaikuttaa Yhdysvaltojen asemaan eräänlaisena tutkimuksen keskuksena (ks. boyd & Ellison 2007).

Tällä hetkellä kuitenkin tutkitaan aktiivisesti eurooppalaisia, amerikkalaisia kuin aasialaisiakin palveluita (ks. Bibliography of research on social network sites). Verkostopalveluiden laaja suosio on näkynyt myös erilaisten tutkimusnäkökulmien lisääntymisenä. Verkostopalveluiden monimuotoinen käyttäjäkunta sekä sosiaalisten ilmiöiden laaja kirjo niissä tekevät verkostopalveluista kiinnostavia hyvin monien tieteenalojen näkökulmasta (Ellison & boyd 2013, 165). Näin ollen kaikkea monitieteisestä ja rönsyilevästä tutkimusalueesta ei ole mahdollista tiivistää yhteen lukuun. Seuraavaksi mainitsen kuitenkin keskeisimpiä verkostopalvelututkimuksen linjoja.

Sosiaalisia verkostopalveluita tutkiva alan pioneeri danah boyd on koonnut verkkosivulleen verkostopalveluita käsittelevistä tutkimuksista erittäin kattavan listan, jota hän päivittää säännöllisesti (Bibliography of research on social network sites). Elokuussa 2013 boyd oli listannut sivulle yli 600 tieteellistä tekstiä, joihin kuuluu oletettavasti suurin ja näkyvin osa verkostopalveluita käsittelevästä vertaisarvioidusta tutkimuksesta. Valtaosa näistä julkaisuista on englanninkielisiä artikkeleita. Tutkimusalueen nuoruudesta ja nopeasta etenemisestä kertoo jotain se, että alan tutkimusta kokoavia laajempia teoksia ei ole julkaistu.

¹³ Havaintoni perustuvat laajaan tiedonhakuun, mediatutkija danah boydin kokoamaan listaan verkostopalveluita käsittelevistä tutkimuksista ja boydin ja Ellisonin (2007) artikkeliin *Social Networking Sites: Definition, History, and Scholarship*.

Sosiaalisen median tutkijat boyd ja Ellison (2007) havainnoivat vuonna 2007, että verkostopalveluita on tutkittu erityisesti neljästä eri näkökulmasta sosiaalitieteiden ja mediatutkimuksen piirissä. Tämä jako vaikuttaa yhä toimivalta verkostopalvelututkimuksen luokittelussa, ja se kattaa hyvin suuren osan tehdystä tutkimuksesta. Vuonna 2013 jaottelu kuitenkin vaatii jo joitakin täydentäviä huomioita, koska tutkimusaiheet ovat monipuolistuneet.

Boydin ja Ellisonin mukaan ensimmäinen tärkeä näkökulma verkostopalvelututkimuksessa on ollut **1) itsensä esittäminen ja vaikutelmanhallinta** (esim. Marwick 2005; Van Cleemput 2008; Siibak 2008; Utz 2010). Tutkijat ovat olleet kiinnostuneita siitä, miten käyttäjät esiintyvät palveluissa ja minkälaisia haasteita verkostopalvelut asettavat käyttäjien esiintymiselle. Itsensä esittämistä verkostopalveluiden yhteydessä onkin tutkittu sosiaalipsykologian, kehityspsykologian ja viestintätutkimuksen näkökulmista (Van Cleemput 2008, 1). Oma tutkielmani liittyy itsensä esittämisen ja vaikutelmanhallinnan tutkimukseen, sillä olen kiinnostunut siitä, miten verkostopalvelut on nähty mediassa juuri itsensä esittämisen näkökulmasta. Käsittelen itsensä esittämisen tutkimusta tarkemmin etenkin alaluvussa 3.3.

Toinen näkökulma verkostopalveluiden tutkimuksessa ovat olleet **2) verkostot ja niiden rakenne** (esim. Adamic ym. 2003; Catanese ym. 2012; Ferrara 2012). Tutkimusta on tehty verkostojen muodostumisesta ja niiden rakenteesta (esim. Backstrom ym. 2006). Lisäksi on oltu kiinnostuneita siitä, mitä verkostojen rakenteista paljastuva tieto saattaa kertoa käyttäjistä (esim. Jernigan & Mistree 2009). Sosiaalisissa verkostopalveluissa muodostuvat verkostot tarjoavat tutkijoille hedelmällistä dataa, jonka avulla voidaan tarkastella ihmisten ryhmytymistä ja käyttäjien välisten suhteiden syntymistä ryhmissä.

Kolmas merkittävä tutkimussuuntaus on ollut palveluissa olevien **3) online-verkostojen ja niin sanottujen reaali maailman offline-verkostojen välisen suhteen tutkiminen** (esim. boyd 2011; Lehtinen 2007; Ahn 2012). Tutkijoita on siis kiinnostanut se, miten verkon ulkopuolelta tutut verkostot siirtyvät verkostopalveluihin. Useimmat tutkimustulokset ovat vahvistaneet, että verkostopalveluissa kommunikoidaan pääsääntöisesti jo entuudestaan tuttujen ihmisten kanssa. Lisäksi verkostopalveluissa toistuvat ja niissä näkyvät niin sanotusta *offline*-maailmasta tutut ilmiöt kuten sosiaali-

nen ja taloudellinen epätasa-arvoisuus. (Esim. boyd 2011; Ahn 2012.)

Neljäs paljon puhuttanut tutkimuksen aihepiiri on ollut **4) yksityisyys**. Verkostopalveluissa käyttäjien yksityisyyden on katsottu vaarantuvan, tai palveluiden on nähty ainakin asettavan haasteita yksityisyyden suojelemiselle. Näin ollen on tutkittu verkostopalvelukäyttäjien asemaa yksityisyyden näkökulmasta ja verkostopalveluita esimerkiksi vertaisvalvonnan tiloina. (Esim. Stutzman 2006; Albrechtslund 2008; Robards 2010; boyd & Marwick 2011.) Tutkijoita on kiinnostanut se, miten käyttäjät suhtautuvat yksityisyyteen ja miten he määrittelevät yksityisen ja julkisen rajoja jatkuvasti uudelleen (Robards 2010). Oma tutkimusaiheeni kytkeytyy myös yksityisyyden tutkimuslinjaan.

Vuonna 2013 voi perustellusti todeta, että edellä mainittujen boydin ja Ellisonin (2007) listaamien neljän teeman lisäksi verkostopalvelututkimukseen on tullut muitakin erittäin näkyviä aihepiirejä. Tällä hetkellä julkaistaan erityisesti tutkimusta **verkostopalveluiden hyödyntämisestä osana oppimista ja koulutusta** (Greenhow & Robelia 2009; Junco 2011). Aihepiirin parissa työskentelevät tutkijat ovat kiinnostuneita siitä, minkälainen arvo verkostopalveluilla on oppimisvälineinä ja minkälaisiin lukutaitoihin verkostopalveluiden käyttö on kytköksissä. Toinen tärkeä näkökulma on ollut **verkostopalveluiden roolin tutkiminen yhteiskunnallisen osallistumisen ja verkkodemokratian välineinä** (Kushin & Kitchener 2009; McGrath ym. 2012). On tutkittu sitä, kannustavatko verkostopalvelut ihmisiä poliittiseen aktiivisuuteen ja minkälaisia yhteiskunnallisia liikkeitä palveluissa voi syntyä. Erityisesti tämän näkökulman korostuminen viime vuosina on kiinnostavaa, koska se kertoo osaltaan siitä, että verkostopalvelut ovat kehittyneet tutkijoidenkin mielestä mitä suuremmassa määrin yhteiskunnallisen osallistumisen välineiksi. Verkostopalveluista on siis tullut merkittäviä välineitä julkisen poliittisen keskustelun kannalta.

Kaiken kaikkiaan verkostopalveluita lähestytään tällä hetkellä useasta näkökulmasta hyvin monitieteisesti. Verkostopalveluihin ja itsensä esittämiseen keskittyvälle tutkimukselle vaikuttaa silti yhä olevan kysyntää. Verkostopalveluissa on kyse nuoresta ja muuttuvasta ilmiöstä. Verkostopalvelut ja käyttäjien toimintamallit muuttuvat nopeasti, mikä vaatii tutkijoilta aktiivista ilmiön seuraamista ja dokumentoimista (Ellison & boyd 2013). Laajan verkostopalvelututkimusmassan tarkastelu myös osoittaa, että verkostopalveluiden aiheuttamia mediareaktioita ja verkostopalveluiden saamaa vastaanottoa ei ole käytännössä juurikaan tutkittu. Joitakin aihepiiriä sivuavia tutkimuksia kuitenkin

löytyy (esim. boyd 2008; Marwick 2008). Verkostopalveluita ei ole myöskään tarkasteltu varsinaisesti teknologian kesyttämisen näkökulmasta. Tässä luvussa tekemäni katsaus verkostopalvelututkimukseen tukee havaintoa, että tilaa ja tarvetta tähän keskittyvälle tutkimukselle on. On siis mielekästä tutkia sitä, miten verkostopalveluihin on suhtauduttu itsensä esittämisen näkökulmasta ja miten palvelut on omaksuttu arkisiksi itsensä esittämisen välineiksi.

3.2 Teknologian tutkimus sosiaalitieteissä ja teknologian kesyttämisen tutkimusperinne

Pro gradu -tutkielmani on teknologian sosiologista tutkimusta ja tarkemmin sanottuna se kytkeytyy erityisesti *teknologian kesyttämisen* tutkimusperinteeseen (*domestication of technology theory*). Tämä teoreettinen tausta on vaikuttanut tutkimusasetelmaani siten, että ajattelen, etteivät kuluttajat koskaan omaksu verkostopalveluiden kaltaista teknologiaa kritiikittömästi. Sen sijaan ihmiset vaikuttavat toiminnallaan teknologiaan, neuvottelevat siihen liittyvistä merkityksistä ja kesyttävät teknologian osaksi arkea (ks. Pantzar 1996; Suominen 2009). Tässä kesyttämisessä myös tiedotusvälineillä on merkittävä rooli. Mediassa uudet teknologiat muun muassa suhteutetaan aiempiin teknologioihin ja niiden sopivista käyttötavoista keskustellaan (Peteri 2006, 17–19). Näin ollen lehtiaineiston tutkiminen kesyttämisprosessin avaamiseksi on mielekästä.

3.2.1 Sosiaalitieteellinen teknologian tutkimus

Sosiaalitieteellisen teknologian tutkimuksen alkua on hankalaa ajoittaa tarkasti. Teknologian tutkimus on kulkenut pitkään yhdessä tieteen ja tiedon tutkimuksen kanssa. Näin ollen on puhuttu *tieteen ja teknologian tutkimuksesta* (*science and technology studies*) sekä *tieteen, teknologian ja yhteiskunnan tutkimuksesta* (*science, technology, society*). Tämä tieteenalarajoja ylittävä suuntaus alkoi kehittyä 1960-luvulla. Siinä oli uutta se, että tiedettä ja teknologiaa tarkasteltiin yhteiskunnallisina sosiaalisesti rakennettuina ilmiöinä. (Sismondo 2008, 14–15.) Keskeisiä tieteenaloja teknologian tutkimuksessa olivat aluksi etenkin historia, sosiologia ja filosofia, mutta myöhemmin on hyö-

dynnetty myös antropologiasta, taloustieteestä ja ns. teknisemmiltä aloilta tuttuja lähestymistapoja (Bijker ym. 2009, 23). Teknologian tutkimus monipuolistui voimakkaimmin 1980-luvulla, kun teknologia nousi merkittäväksi sosiaalitieteiden tutkimuskohteeksi (Woolgar 1991).

Tutkimussuuntauksen edustajat ovat keskittyneet tutkimaan tieteen, teknologian ja yhteiskunnan välisiä kytköksiä. On esimerkiksi tutkittu, minkälaisia prosesseja uusien teknologioiden syntymisen ja leviämisen taustalla on (esim. Bijker 1997). Lisäksi tutkijat ovat olleet kiinnostuneita siitä, miten uudet teknologiat omaksutaan käyttöön ja miten käyttäjät muokkaavat teknologioita (esim. Pantzar 1996; Peteri 2006). Tutkimuksissa on purettu arkisia käsityksiä teknologisista artefakteista ja osoitettu, että ne ovat sosiaalisesti tuotettuja (Bijker ym. 2009, 2).

Teknologian sosiaalitieteellinen tutkimus onkin pyrkinyt olemaan vastavoima lyhytnäköiselle *teknologiselle determinismille* (Kantola 2004, 228–229; Wyatt 2008). Teknologista determinismia edustaa ajattelu, jossa teknologia nähdään pysäyttämättömänä muutosvoimana. Teknologian on jopa ajateltu automaattisesti kehittyvän kohti parempaa ja näin ollen vaikuttavan vääjäämättä yhteiskuntaan, yksilöihin ja arkiseen elämäämme (Kantola 2004, 228). Teknologisen determinismin lisäksi toinen ajatuksellinen ääripää on ollut *teknologinen voluntarismi*, jonka mukaan rationaaliset ja laskelmoivat toimijat hallitsevat täysin teknologian kehittymistä (Pantzar 1996, 12–13).

Teknologista determinismia alettiin kyseenalaistaa 1960-luvulla, kun teknologian tutkimus tuli sosiologisen tutkimuksen kohteeksi (Kantola 2004, 229). Tieteen ja teknologian tutkimuksen parissa etenkin teknologian sosiaalisen muokkautumisen tutkimuksen (*social shaping of technology*) eri lähestymistavat ovat tehneet eroa teknologiseen determinismiin (Pantzar 1996, 131). Suhde teknologian ja käyttäjien välillä nähdään nimenomaan tässä tutkimusperinteessä kaksisuuntaisena ja käyttäjien valta muokata teknologiaa suurena. Teknologia siis vaikuttaa eri tavoilla käyttäjiinsä, mutta myös he neuvottelevat teknologian roolista ja sisällöstä jatkuvasti. Teknologiatkin ovat sosiaalisesti tuotettuja, muuttuvia kokonaisuuksia, jotka eivät synny valmiina. (Ks. Bijker 1997.) Verkostopalveluiden kaltaisen viestintäteknologian voi tästä näkökulmasta ymmärtää sosiaaliseksi ja kulttuuriseksi kokonaisuudeksi, joka on jatkuvan muokkauksen kohteena.

3.2.2 Teknologian kesyttämisen tutkimus

Teknologian kesyttämisen tutkimus on teknologian sosiaalisen muokkautumisen tutkimusperinteen yksi haara. Teknologian kesyttämisteoria, josta puhutaan englanninkielisessä tutkimuksessa nimellä *domestication theory*, sai alkunsa 1980- ja 1990-luvun taitteessa (Peteri 2006, 56). Tuolloin teknologian kesyttämisteorian vakiinnutti teknologian tutkimuksen käsitteistöön Roger Silverstonen tutkimusryhmä (Peteri 2006, 56; ks. Silverstone ym. 1992). Silverstone tutki, miten kotitaloudet omaksuvat esimerkiksi television ja televisio-ohjelmien kaltaiset teknologiat osaksi kodin järjestystä (Silverstone 1994). Kesyttämisteorian avulla onkin tutkittu paitsi teknologioiden käyttöä myös teknologioiden hyväksymistä ja torjumista (Pantzar 1996). Vaikuttaa siltä, että teknologian kesyttämisteoriasta on tullut myöhemmin erityisen suosittu median ja kommunikaation tutkimuksen, kulutustutkimuksen sekä teknologian sosiologisen tutkimuksen piirissä. Suomessa etenkin kulutustutkimukseen erikoistunut Juha Pantzar (1996) ja sosiologi Virve Peteri (2006) ovat olleet kesyttämisajattelun vakiinnuttajia.

Myös teknologian kesyttämisen tutkimustraditiolle on tyypillistä, että teknologian ja yhteiskunnan vaikutussuhde nähdään kaksisuuntaisena. Teknologiaa ei siis pidetä pelkästään voimana, joka muokkaa meitä, vaan päinvastoin käyttäjät muokkaavat toiminnallaan teknologiaa ja vaikuttavat sen käyttötapoihin (Berker ym. 2005, 5). Kesyttäminen ei ole yksittäinen tapahtuma, jolla olisi selkeä alku- ja päätepiste. Kesyttämällä viitataan monivaiheiseen prosessiin, jossa uusi ja vieras teknologia muokataan ja kesytetään osaksi arkea (Peteri 2006, 61; Pantzar 1996, 11). Kesyttämällä uudesta teknologiasta tehdään ymmärrettävä osa elämäämme. Tyypillisesti kesyttämisperinteessä on tutkittu fyysisten esineiden asettumista osaksi kodin tilaa (esim. Peteri 2006; Silverstone 1994). Näin ollen suomalaisessa tutkimuksessa on puhuttu *kesyttämisen* ohella myös teknologian *kotouttamisesta*.

Perinteisessä merkityksessään englanninkielinen sana *domesticate* viittaa eläimen kesyttämiseen (Berker ym. 2005, 2). Kantasana on kuitenkin latinan *domus* eli *koti*, ja *domesticus* taas tarkoittaa taloon kuuluvaa (Salmi & Linkomies 1970, 96). Näin ollen suomenkielisiksi vastineiksi on tarjottu *kesyttämistä*, *kotouttamista*, *kotiuttamista* ja *domestikaatiota* (Peteri 2006, 22). Olen päätenyt käyttämään tässä tutkielmassa termiä *kesyttäminen*, koska se on vapaa viittauksesta kotiin tilana. En niinkään tutki verkostopalveluiden asettumista osaksi kodin järjestystä vaan olen kiinnostunut laa-

jemmin niiden kesyttämisestä suomalaiseseen mediamaisemaan. Lisäksi perustelen termivalintaani sillä, että tutkimiani verkostopalveluita ei käytetä pelkästään kodin kontekstissa vaan ne kulkevat mobiililaitteissa käyttäjiensä mukana kaikkialla. Tiedostan myös, että *kotouttaminen* on terminä osittain ongelmallinen, koska sitä on käytetty puhuttaessa pyrkimyksistä integroida maahanmuuttajia osaksi suomalaista yhteiskuntaa (emt., 17–18).

Teknologian kesyttämisen prosessi sisältää erilaisia vaiheita. Teknologiat kohtaavat yleensä aluksi innostusta ja/tai vastarintaa, mutta lopulta ne muuttuvat näkymättömiksi arjen osiksi, joita ei enää kyseenalaisteta. Kyseessä ei ole useinkaan suoraviivainen ja helposti ennustettava prosessi. (Pantzar 1996, 50–52.) Uutuuksien kesyttämisen alkuvaiheessa tärkeä rooli on erityisesti viihdekäytöllä ja uutuuksilla leikkimisellä. Esimerkiksi tietokoneiden ja internetin vakiintumiseen on vaikuttanut suuresti niiden käyttö peli- ja viihdevälineinä (Östman 2009). Samalla viihdekäyttö ja leluomaisuus tyypillisesti aiheuttavat vastarintaa ja teknologian leimaamista hyödyttömäksi (Pantzar 1996, 62).

Teknologian kesyttämisen lisäksi lähes samasta ilmiöstä on puhuttu myös *teknologian kulttuurisena omaksumisena*. Kyseessä on lähinnä näkökulmaero ainakin osittain samaan ilmiöön. Kulttuurisella omaksumisella viitataan prosessiin, jonka aikana uusista teknologioista tulee inhimillisesti hallittuja. (Suominen 2009, 9–11.) Esimerkiksi internet on kulttuurisesti omaksuttu siinä vaiheessa, kun se muuttuu niin arkiseksi, että se on meille näkymätön (emt., 8–9).

Ajatus teknologioiden kesyttämisestä tarjoaa mielestäni tärkeän näkökulman myös sosiaalisten verkostopalveluiden vastaanoton tutkimiseen. Verkostopalvelut eroavat monista kesyttämisperinteen piirissä tutkituista ilmiöistä siten, että ne ovat digitaaliseen koodiin perustuvia aineettomia palveluita, jotka ovat käyttäjilleen tyypillisesti maksuttomia. Verkostopalvelut eivät ole fyysisiä kotiin sijoitettavia laitteita, vaikka ne ovatkin riippuvaisia erilaisista mediavälineistä, kuten tietokoneista ja kännyköistä. Tästä huolimatta ajattelen, että kesyttämisteoria soveltuu muuhunkin kuin mikrotason sosiologiseen tutkimukseen, jossa tutkitaan erilaisten medialaitteiden sijoittelua kodissa. Mika Pantzarin (1996) esimerkki osoittaa, että kesyttämisen prosessia on mahdollista tutkia myös media-aineistoa käyttäen ja tunnistaa laajemman tason kehityskulkuja eri teknologioiden juurtumisessa osaksi arkea. Näin ollen teknologian kesyttämisteoria tarjoaa mielekkään viitekehyksen ja hyödyllisen

pohjan myös verkostopalveluiden omaksumisen tutkimiseen itsensä esittämisen välineinä.

3.3 Itsensä esittämisen tutkimus

3.3.1 Itsensä esittämisen klassikkoteoriat

Sosiologian ja sosiaalipsykologian klassikko Erving Goffman (1959) toi *itsensä esittämisen (self presentation)* -käsitteen sosiaalitieteisiin 1950–60-luvuilla. Teatterisanastoa käyttäneen Goffmanin dramaturginen lähestymistapa liittyi arkisten vuorovaikutustilanteiden ja roolien tutkimusperinteesseen, jonka juuret ovat jo 1920-luvulla (Moore 2010). Goffmanin mukaan itsensä esittämisessä on kyse siitä, että yksilö tietoisesti tai tiedostamattaan pyrkii luomaan itsestään muille mahdollisimman edullisen ja motiivejaan palvelevan kuvan. Omaa esiintymistä muokataan myös kulloisenkin tilanteen mukaan siten, että joitakin puolia itsestä tuodaan tietoisesti esiin samalla, kun toisia ominaisuuksia peitellään. Toimimalla näin säännellään niitä tulkintoja, joita muut itsestä tekevät. Goffman viittaa tällaiseen toimintaan puhumalla *vaikutelmanhallinnasta*. (Goffman 1959, 208–212.)

Goffmanin ajattelussa itsensä esittäminen rinnastuu teatteriesitykseen. Arkisessa vuorovaikutuksessa yksilöt näyttelevät erilaisia rooleja muiden ollessa katsojia, jotka yrittävät tulkita esitystä. Goffmanin mukaan arkisissa vuorovaikutustilanteissa kerätään jatkuvasti tietoa, jonka avulla pyritään ennakoimaan muiden käyttäytymistä (Goffman 1959, 1). Goffman teki jaon *suoriin (given expressions)* ja *epäsuoriin itseilmaisuihin (given off expressions)*. Sekä suorista että epäsuorista ilmaisuista kerätään tietoa, jonka perusteella tehdään tulkintoja muista ihmisistä. Suorat itseilmaisut ovat tietoista viestintää, jota yksilö pystyy kontrolloimaan. Epäsuorat itseilmaisut taas ovat tahatonta ja tiedostamatonta viestintää, usein nonverbaalia viestintää. (Emt., 2.) Kommunikaatitutkija Michele Strano pitää verkostopalveluissa suorina itseilmaisuuina käyttäjäprofiiliin kirjoitettuja tietoja itsestä (mm. ikä, harrastukset, opiskelu- ja työtausta). Epäsuorat itseilmaisut puolestaan voivat olla muun muassa käyttäjän kuvista muille syntyviä tahattomia vaikutelmia. Kuvat siis saattavat helposti paljastaa enemmän kuin niiden on ollut tarkoitus. (Strano 2008.)

Goffmanin tutkimukset koskivat pääasiassa kasvokkaisia vuorovaikutustilanteita. Hän ei siis tutkinut mediavälitteistä viestintää. Kuitenkin sekä kasvokkain viestiessään että verkossa ihmiset pyrkivät luomaan itsestään tietynlaista, toivomaansa kuvaa samalla, kun muut tekevät tulkintoja esiintymisestä (Siibak 2008, 22). Näin ollen monet tutkijat ovatkin sitä mieltä, että samat lainalaisuudet pätevät sekä kasvokkaiseen että mediavälitteiseen viestintään (emt., 1).

Tämä samankaltaisuus kommunikaatiomuodoissa on oivallettu täysin vasta 2000-luvulla, jolloin myös Goffmanin teorian on otettu uudestaan käyttöön internettutkimuksessa (esim. Baron 2007; Lehtinen 2007; Strano 2008; Hogan 2010). Aiemmin, etenkin 1980–90-luvuilla, internetissä tapahtuvaa esiintymistä pidettiin poikkeuksellisena, anonyyminä ja reaali maailman toiminnasta radikaalisti eroavana (Valkenburg ym. 2005, 384). Goffmanin teorian ovat siis sovellettavissa myös mediavälitteisen viestinnän tutkimukseen ja erityisen hyvin juuri verkostopalveluiden tarkasteluun.

Erving Goffmanin teorioita on käyttänyt myöhemmin kiinnostavasti taustana omille tutkimuksilleen viestinnätutkija Joshua Meyrowitz, joka tutki jo 1980-luvulla sähköisten medioiden vaikutusta itsensä esittämiseen ja julkisuuteen. Meyrowitz (1985) tarkasteli kirjassaan *No sense of place: The impact of electronic media on social behavior* erityisesti television vaikutusta poliitikkojen ja julkisuuden henkilöiden esiintymiseen. Samalla hän sivusi myös muita mediateknologioita kuten vasta yleistymässä ollutta tietotekniikkaa.

Meyrowitzin keskeinen väite on, että sähköisten medioiden myötä yksityiset ja erilliset sosiaaliset ympäristöt yhdistyvät laajaksi julkiseksi areenaksi. Yksilö ei voi enää esiintyä selvästi eri rooleissa tietyille kohderyhmille, koska aiemmin erilliset yleisöt yhdentyvät. Meyrowitz tarkasteli erityisesti julkisuuden henkilöiden esiintymistä. Tiivistetysti Meyrowitzin perusargumentti onkin, että ennen sähköistä mediaa julkisuuden henkilöiden, esimerkiksi poliitikkojen, oli helpompaa tiedostetusti esiintyä eri tavalla eri ryhmille. Television kaltainen sähköinen media kuitenkin muuttaa tämän aseelman siten, että poliitikkojen on samanaikaisesti esiinnyttävä laajalle joukolle eri taustoista tulevia ihmisiä. (Meyrowitz 1985, 5–6.) Tilanne vaatii erilaisista ryhmistä koostuvan yleisön huomioon ottamista.

Tällaista yleisöjen yhdentymistä tapahtuu vain harvoin kasvokkaisissa vuorovaikutustilanteissa. Yh-

tenä esimerkkinä yhdentymisestä kasvokkaisissa vuorovaikutustilanteissa Meyrowitz käyttää ylioppilasjuhlia, joissa läsnä ovat ylioppilaan omat vanhemmat, sukulaiset, ystävät, naapurit ja kenties vanhat opettajatkin. Elektroninen media synnyttää kuitenkin näitä yleisöjen yhdentymisiä jatkuvasti uusilla tavoilla. Meyrowitzin mukaan tämä vaikuttaa vääjäämättä sosiaaliseen vuorovaikutukseen. (Emt., 4–5.)

Goffmanin teorioiden ohella myös Meyrowitzin ajatukset tarjoavat kiinnostavan näkökulman verkostopalveluiden tutkimukseen. Hänen tutkimuksessaan sähköisen median aiheuttamat muutokset itsensä esittämiseen, vaikutelmanhallintaan ja yleisöihin koskivat lähinnä julkisuuden henkilöitä, jotka esiintyivät sähköisten medioiden kautta (Meyrowitz 1985). Tuolloin vielä ns. tavallisilla ihmisillä ei ollut kosketusta näihin ilmiöihin oman arkensa kautta. Internetin ja verkostopalveluiden kaltaisten medioiden leviäminen ja arkipäiväistyminen on kuitenkin tuonut samat ilmiöt tutuiksi lähes jokaiselle medioita käyttävälle ihmiselle. Verkostopalveluissa juuri Meyrowitzin kuvaamat yhdenyneet yleisöt ja romahtaneet kontekstit asettavat haasteita itsensä esittämislle (ks. boyd 2008).

3.3.2 Itsensä esittäminen, internet ja verkostopalvelut

Itsensä esittämistä on tutkittu säännöllisesti 1990-luvulta lähtien tietokonevälitteisen kommunikation yhteydessä (*computer mediated communication*). Goffmanin teorioita soveltaen on tutkittu itsensä esittämistä internetkäyttäjien henkilökohtaisilla verkkosivuilla ja blogeissa (esim. Jung ym. 2007; Schau & Gilly 2003; Walker 2000), virtuaaliympäristöissä ja peleissä (esim. Schroeder 2002; Turkle 1995), verkon deittipalveluissa (Ellison ym. 2006; Whitty 2007) ja myöhemmin tietysti myös verkostopalveluiden yhteydessä.

Vielä 1980–1990-luvuilla verkossa tapahtuva tietokonevälitteinen viestintä nähtiin erikoisena ja hie-man outona ilmiönä akateemisessa tutkimuksessakin. Tämä näkyi siten, että tutkijat olivat kiinnostuneita erityisesti verkossa tapahtuvista identiteettileikittelyistä ja verkkoviestinnän anonyymisyydestä (esim. Turkle 1995; Walther 1993). Tutkimuksissakin internet jäsenyi ruumiittomaksi kyberavaruudeksi, jossa toimijoille lähes mikä tahansa oli mahdollista (Paasonen 2003b, 4). Usein toisteltu lause oli, että internetissä *kenen tahansa on mahdollista olla kuka tahansa* (emt., 9). Esimerkiksi

virtuaalimaailmoja tutkinut Sherry Turkle näki tekstipohjaisten MUD-pelien¹⁴ olevan merkittäviä identiteettileikkelytiloja, joissa käyttäjät saattoivat olla vapaita kehostaan ja muista *offline*-elämän rajoitteista. Itsensä esittämisen näkökulmasta Turkle näki verkkopelien olevan jopa pelaajia voimauttavia. (Turkle 1995.)

2000-luvulla identiteettileikkelyiden ja itsensä esittämisen vapauden korostamisesta on siirrytty maltillisempiin näkökulmiin, kun on huomattu, että verkkoesiintyminen on usein yhteydessä niin sanottuun reaali maailmaan (esim. Gross 2004; boyd & Ellison 2007; Lehtinen 2007, 88–89). Myöhemmin itsensä esittämisen tutkimussuuntauksessa onkin oltu kiinnostuneita siitä, eroaako tietokonevälitteinen esiintyminen todella *offline*-esiintymisestä. Tämä onkin ollut yksi keskeinen lähestymistapa itsensä esittämisen tutkimuksessa.

Muun muassa Bargh ym. (2002) osoittivat, että laboratorioympäristössä järjestetyn kokeen osallistujien mielestä internetissä oli kasvokkaista vuorovaikutusta helpompi viestiä muille *todellisesta minästä*. Tutkimustulokset viittasivat siihen, että itsensä esittäminen ja vaikutelmanhallinta olisi verkossa helpompaa. Itsensä esittämisen tavoitteet ja muiden siitä tekemät tulkinnat yhtenevät siis paremmin tietokonevälitteisessä viestinnässä. Myös muut tutkijat ovat pitäneet vaikutelmanhallintaa asynkronisessa tekstipohjaisessa verkkoviestinnässä yksinkertaisempänä ja mahdollisuuksia tiedostettuihin itseilmaisuihin ja itsesensuuriin parempina (esim. Ellison ym. 2006; Walther 1993). Waltherin (1996, 20) mukaan yksi selitys vaikutelmanhallinnan helppoudelle verkossa on se, että tietokonevälitteinen viestintä painottaa kielellisiä vihjeitä. Kasvokkaisesta viestinnästä tuttuja nonverbaaleja vihjeitä sen sijaan ei näy verkossa.

Ennen sosiaalisten verkostopalveluiden valtavirtaistumista itsensä esittämisen tutkimus liittyi erityisesti seuranhakupalveluiden eli niin sanottujen deittipalveluiden¹⁵ tutkimukseen. Verkostopalveluilla ja deittipalveluilla on monia yhtäläisyyksiä. Sekä verkostopalveluissa että deittipalveluissa käyttäjät luovat usein hyvin samantyyppiset käyttäjäprofiilit itselleen. Tärkeä ero palveluiden välillä on kuitenkin se, että deittipalveluissa käyttäjien ensisijainen motiivi on kumppanin löytäminen, mikä vai-

¹⁴ Tekstipohjaiset moninpelattavat verkkoroolipelit MUDit (*Multi User Dungeon*) olivat suosittuja etenkin 1980–90-luvuilla (Lister ym. 2009, 426).

¹⁵ Käytän termiä deittipalvelu, koska se on suhteellisen vakiintunut nimitys palveluille. Deittipalveluista puhumalla tarkoitan verkon seuranhakusivustoja (*online dating websites*).

kuttaa myös siihen tapaan, millä palveluissa esiinnyttään. Deittipalvelututkimukset ovatkin käsitelleet usein todellisen minän ja ihanneminän esittämisen välillä olevia ristiriitoja sekä itsensä esittämisen tavoitteiden ja muiden tekemien tulkintojen kohtaamista (esim. Ellison ym. 2006; Gibbs ym. 2006; Whitty 2007; Caspi 2008). Myöhemmin näitä havaintoja on käytetty hyväksi verkostopalveluita tutkittaessa (esim. Evans ym. 2008). Etenkin verkostopalvelututkimuksen alkuvaiheessa deittipalveluita käsittelevä tutkimus toimi tärkeänä vertailukohtana.

Varsinaisesti verkostopalveluita ja itsensä esittämistä käsittelevää tutkimusta on tehty jonkin verran. Kuten toin esiin luvussa 3.1., on itsensä esittämisen tutkimus ollut yksi linja muiden joukossa verkostopalveluiden tutkimuksessa. Monissa tutkimuksissa itsensä esittäminen ei ole kuitenkaan pääosassa vaan teemaan lähinnä viitataan muun tarkastelun ohessa. Tutkimuksessa saatetaan esimerkiksi tarkastella nuorten verkostopalveluiden käyttöä, jolloin samalla käsitellään myös itsensä esittämistä palveluissa. Lisäksi pääasiallinen tutkimuksien kohderyhmä ovat olleet nuoret, mikä saattaa selittyä sillä, että he olivat verkostopalveluiden varhaisia omaksujia.

Verkostopalveluissa esiintymistä on tutkittu muun muassa seuraavista näkökulmista: käyttäjien valokuvat osana itsensä esittämistä (Siibak 2008), muut mediaelementit itsensä esittämisessä (esim. Tong ym. 2008; Utz 2010) ja esiintymiseen liittyvä yksityisen ja julkisen rajankäynti (Beer & Burrows 2007). Näkökulmien määrä on kasvanut viimeisen viiden vuoden aikana, vaikka kyseessä on yhä suhteellisen pieni tutkimussuuntaus. Esittelen seuraavaksi lyhyesti joitakin kiinnostavia tutkimustuloksia ja teorioita.

Sosiaalisia verkostopalveluita tutkineet Tong, Van Der Heide, Langwell ja Walther (2008, 533–534) jakavat verkostopalveluissa jaettavan sisällön kolmeen eri luokkaan: **1**) Käyttäjän itsensä tuottamaan informaatioon, **2**) muiden käyttäjien tuottamaan informaatioon käyttäjältä ja **3**) järjestelmän tuottamaan informaatioon käyttäjältä. Jaottelu havainnollistaa sitä, että verkostopalveluissa pelkästään käyttäjä itse ei ole vaikuttamassa omaan esiintymiseensä. Käyttäjän itsensä luoman informaation lisäksi muut käyttäjät lisäävät käyttäjän profiiliin kommentteja ja valokuvia, minkä lisäksi myös järjestelmä tuottaa automaattisesti tietoa käyttäjältä. Nämä kolme informaatiotyyppiä vaikuttavat henkilöstä syntyvään kuvaan. On jopa tutkittu, että muiden tuottamalla informaatiolla on suurempi merkitys käyttäjän identiteetin vahvistamisessa kuin hänen itsensä tuottamalla informaatiolla,

koska se on vähemmän altista tietoiselle vaikutelmanhallinnalle ja manipuloinnille (Utz 2010, 317).

Sosiaalisia verkostopalveluita ja itsensä esittämistä tutkinut Bernie Hogan (2010) taas tekee Goffmanin ajattelun pohjalta jaon *esitykseen* (*performance*) ja *näyttelyyn* (*exhibition*). Hän pitää jaottelea erityisen hyödyllisenä juuri internetissä tapahtuvan mediavälitteisen itsensä esittämisen tutkimisessa. *Esitys* on aktiivista reaaliaikaista toimintaa kuten kasvokkaisia vuorovaikutustilanteita tai verkossa synkronisesti tapahtuvaa viestintää (verkkopelien virtuaaliympäristöt, nettipuhelut, pikaviestittely). Goffman tutki erityisesti tiettyyn aikaan ja paikkaan sidonnaista itsensä esittämistä eli juuri näitä *esityksiä* (Hogan 2010, 378). Hoganin mukaan *näyttelyssä* taas kyse on aiemmasta toiminnasta syntyneistä tuotteista, jotka jäävät muiden katsottavaksi ajasta riippumatta. Ne ovat siis passiivisempaa artefaktien kautta tapahtuvaa itsensä esittämistä. Hogan mainitsee esimerkkinä kotiin ostettavat taideteokset, jotka viestivät omistajansa mausta ja sosiaalisesta asemasta. Verkostopalveluiden tapauksessa nämä voivat tarkoittaa palveluihin ladattuja valokuvia ja muita sisältöjä, joista käyttäjän profiili koostuu. Näyttelyn tapauksessa henkilö on ikään kuin kuraattori, joka valitsee haluamansa sisällöt muille esitettäväksi. Hän siis luo näyttelyn, joka välittää viestejä hänestä itsestään muille. Sekä esityksessä että näyttelyssä on molemmissa kyse itsensä esittämisestä. (Hogan 2010.)

3.4 Yksityisen ja julkisen käsitteet

Kun tutkii verkostopalveluita ja itsensä esittämistä käsittelevää lehtikirjoittelua, törmää vääjäämättä *yksityisen* ja *julkisen* käsitteisiin. Verkostopalveluista keskusteltaessa on ajoittain puhuttu siitä, miten käyttäjien yksityisyys vaarantuu ja yksityinen muuttuu tahattomasti julkiseksi (esim. Kauppi 2010). Koska *yksityinen–julkinen*-käsitepari on olennainen myös tutkimusaiheeni kannalta, kerron seuraavaksi, minkälaista taustaa vasten tarkastelen näitä niin akateemisessa tutkimuksessa kuin arkikeskustelussakin yleisiä mutta hankalasti rajattavia käsitteitä. Käsittelen *yksityisen* ja *julkisen* käsitteitä yhdessä, koska niitä on hankala ymmärtää toisistaan erillään. Käsitteet ovat ymmärrettäviä vain, kun niillä kummallakin on vastakohtansa. (Weintraub 1997, 4.) Lähden liikkeelle selvittämällä käsitteiden etymologian, jonka jälkeen siirryn tarkastelemaan, miten käsitteitä on aiemmin käytetty akateemisessa tutkimuksessa.

Politiikan sosiologiseen tutkimukseen erikoistunut Jeff Weintraub huomauttaa, että jako julkiseen ja yksityiseen on ollut keskeinen ja länsimaiselle ajattelulle tyypillinen malli antiikin ajoista lähtien. Se on leimannut hyvin pitkään niin poliittista keskustelua kuin arkielämän järjestymistäkin. (Weintraub 1997, 1.) Erityisesti jaottelun voi nähdä määrittelevän sosiaalista elämäämme (Bailey 2002, 15). Huomionarvoista on myös se, että kaikilla yhteisöillä vaikuttaisi olevan jonkinlainen jako yksityiseen ja julkiseen, jonka kautta jäsennetään ympäröivää maailmaa ja rakennetaan rajoja inhimilliselle toiminnalle (Elshtain 1997, 168).

Jo Aristoteles teki jaon *oikokseen* ja *polikseen*. Hänen ajattelussaan *oikos* oli yksityinen kodin ja perheen piiri, kun taas *polis* oli julkinen poliittisen aktiivisuuden toiminta-alue. (DeCew 2012.) Kreikkalaisessa kulttuurissa tämä jako näyttäytyi karkeasti siten, että naiset pysyivät oikoksessa yksityisen elämän ja kodin piirissä, kun miehet osallistuivat julkiseen keskusteluun ja vaikuttamiseen kodin ulkopuolella poliksessa. Myöhemminkin julkisen sfäärin on ajateltu olevan poliittisen aktiivisuuden ja työelämän aluetta, kun taas yksityisen sfäärin kodin ja perheen alue. (Weintraub 1997, 27, 36.) Erityisesti feministisen tutkimuksen piirissä tätä sukupuolittunutta jakoa on kritisoitu aiheellisesti siitä, että perinteisesti miehillä on ollut laajempi mahdollisuus liikkua yksityisen ja julkisen piirien välillä, kun taas naisten on katsottu kuuluvan kodin yksityiseen piiriin (emt., 28–31).

Englanninkielisten *julkista* ja *yksityistä* tarkoittavien sanojen etymologiassa näkyy Aristoteleksen ajoilta periytyvä jaottelutapa. *Public*-sanan juuret ovat latinankielisestä *pūblicus*-sanassa, joka tarkoittaa avointa, julkista tai valtiota koskevaa (Salmi & Linkomies 1970, 238). *Pūblicus*-sana yhdistyy jo latinassakin julkiseen toimintaan ja valtiollisiin asioihin, koska esimerkiksi *respublica* (julkinen asia) tarkoittaa valtiota (emt., 254–255). Vastaavasti englanninkielinen *private*-sana tulee latinan *privatuksesta*, joka tarkoittaa yksityistä ja henkilökohtaista sekä valtiosta irrallista (Salmi & Linkomies 1970, 231; Streng 1997, 594). Sanojen etymologinen tarkastelu kertoo meille sen, että sanat periytyvät antiikin ajoilta, jolloin yksityinen ja julkinen ovat jo olleet toistensa vastakäsitteitä (Kylänen 2007, 20).

Merkittävästä asemastaan ja pitkästä historiastaan huolimatta yksityisen ja julkisen käsitteitä on käytetty hyvin monilla tavoilla, eikä niille olekaan tarkkoja määritelmiä. Ne ovat arkielämään ja tieteelliseen tutkimukseen kuuluvia termejä, jotka eivät kuitenkaan ole millään tavalla pysyviä. Ter-

meistä neuvotellaan jatkuvasti, vaikka usein niihin suhtaudutaankin itsestäänselvyyksinä. (Elshtain 1997, 167.) Sosiologit ovat käyttäneet termejä ainakin tutkiessaan tiloja, taloutta tai arkielämää.

Politiikan tutkija Hanna Pitkin (1981) on määritellyt, että yksityinen on *täällä (in here)*. Se on hänen mukaansa henkilökohtaisen ja intiimin alue, jossa voimme toimia omana itsenämme ja joka on suljettu ei-toivotuilta henkilöiltä. Julkinen sen sijaan on Pitkinin mukaan *tuolla ulkona (out there)*. Julkinen alue on formaali, etäinen ja ei-henkilökohtainen. Filosofin Hannah Arendt (1998, 50) puolestaan määritteli julkiseksi sen, mikä on kaikkien nähtävissä ja kuultavissa ja jolla on kaikista laajin mahdollinen näkyvyys. Yksityiseksi Arendt käsitti sen, mikä on muilta piilossa (emt., 58).

Myös Erving Goffman on yksi keskeinen julkisen ja yksityisen välistä suhdetta tutkinut yhteiskuntatieteilijä. Goffman ajatteli, että jako yksityiseen ja julkiseen on aina olemassa ja nämä kaksi aluetta tuleekin pitää erillä toisistaan (Wolfe 1997, 182). Goffman tutki yksityistä ja julkista erityisesti arkipäiväisen vuorovaikutuksen ja erilaisten eristävien instituutioiden kuten mielisairaaloitten ja vankiloitten piirissä (Goffman 1959; Goffman 1961).

Teatterikäsitteitä arkipäiväisen vuorovaikutuksen tutkimuksessa käyttänyt Goffman jakoi arkiset elämämme tilat julkisiin näyttämöihin (*front stage*) ja yksityisiin takaosiin (*back stage*). Näyttämöllä joudumme esiintymään ja tarkkailemaan signaaleita, joita annamme itsestämme muille. Takaosassa taas pystymme olemaan omana itsenämme muilta piilossa. (Goffman 1959.) Goffmanille julkinen tila on potentiaalisesti vaarallinen ja väsyttävä, koska yksilö on siellä pakotettu esiintymään ja ylläpitämään itsestä muille syntyvää kuvaa. Sen sijaan yksityinen takaosa on minuutta eheyttävä ja lepoa tarjoava ympäristö. (Goffman 1959; Wolfe 1997, 184.) Goffmanin ajattelussa on vahvana ajatus siitä, että aito todellinen minuus löytyy tältä yksityiseltä alueelta, jossa meidän ei tarvitse esiintyä muille (Wolfe 1997, 182). Mielisairaalat ja muut suljetut ja pakottavat instituutiot Goffman taas näkee tämän yksityisen tilan riistäjinä (Goffman 1961). Goffmanin jaottelua on hyödynnetty myös sosiaalisten verkostopalveluiden analysoinnissa (boyd 2008; Dugan ym. 2008).

Brittisosiolegit David Beer ja Roger Burrows (2007) ovat sitä mieltä, että verkostopalveluissa omia ajatuksia, työtietoja ja henkilökohtaisia valokuvia jaetaan tavalla, jolle ei löydy vastinetta aikaisemmista medioista. Verkostopalveluissa uutta vaikuttaisi olevan erittäin laaja yleisö ja julkisuus, joka

yksittäisen henkilön on mahdollista saada itselleen. Näin ollen verkostopalveluiden kaltainen viestintäväline vaikuttaisi todella käsityksiimme julkisesta ja yksityisestä. Kiinnostavaa on myös se, että tutkimusten mukaan jako yksityiseen ja julkiseen ei verkostopalveluiden kaltaisissa ympäristöissä näytä enää olevan yhtä selkeäraja kuin miksi se aiemmin on ymmärretty (esim. Lange 2008; West ym. 2009). Nuorten Facebook-käyttöä tutkineet Anne West, Jane Lewis ja Peter Currie kuvaavat yksityisen ja julkisen rajaa verkostopalveluissa termillä *fuzzy* (sumea, epäselvä). Verkostopalveluiden käyttäjät eivät useinkaan osaa tehdä selvää rajanvetoa yksityisen ja julkisen välille. (West ym. 2009.)

Monet tutkijat ovatkin miettineet, muuttavatko uudet informaatioteknologiat kokonaan yksityisen ja julkisen välisiä rajoja (Weintraub & Kumar 1997, xi). Ainakin 1900-luvun lopusta lähtien, uusien viestintäteknologioiden ilmestymisen myötä, yksityisyyden ja julkisuuden käsitteistä vaikuttaisi muodostuneen entistä ajankohtaisempia. Uudet teknologiat havainnollistavat hyvin, että käytännössä julkisen ja yksityisen välinen määrittely on nykyään entistä ongelmallisempaa. Sama problematisoituminen on tapahtunut kuitenkin myös muille aikaisemmin kyseenalaistamattomille jaotteluille, kuten korkea/matala kulttuuri, työ/vapaa-aika, uutinen/viihde.

Tässä luvussa esitetyt ajatukset muodostavat teoreettisen taustan, jota vasten tarkastelen tutkielmasani yksityiseen ja julkisuuteen liittyvää keskustelua. Omassa ajattelussani lähden liikkeelle siitä, että yksityinen–julkinen on hyödyllinen dikotomia, jonka avulla verkostopalveluista keskusteltaessa usein määritellään esimerkiksi sitä, kuinka paljon itsestä halutaan jakaa muille tietoa. Tiedostan kuitenkin, että yksityisen ja julkisen suhde verkostopalveluissa on moninyanssinen ja vain harvoin niissä voi tehdä selkeää erottelua yksityiseen tai julkiseen.

4 Aineisto ja menetelmät

4.1 Tutkimuksen aineisto

Tutkimusaineistoni koostuu Helsingin Sanomissa ilmestyneistä lehtikirjoituksista. Kaikki tekstit käsittelevät verkostopalveluita ja kytkeytyvät myös yksityisyyden, julkisuuden ja itsensä esittämisen teemoihin. Keräämäni artikkelit ovat vuosilta 2004–2006, 2008 ja 2012.

Ensimmäiset verkostopalveluita käsittelevät kirjoitukset ilmestyivät Helsingin Sanomissa vuonna 2004. Aihetta käsitteleviä artikkeleita julkaistiin kuitenkin vuosina 2004–2006 huomattavasti seuraavia vuosia vähemmän. Ilmiön käsittely vaikuttaa olleen hyvin samantyyppistä näinä kolmena vuotena. Näin ollen olen niputtanut vuodet 2004–2006 yhteen. Valitsin vuodet 2004–2006, koska halusin tarkastella sitä, miten verkostopalveluista on kirjoitettu, kun ne ensimmäisiä kertoja otettiin Helsingin Sanomissa käsittelyyn. Vuoden 2008 taas valitsin, koska se edustaa verkostopalveluiden voimakkaan valtavirtaistumisen aikaa Suomessa. Lopulta oli myös luontevaa valita vuoden 2012 artikkelit vertailukohdaksi aiemmille vuosille. Näin sain muodostettua asetelman, jonka avulla pystyn vertailemaan sitä, miten verkostopalveluista on kirjoitettu kolmena erilaisena ajanjaksona. Päädyin asetelmaan, kun olin ensin kerännyt Helsingin Sanomista laajasti aineistoa vuosilta 2004–2012 ja aineiston rajaaminen tuntui välttämättömältä.

Kaikkiaan olen valikoinut isommasta massasta 43 lehtitekstiä, jotka jakautuvat siten, että vuosilta 2004–2006 artikkeleita on 11 kappaletta, vuodelta 2008 15 kappaletta ja vuodelta 2012 17 kappaletta. Valitsemani tekstit vaihtelevat hyvin paljon laajuudeltaan: vaihteluväli on noin 40–800 sanaa ja keskiarvomitta 320 sanaa. Lista primääriaineistooni kuuluvista artikkeleista on tutkielman lopussa liitteenä.

Helsingin Sanomien verkkoarkistosta löytyi verkostopalveluita käsitteleviä mielipidekirjoituksia, ilmoitusta analysoivia lehtiartikkeleita, uutisia ja jopa ulkomaalaisissa lehdissä alun perin ilmestyneitä artikkeleita, jotka on käännetty suomen kielelle. Valitsemassani aineistossa on joukossa muun

muassa reportaaseja, uutisia, kolumneja ja mielipidekirjoituksia. Äänessä teksteissä ovat ammatti-toimittajat, toimitusharjoittelijat, eritaustaiset mielipidekirjoittajat ja tutkijat. Tekstit ovat ilmestyneet Helsingin Sanomien eri osastoissa (mm. Kotimaa, Ulkomaat, Vieraskynä, Talous).

Kokosin artikkelit Helsingin Sanomien maksullisesta sähköisestä arkistosta, joka on lehden tilaajien käytettävissä. Samat tekstit löytyvät kuitenkin myös Helsingin Sanomien paperiversioista. Verkkoarkistoon on koottu kaikki lehdessä ilmestyneet artikkelit vuodesta 1990. Artikkeleihin on kuitenkin vasta 20.5.2012 lähtien järjestelmällisesti liitetty myös kuvat. (Laine 21.11.2012.) Näin ollen olen rajannut kuvat aineistoni ulkopuolelle. Arkiston artikkeleihin ei ole myöskään liitetty aiheesta Helsingin Sanomien sivuilla käytyjä verkkokeskusteluja.

Verkkoarkiston teksteihin sisältyvät tyypillisesti seuraavat tiedot: toimittajan/kirjoittajan nimi, artikkelin julkaisuaika ja tieto osastosta, jossa artikkeli on ilmestynyt. Verkkoarkistoa käytettäessä puuttuu kuitenkin muu konteksti. Välillä paperilehdessä artikkeliin saatetaan esimerkiksi taiton ja muiden graafisten valintojen kautta ladata merkityksiä tai se voidaan muuten asemoida kiinnostavasti muiden artikkelien yhteyteen. Tällainen tieto siis jää mahdollisesti pimentoon verkkoaineistoa käytettäessä. En ole kuitenkaan pitänyt sitä merkittävänä ongelmana, kun toisessa vaakakupissa painavat verkkoarkiston käytön edut.

Lehtiaineiston valitseminen Helsingin Sanomista on perusteltua, vaikka verkstopalveluita on toki käsitelty näkyvästi lukuisissa eri medioissa. Helsingin Sanomat on valtakunnan päälehti, jolla on merkittävä rooli Suomessa käytävässä julkisessa keskustelussa. Lehden sisältö myös heijastelee yleistä keskustelua, jota verkstopalveluista on käyty. Jotain lehden merkittävydestä kertoo, että se on päättäjien eniten seuraama suomalainen uutiskanava. Helsingin Sanomat on suunnattu suurelle yleisölle, ja sen voisi luonnehtia edustavan uutispainotteista yleisjournalismia. (Kunelius ym. 2010, 88.) Jo nimestä käy ilmi Helsingin Sanomien pääkaupunkipainotteisuus, mutta lehti on suosittu myös muualla Suomessa. Helsingin Sanomien levikki on noin 400 000, ja lehti tavoittaa arviolta miljoona ihmistä (Sanoma. Mediaportfolio). Perustelen siis aineistonvalintaani lehden tavoittavuudella ja roolilla merkittävänä suomalaisena mediana.

Juuri Helsingin Sanomien valintaan on toki vaikuttanut myös se, että lehden aineisto on kattavasti

saatavilla verkkoarkistosta. Näin ollen aineisto oli helpommin löydettävissä, valmiiksi digitaalisessa muodossa ja yksinkertaisemmin käsiteltävissä tutkimustarkoituksiin. Verkkoarkistossa lehtiartikkeleja pystyy käymään helpommin läpi suuria määriä kuin paperilehtiä selaamalla ja näin saa tehokkaammin käsityksen tutkittavasta ilmiöstä.

4.2 Aineiston keruu ja valikoiminen

Kaikkien Helsingin Sanomissa ilmestyneiden verkostopalveluihin ja/tai tutkimukseni teemaan liittyvien artikkelien määrää on hankalaa arvioida täysin luotettavasti. Julkaistuja artikkeleita ei ole esimerkiksi asiasanoitettu niin, että verkkoarkiston käyttäjä pystyisi hyödyntämään asiasanoja tiedonhaussa. Artikkelit ovat myös ilmestyneet vaihtelevasti lehden eri osioissa. Näin ollen hakuominaisuuksiksi jäävät käyttäjän itsensä muotoilemat hakutermit ja ajallinen rajaus.

Verkostopalveluihin on viitattu hyvin erilaisilla tavoilla mediassa. Helsingin Sanomien artikkeleissa on puhuttu paitsi eri palveluiden nimillä myös käytetty vaihtelevia nimityksiä ja termejä. Niitä ovat olleet muun muassa *yhteisöpalvelu*, *yhteisösivu*, *verkostopalvelu*, *verkostoitumispalvelu* ja *kuvagalleria*. Tästä sekavuudesta ja rajallisista tiedonhakumahdollisuuksista johtuen jokaista yksittäistä verkostopalveluita käsittelevää artikkelia on siis luotettavasti erittäin hankalaa saada käsiinsä.

Aineistoa kerätessäni hyödynsin ajallista rajaamista, selailutekniikkaa ja hakusanoja. Aineiston kerääminen osoittautuikin arvioitua työläemmäksi työvaiheeksi, koska tulin selailleeksi aineistoa etsiessäni käytännössä läpi kaikki Helsingin Sanomissa vuosina 2000–2012 ilmestyneet internetiä ja tietotekniikkaa käsittelevät artikkelit. Tämä ei ollut kuitenkaan turhaa työtä vaan tärkeä vaihe aineiston hankinnassa ja laajemman kontekstin hahmottamisessa.

Kirjoitin jo aineistoa kerätessäni muistiinpanoja lukemistani artikkeleista. Näin paikallistin merkittäviä yhteiskunnallisia tapahtumia, mediassa käytyjä keskusteluja ja kiinnostavia digitaaliseen mediaan liittyviä ilmiöitä. Tutustuin siis laajempaan kontekstiin ja huomasin, että keskustelu verkostopalveluista on kytkeytynyt esimerkiksi kouluammuskeluihin, valtakunnallisiin vaaleihin ja yksittäisiin pienempiin median huomioimiin ilmiöihin. Nämä havainnot ovatkin olleet tärkeää taustatietoa

analysoidessani ydinaineistoani. Lisäksi verkkoarkiston perusteellinen selailu varmisti, että en todennäköisesti ohittanut tutkimukseni teeman kannalta merkittäviä artikkeleita.

Verkkoarkiston läpikäymisessä apunani oli kokoamani hakusanalista. Käytin tiedonhaussa myös näiden hakusanojen taivutusmuotoja ja katkaisumerkkiä (*). Hakusanalista sisältää verkostopalveluiden erisnimiä, nimityksiä ja aihetta sivuavia termejä: *bebo, blackplanet, classmates, classmates.com, cyworld, diaspora, facebook, friendster, galtsu, google, hi5, ii2, internet, irc, irc-galleria, kuvagalleria, kuvake.net, linkedin, mspace, orkut, sixdegrees, sixdegrees.com, twitter, verkostopalvelu, verkostosivu, verkostoitumispalvelu, verkostoitumissivu, yhteisöpalvelu, yhteisösivu, xing.*

Hakusanojen ja laajan selailun avulla pystyin tavoittamaan mahdollisia yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta kaikki tutkimukseni kannalta kiinnostavat artikkelit. Koska kävin läpi Helsingin Sanomien arkistosta vuodet 2000–2012, varmistuin siitä, että ensimmäiset verkostopalveluita käsittelevät artikkelit todella ilmestyivät lehdessä vasta vuonna 2004. Näin siitä huolimatta, että ensimmäiset varsinaisiksi verkostopalveluiksi luettavat palvelut syntyivät jo 2000-luvun taitteessa: esimerkiksi SixDegrees.com (1997), Friendster (2002), MySpace (2003) ja LinkedIn (2003) (boyd & Ellison 2007, figure 1). Myös erityisesti suomalaisten nuorten keskuudessa suosiota saavuttanut IRC-Galleria avattiin jo vuoden 2000 lopussa (Saarikoski ym. 2009, 319). Näistä palveluista ei kuitenkaan löydy mainintoja Helsingin Sanomista ennen vuotta 2004.

Ennen aineiston keräämistä alustava arvioni oli, että viittauksia verkostopalveluihin löytyisi aivan viime vuosilta, 2010–2012, vähemmän kuin palveluiden nopean yleistymisen vuosilta 2007–2009. Näyttää kuitenkin siltä, että viittausten määrä on oikeastaan kasvanut. Verkostopalveluista on siis kirjoitettu vuosi vuodelta yhä enemmän.

Aineistoa oli tarjolla runsaasti, joten sen rajaaminen oli välttämätöntä. Alustava suunnitelmani oli valita aineistokseni artikkeleita kaikilta vuosilta tai tehdä rajaus vuosiin 2004–2005 ja 2010–2011. Kaikkien vuosien ottaminen mukaan tarkasteluun osoittautui kuitenkin liian laajaksi valinnaksi pro gradua varten. Vuosiin 2004–2005 ja 2010–2011 rajaaminen taas ei olisi ollut toimiva asetelma, koska artikkeleita varhaisilta vuosilta oli liian vähän. Näin ollen päädyin nykyiseen rajaukseeni eli valitsemaan tarkasteluun vuodet 2004–2006, 2008 ja 2012.

Etenin aineiston keräämisessä siten, että keräsin aluksi vuosilta 2004–2008 järjestelmällisesti kaikki verkostopalveluita käsittelevät artikkelit. Tämä ratkaisu osoittautui kuitenkin liian raskaaksi, joten vuosilta 2009–2012 keräsin tarkemmin aihepiiriäni sivuavat artikkelit. Tämän jälkeen kävin läpi kaksi vaihetta, joiden aikana luin keräämääni aineistoa läpi ja valikoin isosta aineistomassasta olennaisesti tutkimusongelmiini liittyvät tekstit. Muut artikkelit rajasin näissä vaiheissa tutkimukseni ulkopuolelle.

4.3 Laadullisesta tutkimuksesta ja sisällönanalyysistä

Tässä luvussa tarkastelen tutkielmani metodologista taustaa. Pohdin laadullisen tutkimuksen luonnetta ja aineiston analyysissä hyödyntämääni kvalitatiivista sisällönanalyysia. Tarkoitukseni on myös osoittaa, minkälaiseen metodologiseen jatkumoon tutkimus asettuu.

Tutkielmani on laadullista tutkimusta. Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi kiinnittävät kirjassaan *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (2009) huomiota siihen, että laadullinen tutkimus ei ole itsessään mikään selvä kokonaisuus. Tutkijat saattavatkin käsittää hyvinkin erilaisilla tavoilla sen, mitä laadullinen tutkimus on (emt., 17). Laadullista tutkimusta voi kuitenkin luonnehtia otteeltaan ymmärtäväksi, jos halutaan tehdä eroa luonnontieteelliseen fyysisiä ilmiöitä tutkivaan tieteeseen (Tuomi & Sarajärvi 2009). Laadullisessa tutkimuksessa ei tehdä laajoja yleistyksiä tai pyritä tilastolliseen yleistettävyyteen (emt., 85).

Tutkija pyrkii ymmärtämään ilmiötä ja tekemään sen myös lukijoille ymmärrettäväksi (Alasuutari 1999, 237). Tavoitteena on myös ”antaa teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle” (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85). Tutkimuksessani pyrin siis ymmärtämään ilmiöitä, jotka ovat sosiaalisesti rakentuvia. Tutkin lehtitekstejä, joihin kirjoittajat rakentavat merkityksiä ja joita myös lukijat tulkitsevat ja merkityksellistävät.

Laadulliselle tutkimukselle on ominaista, että se on aina tutkijan subjektiivisiin tulkintoihin nojaavaa. Tutkimus ei koskaan siis ole täysin objektiivista. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 100) toteavat, että

aineiston analyysissa on kyse pitkälti myös ”keksimisen logiikasta”, johon ei ole tarkkoja kiveen hakattuja sääntöjä. Tutkija päättää monista asioista omien tulkintojensa pohjalta (emt., 20). Tutkijan on laadullista tutkimusta tehdessään mahdotonta irrottautua täysin niistä tekijöistä, joiden pohjalle oma identiteetti rakentuu. Krippendorff (2004, 23) painottaa, että tutkimuksen tekijällä tulee olla lupa tulkita tekstejä hyväksi näkemällään tavalla. Tämä ei tietenkään tarkoita, etteikö objektiivisuuden ja hyvän tieteen tekemisen tulisi olla tavoiteltava ihanne. Lisäksi Krippendorff (2004, 18) huomauttaa, että sisällönanalyysi on tieteellinen menetelmä, jonka avulla pyritään saamaan tuloksia, jotka ovat toistettavissa.

Tarkemmin sanottuna hyödynnän laadullista sisällönanalyysia aineiston käsittelyssä. Sisällönanalyysilla viitataan usein löyhästi laadullisiin menetelmiin, joissa analyysi perustuu aineiston tiivistämiseen ja luokitteluun (Tuomi & Sarajärvi 2009, 6). Sisällönanalyysilla on juurensa 1900-luvun alussa (Eskola 1975, 107–108). Englannin kielinen termi *content analysis* taas on noin 70 vuotta vanha (Krippendorff 2004, XVII). Alussa sisällönanalyysi oli kuitenkin vain määrällistä tutkimusta (Julien 2008, 120). Sitä käytettiin lähinnä joukkoviestinnän ja propaganda-aineiston analysointiin mutta myös muun muassa psykologian ja antropologian piirissä (Krippendorff 2004, 1–12). Saksalainen tutkija Philipp Mayring (2000) ymmärtää laadullisen sisällönanalyysin tekstin systemaattiseksi lähiluvuksi ja järjestämiseksi, jossa lainataan kvantitatiivisesta tutkimuksesta metodologisia vahvuuksia. Hän toteaa sisällönanalyysin saaneen laadullisena menetelmänä alkunsa varsinaisesti vasta 1980-luvulla. Yhä sekaannusta ja keskustelua sisällönanalyysin kohdalla tuntuu aiheuttavan se, että kyseessä on sekä kvantitatiivisen että kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmä (Berg 2001, 241).

Sisällönanalyysin voi tulkita olevan tietty yksittäinen metodi tai väljä teoreettinen kehys. Tuomi ja Sarajärvi tiivistävät hyvin: ”useimmat eri nimillä kulkevat laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät perustuvat periaatteessa tavalla tai toisella sisällönanalyysiin, jos sisällönanalyysilla tarkoitetaan kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen sisältöjen analyysia väljänä teoreettisena kehyksenä” (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91).

Sisällönanalyysin voi ymmärtää prosessiksi, jossa pyritään tiivistämään aineisto mahdollisimman selkeään muotoon ja tekemään siihen luokitteluja. Luokittelujen pohjalta on usein tavoitteena laa-

jempien teemojen löytäminen ja kokonaisuuden tuottaminen. (Julien 2008, 120.) Empiirisestä aineistosta tutkija pyrkii siis kohti jäsentynyttä kuvaa ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 112). Näin ollen sisällönanalyysi sopii myös strukturoimattoman aineiston analyysiin (Krippendorff 2004, 41; Tuomi & Sarajärvi 2009, 103). Tavoitteena on luoda mielekäs ja yhtenäinen informaatiokokonaisuus. Sisällönanalyysi on siis oikein sovellettuna joustava ja systemaattinen menetelmä järjestää hajanainen laaja aineisto niin, että sen informaatioarvo kasvaa (Julien 2008, 121).

Tyypillisesti sisällönanalyysia tehtäessä analyysivaihe koostuu aineiston luokittelusta, teemoittelusta ja tyypittelystä (Krippendorff 2004, 44–53). Lisäksi tutkija pyrkii usein löytämään aineistosta samankaltaisuuksia tai erilaisuuksia (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110). Käytännössä menetelmä perustuu tekstin tarkkaan ja systemaattiseen lähilukuun (Julien 2008, 120).

4.4 Aineistonanalyysin eteneminen

Aineiston analyysi laadullisessa tutkimuksessa jaotellaan tyypillisesti teorialähtöiseen ja aineistolähtöiseen. Aineistolähtöinen analyysi lähtee nimensä mukaisesti liikkeelle aineistosta eli se on induktiivista. Teorialähtöinen analyysi on puolestaan deduktiivista, jolloin tutkijalla on jonkinlainen aiempi viitekehys (esimerkiksi teoria), johon analyysi pohjautuu. (Tuomi & Sarajärvi 2009.) Kvalitatiivinen sisällönanalyysi on tyypillisesti luonteeltaan induktiivista, eli tutkija luo aineiston pohjalta kategorioita ja teorioita (Julien 2008, 121).

Pro gradussani teen aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Tuomi ja Sarajärvi esittelevät kirjassaan *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (2009, 108) Milesin ja Hubermanin (1994) tekemää hyödyllistä mutta yksinkertaistettua mallia laadullisen aineistolähtöisen sisällönanalyysin etenemisestä:

- 1) aineiston redusointi eli pelkistäminen
- 2) aineiston klusterointi eli ryhmittely
- 3) abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen

Redusointi tarkoittaa informaation tiivistämistä, pilkkomista ja epäolennaisen karsimista pois. Li-

säksi tässä vaiheessa tutkimusongelman kannalta keskeisiä sisältöjä nostetaan aineistosta esiin. Aineiston ryhmittelyä tehdessään tutkija taas käy läpi aineistoa etsien samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109–110). Samanlaiset tai samaan teemaan kuuluvat asiat kootaan yhteen (luokaksi). Tämä tiivistää huomattavasti aineistoa. Usein prosessi on kuitenkin iteratiivinen, joten tutkija joutuu palaamaan aiemmin luomiinsa kategorioihin ja teemoihin ja muokkaamaan niitä käydessään läpi uudestaan aineistoa (Julien 2008, 120).

Viimeinen vaihe on aineiston abstrahointi, jolloin vielä käydään läpi tutkimusongelmaa ja sen kannalta olennaista tietoa. Tässä vaiheessa aletaan muodostaa teoreettisia käsitteitä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111). Tutkija luo siis aineistosta omia johtopäätöksiään.

Jos edellä kuvattua Milesin ja Hubermanin (1994) mallia sisällönanalyysin vaiheista tarkentaa, se tarkoittaa käytännössä alla olevan kaltaisen mallin soveltamista. Olen edennyt analyysissäni sitä noudattaen¹⁶:

- 1) Tekstiaineiston etsiminen ja kerääminen
- 2) Lehtitekstien lukeminen ja niiden sisältöön perehtyminen
- 3) Keskeisten osuuksien etsiminen ja merkitseminen, pelkistäminen
- 4) Näiden tärkeiden osuuksien listaaminen ja kokoaminen yhteen
- 5) Kiinnostavien ja tärkeiltä tuntuvien osuuksien vertailu. Samankaltaisuuksien ja erilaisuuksien etsiminen.
- 6) Yhdistäminen, alaluokkien muodostaminen
- 7) Luokkien yhdistäminen. Yläkategorioiden/teemojen muotoileminen.

¹⁶ Olen käyttänyt hyödykseni Tuomen ja Sarajärven (2009, 109) mallia aineistolähtöisen sisällönanalyysin etenemisestä.

4.5 Tutkimuksen rajoitteet ja luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lukijan on ainakin äkkiseltään hankalampi arvioida kuin luonnontieteellisiä tutkimusasetelmia. Näin ollen olen läpi koko tekstin pyrkinyt yksiselitteisyyteen. Heidi Julien (2008, 121) on huomauttanut, että sisällönanalyysia tehdessään tutkijan tulee analyysin iteraatiokierrosten ja tekstiin liitettyjen otteiden perusteella pyrkiä johtopäätöksensä luotettavuuteen. Olen koetellut aiempia huomioitani ja tekemiäni kategorisointeja tutkimusprosessin aikana ja liittännyt tutkimukseen myös esimerkkejä aineistosta. Ideaalitulanteessa tutkimuksen luotettavuutta olisi toki voinut varmistaa myös siten, että useampi henkilö olisi käynyt aineiston läpi ja verrannut tekemiään havaintoja.

Olen pyrkinyt säilyttämään koko tutkimusprosessin ajan terveen kriittisyyden omia päätöksiäni kohtaan ja yrittänyt selittää tekstissä tekemiäni valinnat perusteellisesti. Metodologisten valintojen auki kirjoittaminen onkin tärkeää tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin kannalta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 69). Näin ollen toivonkin, että lukija pystyy arvioimaan tekstin rivien välistä tutkimuksen luotettavuutta.

Käyttämäni sanomalehtiaineiston hyödyntäminen tutkimustarkoitukseen ei tuota samanlaisia eettisiä ongelmia kuin mihin tutkija törmää helposti esimerkiksi haastattelu- tai päiväkirja-aineistojen kanssa. Aineistoni koostuu lehtiartikkeleista, jotka ovat ilmestyneet julkisesti Helsingin Sanomissa. Näin ollen aineisto on vapaasti kenen tahansa saatavilla. Kirjoittajat eivät ole kuitenkaan luultavasti tekstejä kirjoittaessaan huomioineet, että niitä saatetaan tulla käyttämään tutkimusaineistona. Näin ollen olen pyrkinyt käsittelemään aineistoa asiallisesti ja kunnioittavasti.

5 Aineistonanalyysi ja tutkimushavainnot

5.1 Verkostopalveluiden varhaiset vuodet Suomessa (2004–2006)

Sosiaalisista verkostopalveluista kirjoittamista Helsingin Sanomissa vuosina 2004–2006 leimasi verkostopalveluiden tarkastelu ulkopuolisen näkökulmasta. Vuosina 2004–2006 lehdessä kirjoitettiin ylivoimaisesti eniten suomalaisesta IRC-Galleria-verkostopalvelusta, joka oli tuolloin suosittu etenkin nuorten keskuudessa (HS 27.9.2004). Muihin lehtiteksteissä ilmi tuotuihin verkostopalveluihin, kuten Facebookiin, MySpaceen ja MuslimSpaceen, lähinnä tyydyttiin viittaamaan lyhyesti. Aineistoon kuuluvissa artikkeleissa käsiteltiin hyvin näkyvästi nuorten esiintymistä verkostopalveluissa.

5.1.1 Nuorten avoin esiintyminen verkostopalveluissa

Sosiaalisia verkostopalveluita ja etenkin IRC-Galleria-palvelua tarkasteltiin Helsingin Sanomissa vuonna 2004 erityisesti lasten ja nuorten kokemuspäiriin kuuluvana ilmiönä¹⁷. Kiinnostavaa on, että IRC-Galleria-verkostopalvelu nousi ensimmäisen kerran Helsingin Sanomissa esille, kun kouluikäiset työelämäharjoittelijat käsitelivät aihetta lehdessä (HS 27.9.2004). Kenties vielä vuonna 2004 verkostopalvelut eivät kuuluneet toimittajien kokemuspäiriin vaan jokseenkin alakulttuurinen ilmiö nousi esille tällä tavalla alhaalta ylöspäin: nuorisokulttuurin piiristä valtamediaan. Vaikka IRC-Gallerian kaltaisen palvelun kehittämisen takana olivat yksittäiset teknologiset edelläkävijät, kiinnostavaa on silti huomata, että innovaatio tuli alakulttuurin piiristä laajempaan tietoisuuteen. Tämä periferiasta valtavirtasuosiioon nouseminen on yksi tyypillinen teknologisten uutuustuotteiden leviämistapa (Pantzar 1996, 67).

¹⁷ Tässä yhteydessä on hyvä huomioda, että vaikka IRC-Galleria-verkostopalvelun käyttäminen yhdistettiin vahvasti Helsingin Sanomien artikkeleissa etenkin lapsiin ja nuoriin, jo vuonna 2004 palvelun käyttäjien todellinen keski-ikä oli 19 vuotta (HS 27.9.2004). Myöhemmin käyttäjien keskimääräinen ikä nousi tasaisesti useamman vuoden ajan. Maaliskuussa 2013 IRC-Galleria ilmoitti rekisteröityneiden käyttäjiensä keski-ikä olevan yli 22 vuotta. (IRC-Galleria.)

Aineistooni kuuluville vuosien 2004–2006 lehtikirjoituksille on tyypillistä se, että niissä tehdään ymmärrettäväksi verkostopalveluilmiota, jonka ei ole oleteta kuuluvan lukijakunnan kokemuspintaan. Tätä lähestymistapaa kuvaa hyvin seuraava lainaus: ”*Helsingin Sanomat kirjautui suosituimpiin gallerioihin ja seurasi niiden tapahtumia viikon ajan.*” (HS 31.10.2006). Toimittajat menivät siis tutkijan tavoin verkostopalveluihin tekemään havainnointia tai käyttivät nuoria informanteina selittääkseen ilmiötä lukijoille. Lisäksi artikkeleita varten haastateltiin asiantuntijarooleissa toimivia henkilöitä kuten Mannerheimin Lastensuojeluliiton edustajia, mediatutkijoita, nuorisopsykologia ja IRC-Galleria-verkostopalvelun ylläpitäjiä (esim. HS 27.9.2004; HS 5.10.2006).

Aineistoon kuuluvissa lehtiteksteissä kiinnitettiin erityisesti huomiota nuorten avoimeen esiintymiseen IRC-Galleriassa. Lehteen nostettiin esille kaikista huomiota herättävimmistä tapoista esiintyä palvelussa:

”16-vuotias Sunbeam on ottanut kuvia rintojensa välistä ja takapuolestaan Kuvake.netiin. Hänen profiilistaan käy ilmi, että hän kuuluu muun muassa keskusteluklubeihin Flirttiperseet on kova sana!!!, Kyl sä mua panisit ja Isot Tissit”. - HS 31.10.2006

Aineiston perusteella verkostopalveluiden käsittelyä Helsingin Sanomissa vuosina 2004–2006 leimasi ongelmalähtöisyys. Ongelmalähtöisyyttä havainnollistavia yksittäisiä esimerkkisitaatteja on aineistosta hankala poimia, koska kyse on enemmänkin aiheiden ja näkökulmien valikoinnissa tehdyistä ratkaisuista. Lähestymistavasta kertovat jo otsikot: *Nuoret tyrkyllä netin kuvagalleriassa* (HS 27.9.2004), *Internet vaatii nuorelta itsensä suojaamisen taitoja* (HS 5.10.2006) ja *Kuvagallerioissa käy jo selvästi yli puolet Suomen nuorista: Nuorten internet-sivustoilla suorasukaista keskustelua ja paljastavia kuvia* (HS 31.10.2006). Verkostopalveluita ei käsitelty oikeastaan lainkaan positiivisista näkökulmista, vaan ne esiteltiin ensisijaisesti problemaattisena ilmiönä. Lehtiteksteissä korostui erityisesti huoli nuorista, jotka nähtiin palveluiden pääasiallisena käyttäjäryhmänä.

Artikkelien perusteella voi tehdä tulkinnan, että verkostopalveluihin liittyvien ongelmien nähtiin kumpuavan juuri nuorten hallitsemattomasta esiintymisestä palveluissa ja kykenemättömyydestä kontrolloida yksityisen ja julkisen rajoja:

”Nuoret löytävät netin mahdollisuudet ensimmäisenä. Usein heillä ei kuitenkaan ole tarpeeksi hyvää ymmärrystä julkisuuden luonteesta: netti on maailmanlaajuinen media ja kerran netissä julkaistua kuvaa tai kommenttia ei välttämättä voi koskaan pyyhkiä olemattomiin. Mitä törkeämpi kuva tai herja, sitä todennäköisemmin se lähtee elämään omaa elämäänsä.” - HS 5.10.2006

Lehtiteksteissä kyseenalaistettiin siis nuorten kyky hallita omaa esiintymistään verkossa. Lisäksi aineiston perusteella voi tehdä tulkinnan, että verkstopalveluissa esiintyminen ja itsestä tiedon jakaminen hahmotettiin ylipäättänsä vaarallisenä tai vähintäänkin epänormaalina toimintana. Erityisesti verkstopalveluihin ladattujen valokuvien katsottiin paljastavan liikaa kohteestaan ja näin ollen altistavan nuoren käyttäjän esimerkiksi pedofiilien uhriksi. Tämän huolen puki sanoiksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton edustaja mielipidekirjoituksessaan:

”Pedofiilille visuaaliselta ilmaisultaan vahvat, mutta samalla anonyymien areenan tarjoavat kuvagalleriat ovat erinomaista palvelua. Avaavathan ne ikkunan nuoren maailmaan ja mahdollistavat anonyymien läsnäolon.

Valtaosa teineistä ja moni alle 12-vuotiaskin on avannut gallerioissa oman profiilin, joissa huomiota voidaan hakea hyvin paljastavilla ja sukupuolisesti stereotyyppisillä kuvilla. Tytöt korostavat eroottisuuttaan ja naisellisuuttaan, pojat maskuliinisuuttaan.” - HS 5.10.2006

5.1.2 Verkstopalvelut ja moraalipaniikki

Lasten ja nuorten seksuaalinen ahdistelu on äärimmäisen vakava ilmiö, joka on akateemisen maailman ulkopuolella tehtyjen selvitysten mukaan todellisuutta verkossakin (Shannon 2007; Pelastakaa Lapset 2011). Verkstopalvelut eivät tässä mielessä eroa muista internetpalveluista tai niin sanotusta reaali maailmasta, koska sama ilmiö on läsnä valitettavasti kaikissa ympäristöissä. Tämän taustan tiedostaen esitän silti, että tapa, jolla Helsingin Sanomissa kirjoitettiin vuosina 2004–2006 verkstopalveluiden käytöstä ja etenkin nuorten verkstopalveluissa esiintymisestä, viestii moraalipaniikin omaisesta suhtautumisesta uuteen media-ilmiöön. Tähän käsittelytapaan liittyi jo edellisessä luvussa kuvaamani yleinen ongelmalähtöisyys, nuorten verkstopalveluiden käytön paheksunta sekä verkstopalveluiden kytkeminen pedofilian kaltaisiin ilmiöihin.

Moraalipaniikitutkimuksen pioneeri sosiologi Stanley Cohen määrittelee moraalipaniikin liioitteluksi huoleksi potentiaalisesta uhasta. Ilmiölle on tyypillistä tietyn käyttäytymisen marginalisointi ja normaaliuden ulkopuolelle rajaaminen. Usein moraalipaniikit kohdistuvat nuorisokulttuureihin, joita Cohenkin on tutkinut. Moraalipaniikki syntyy tyypillisesti uuden ilmiön ilmestyttyä, mutta jo vaikiintunutkin ilmiö voi nousta yllättäen moraalipaniikin aiheeksi. (Cohen 2002, 1–5.) Lisäksi monesti medialla ja tietyillä intressiryhmillä on merkittävä rooli moraalipaniikkien synnyttämisessä (Hunt 1997, 631). Moraalipaniikit vaikuttavat olevan yleensä kytköksissä siihen, miten nuoret esiintyvät ja toimivat julkisesti. Moraalipaniikin kohteeksi on saatettu ottaa esimerkiksi alakulttuurinen, nuorten valtavirrasta ja normeista poikkeava pukeutuminen tai identiteetin rakentaminen uudenvälisen musiikin kautta. (Cohen 2002.)

Peilasin omia havaintojani siihen, miten Cohen määrittelee moraalipaniikin. Helsingin Sanomissa vuosina 2004–2006 verkstopalveluita ja niissä esiintymistä käsiteltiin vahvasti ongelmalähtöisestä näkökulmasta. Lisäksi tulkitsen, että lehtiteksteissä määriteltiin verkstopalveluissa esiintyminen normaalin käytöksen ulkopuolelle. Aineistoni perusteella verkstopalvelussa omilla kuvilla esiintymistä pidettiin outona ja jopa paheksuttavana ilmiönä:

”Tossavainen nuorten suosimasta IRC-galleriasta: Mitä mieltä olette kuvien laittamisesta verkkoon? Vanhempi: Kyl mä ainakin vierastan kaikkea tollasta.” - HS 23.10.2006

Etenkin nuorten verkostopalvelukäytön yhteydessä artikkeleissa kyseenalaistettiin se, missä määrin itsestään on järkevää kertoa yhtään mitään julkisesti verkossa. Verkostopalveluissa esiintyminen ja toimiminen siis rajattiin normaalin käytöksen ulkopuolelle, mikä on yksi Cohenin (2002, 1–5) määritelmä moraalipaniikille. On myös tulkittavissa, että verkostopalveluita syytettiin epäsuorasti pedofilian kaltaisista ilmiöistä, jotka ovat olemassa myös ilman niitä. Edellä mainitut seikat huomioon ottaen on mahdollista esittää perustellusti, että kyseessä oli liioiteltu huoli potentiaalisesta uhasta, joka täyttää Cohenin tunnusmerkit moraalipaniikille (emt.). Vastaavanlaisia tulkintoja moraalipaniikista verkostopalveluiden yhteydessä ovat tehneet yhdysvaltalaiset tutkijat, jotka ovat havainnoineet nuorten MySpace-verkostopalvelun käytöstä käytyä keskustelua (boyd & Ellison 2007; boyd 2008, 262–274; Marwick 2008).

Erityisen kiinnostavan vertailukohdan omille huomioilleni tarjoavat havainnot moraalipaniikista, joita Alice E. Marwick (2008) on tehnyt MySpace-verkostopalvelua tutkiessaan. Marwick tosin käyttää termiä teknopaniikki (*technopanic*), kun on kyse uusista 2000-luvun medioista kuten verkostopalveluista. Marwickin näkemyksen mukaan teknopaniikit kohdistuvat aina uusiin mediamuotoihin kuten digitaalisiin peleihin tai verkostopalveluihin. Teknopaniikit patologisoivat erityisesti nuorten median käyttöä. Teknopaniikkien sisältämä ”kulttuurinen ahdistus” kanavoituu pyrkimyksinä rajoittaa tai muokata nuorten käyttäytymistä. Syvemmillä teknopaniikeissa on kuitenkin kyse valtasuhteiden muuttumisesta. (Emt.) Esimerkiksi nuorten tavan esiintyä avoimesti verkostopalveluissa ottaminen huomion kohteeksi saattaa siis olla pintapuolinen ilmiö, jonka taustalla on suurempia muutoksia, joihin reagoidaan.

Samalla tavalla kuin digitaaliset pelit on yhdistetty yksinkertaistaen nuorten tekemiin surmatöihin myös verkostopalvelut on kytketty usein muun muassa pedofilian ja kiusaamisen kaltaisiin ilmiöihin (ks. Ferguson 2008). Verkostopalveluiden kohdalla kulttuurinen ahdistus on saattanut kuitenkin todellisuudessa kummuta nuorten teknologisesti kompetenssista ja avoimen innostuneesta suhtautumisesta verkossa esiintymiseen. Nuoret ovat olleet aktiivisia verkostopalveluiden varhaisia omaksujia, jotka passiivisen kuluttamisen sijaan ovat myös tuottaneet uuteen mediaan sisältöjä. Verkostopalveluiden tapauksessa kulttuurinen ahdistus on siis myös voinut liittyä sosiaaliseen mediaan laajemmin kytkeytyvään tuottaja–kuluttaja-ajan murtumiseen ja uuden viestintäteknologian läpimur-

toon.

Nuoret olivat alussa verkostopalveluiden suurin käyttäjäryhmä, mutta joukossa oli myös lukuisia aikuisia käyttäjiä. Miksi sitten juuri nuorten verkostopalveluiden käyttöä ja etenkin avointa esiintymistä verkossa on moralisoitu? Historia osoittaa, että tyypillisesti on oltu huolissaan juuri marginaalisessa ja heikommassa asemassa olevien mediankäytöstä (ks. esim. Pantzar 1996; Saarikoski 1999). Esimerkiksi television yleistyessä kotiäitien television katselua kauhisteltiin, koska sen ajateltiin johtavan kotitöiden ja perheen laiminlyömiseen (Morley 1995; Pantzar 1996, 34–35). Samalla tavoin myös puhelimen paheksuttiin olevan juoruilun väline naisille (Martin 1991, 163–164) ja digitaalisten pelien taas turmelevan nuoret pojat (Saarikoski 1999; Ferguson 2008). Teknologisen determinismin näkökulmasta tällainen tapa moralisoida on kiinnostava, koska siinä teknologian nähdään kahlehtivan käyttäjiä. Sosiaalisesti heikommassa asemassa olevien katsotaan olevan täysin teknologian armoilla ja kykenemättömiä hallitsemaan sitä. Teknologialle annetaan siis itsenäinen rooli. (boyd 2008, 12.) Tätä tarkastelua vasten nuorten verkostopalveluissa esiintymisen moralisointi ei näytä poikkeukselliselta kohteelta moraalipaniikkien historiassa.

5.1.3 Verkostopalveluiden käytölle ja niissä esiintymiselle annetut selitykset

Verkostopalvelut jäsenyivät vuosien 2004–2006 lehtiteksteissä tilaksi, jonka ensisijaiseksi funktioksi nähtiin nuorten esittäytyminen ikätovereilleen ja erityisesti vastakkaisen sukupuolen edustajille. Verkostopalveluita verrattiin eräässä artikkelissa jopa entisaikojen latotansseihin, joissa ”*tytöt ja pojat menivät omiin riveihinsä, jolloin kumpikin sukupuoli pystyi arvostelemaan toisten ulkoista olemusta*” (HS 27.9.2004). Lisäksi aineistoni perusteella verkostopalveluiden, tai kuvagallerioiden kuten niitä usein kutsuttiin vuosina 2004–2006, ajateltiin olevan paikkoja nuorten identiteettileikitelylle.

Löysin aineistosta ajatuksen siitä, että verkostopalveluissa voi esiintyä muille juuri sellaisena kuin haluaa. Tämä identiteettikokeiluja ja yksilön lähes rajattomia vapauksia korostava puhetapa on esiintynyt usein muutenkin internetin ja tietokonevälitteisen kommunikaation yhteydessä (Paasonen

2003b, 4). Mediavälitteisen kommunikaation nähdään siis vapauttavan ihmiset ainakin jossain määrin fyysisen maailman sidoksista. Aineistooni kuuluvissa artikkeleissa ei juurikaan peilattu verkostopalveluissa esiintymistä siihen, miten nuoret toimivat verkon ulkopuolella.

Verkostopalvelut nähtiin ainakin osittain irrallisena omana todellisuutenaan. Verkostopalvelututkimukset ovat kuitenkin osoittaneet, että nuorten käyttäjien offline- ja online-esiintyminen eivät useinkaan eroa radikaalisti toisistaan ja ns. reaali maailmassa luodut verkostot siirtyvät myös verkostopalveluihin (esim. Lehtinen 2007). On kuitenkin syytä huomioida, että eri verkostopalveluissa saattaa olla erilaisia kulttuureja itsensä esittämisen suhteen. Myös ne määrittelevät sitä, miten verkostopalveluissa esiinnyttäen suhteessa internetin ulkopuolella tapahtuvaan esiintymiseen. (Donath & boyd 2004, 75.)

Lisäksi aineistooni lukeutuvissa teksteissä nostettiin usein esille verkostopalveluihin käyttäjien lataama seksuaalissävyytteinen sisältö (ks. lainaukset sivuilta 47 ja 48). Verkostopalveluihin ja etenkin IRC-Galleria-palveluun yhdistettiin monesti nuorten käyttäjien korostuneen seksuaalinen esiintyminen ja halu tuoda oma keho muiden käyttäjien nähtävälle virtuaalisessa ympäristössä. Verkostopalvelut siis näyttäytyivät myös oman seksuaalisuuden tunnustelun alueena. Monesti lehtiteksteissä huolipuhe yhdistyikin juuri kokemukseen seksuaalisuuden liiasta korostumisesta verkostopalveluissa.

Verkostopalveluita ei tarkasteltu lainkaan käyttäjiään voimauttavina palveluina, jotka antavat mahdollisuuksia myös rakentavaan vertaiskeskusteluun ja verkostoitumiseen ja voivat rohkaista etenkin ujoja nuoria itsensä ilmaisemiseen.¹⁸ Boyd (2008, 21–22) on huomauttanut, että teini-ikäisillä on hyvin rajoitetusti keinoja osallistua julkiseen keskusteluun, jota käydään valtamedian kautta. Verkostopalvelut ovat tarjonneet nuorille ainakin yhden kanavan saada ajatuksiaan esille verkossa. Näin ollen nuorten avoimen esiintymisen ja keskustelun olisi voinut nähdä lisäävän heidän mahdollisuuksiaan yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja suhteellisen marginaalisessa asemassa elävien äänen kuuluviin saamiseen. Pyrkimykseni on edellä mainituilla kärjistyksillä havainnollistaa, että ongelmalähtöisyys ja nuorten esiintymisen problematisointi oli valittu näkökulma aiheeseen, jota olisi

¹⁸ Tutkimusten mukaan internetin kautta tapahtuva mediavälitteinen viestintä saattaa antaa kasvokkaisia vuorovaikutustilanteita vierastaville tai yksinäisille ihmisille paremmat mahdollisuudet kertoa tärkeitä ominaisuuksia itsestään ja todellisesta minästään muille (McKenna ym. 2002).

voinut käsitellä myös muilla tavoilla. Kuten lähes kaikkiin asioihin myös verkostopalveluihin ja niissä esiintymiseen liittyy todellisuudessa sekä positiivisia että negatiivisia puolia.

5.1.4 Käyttäjien valokuvat huomion keskipisteenä

Ensimmäinen versio IRC-Galleria-verkostopalvelusta avattiin jo vuonna 2000, ja kyseinen palvelu oli Suomessa ehdottomasti näkyvin verkostopalvelu vuosina 2004–2006. IRC-Galleria oli alussa suunnattu lähinnä IRC-pikaviestipalvelun käyttäjille. (IRC-Galleria 2003.) Sivusto oli havaintojeni perusteella aluksi lähinnä staattinen kuvagalleria, josta kuitenkin kehittyi nopeasti monipuolisempi varsinainen verkostopalvelu. Sivuston perustamismotiiviksi onkin eri yhteyksissä mainittu halu nähdä muut ”irkkaajat”, koska IRC-pikaviestimen kautta tapahtuva kommunikointi oli täysin tekstipohjaista (IRC-Galleria 2005). Monille irkkaajille tuli siis tarve nähdä kuva ihmisistä, joiden kanssa he olivat tekemisissä verkon välityksellä. Kuvien vahvasta merkityksestä verkostopalveluissa kertoo myös se, että palveluista käytettiin Suomessa *kuvagalleria*-nimitystä etenkin vuosina 2004–2006.

Käyttäjää esittävien valokuvien voi katsoa olevan yksi keskeisimmistä verkostopalveluihin liittyvistä keskustelunaiheista vuosilta 2004–2006 peräisin olevassa aineistossani. Keskustelua käytiinkin paljon IRC-Gallerian korostuneesta visuaalisuudesta, ja keskiössä olivat juuri valokuvat ja nuorten tapa esiintyä niissä. Aineistosta löytyi useita kriittisiä kommentteja valokuvista:

”Näitä kuviahan kuka tahansa voi ladata itselleen, ja monet varmasti ovat näin tehneetkin. Kun jotakin nettiin laittaa, ei sitä käytännössä enää sieltä saa pois.” - HS 27.9.2004

Erityistä huomiota kiinnittivät nuorten seksuaalissävytteiset valokuvat:

”On jo näkyvissä merkkejä siitä, että nuoret kopioivat irc-galleriaan laittamissaan kuvissa alusvaatemainosten poseeraustapoja ja lisäävät samalla mahdollisesti altistumista pedofileille.” - HS 2.12.2006

Ylipäätänsä valokuvien lisäämistä verkostopalveluihin kummeksuttiin lehtiteksteissä huomiota he-

rättävän paljon (ks. aineistoesimerkit sivuilla 48 ja 49). Tulkitsen tämän siten, että valokuvien katsottiin olevan uusi ja poikkeuksellinen väline itsensä esittämisessä. Erityisesti puhuttiin siitä, että valokuvat saattavat levitä tahattomasti väriin käsiin ja näin vaarantaa etenkin nuorten käyttäjien yksityisyyden. Valokuvien siis nähtiin paljastavan liikaa niiden kohteena olevista henkilöistä.

Goffmanin (1959, 2) teorioihin nojaten voi sanoa, että valokuvien ajateltiin kenties olevan väline, joka sisältää poikkeuksellisen paljon epäsuoria itseilmaisuja (*given off expressions*). Tämä tarkoittaa sitä, että valokuvat saattavat kantaa monesti mukanaan tahatonta ja tiedostamatonta viestintää, jota ei voi täysin kontrolloida. Niinpä valokuvat voivat paljastaa kohteestaan enemmän kuin olisi suotavaa.

Katson myös, että valokuvista käyty neuvottelu käyttäjien itsensä esittämisen keinona on hyvin todennäköisesti yhteydessä digitaalisen valokuvaamisen yleistymiseen 2000-luvun alussa. Tuolloin suomalaisiin kotitalouksiin hankittiin ensimmäiset digitaalikamerat, ja ne yleistyivät nopeasti vuosittuhannen ensimmäisen vuosikymmenen aikana. Vuonna 2000 digitaalikamera oli noin 5 % :lla suomalaisista kotitalouksista, vuonna 2004 19 % :lla ja vuonna 2008 sellaisen omisti jo 60 % kotitalouksista (Tilastokeskus 2004; Tilastokeskus 2008). Marraskuussa 2012 digikameran tai digivideokameran omisti noin 59 % kotitalouksista (Kuluttajabarometri 2013, tammikuu).

Tilastotiedot tukevat havaintoa, että yksityishenkilöiden itsestään verkkoon lataamat kuvat olivat vuosina 2004–2006 vielä aidosti uusi ilmiö. Tästä näkökulmasta on ymmärrettävää, että Helsingin Sanomissa käytiin keskustelua nuorten itsestään IRC-Galleriaan lataamista valokuvista. Digikamerat mahdollistivat valokuvien siirtämisen helposti verkkoon, koska valokuvat olivat valmiiksi digitaalisessa muodossa. Digitaalikameroiden ja aina mukana kulkevien kamerapuhelimien yleistyttyä omasta itsestä on ollut nopeaa ja yksinkertaista lisätä kuva verkostopalveluihin muiden katseltavaksi. Aiemmin taas valokuvien lisääminen verkkoon oli työläämpi prosessi, koska valokuvat piti muuttaa ensin digitaaliseen muotoon skanneria käyttäen. Käyttäjien itsestään ottamat valokuvat olivatkin selvästi harvinaisempi näky internetissä ennen tavallisille kuluttajille suunnattujen digitaalikameroiden yleistymistä.

5.2 Verkostopalveluiden valtavirtaistumisen aika Suomessa (2008)

Vuosi 2008 oli Suomessa nopeaa verkostopalveluiden valtavirtaistumisen aikaa. Mediassa tämä näkyi siten, että verkostopalveluita alettiin tarkastella muutenkin kuin vain nuorisokulttuurin osana. Lisäksi erityisesti verkostopalveluissa esiintymisestä käyty keskustelu monipuolistui.

5.2.1 Verkostopalveluissa esiintyminen osaksi yhä useamman suomalaisen arkea

Verkostopalveluiden valtavirtaistuminen alkoi Suomessa vauhdilla vuoden 2007 syksynä. Tuolloin iso joukko suomalaisia rekisteröityi käyttäjiksi yhdysvaltalaiseen Facebookiin ja loi sinne itselleen digitaalisen identiteetin. (Saarikoski ym. 2009, 311.) Facebook sai merkittävää näkyvyyttä Helsingin Sanomissa vuoden 2007 syksystä alkaen, ja vuonna 2008 Facebookia käsiteltiin jo verkostopalveluista näkyvimmin. Myös suomalainen IRC-Galleria oli yhä esillä mutta hieman pienemmässä roolissa kuin aikaisemmin vuosina 2004–2006. Muita suosittuja verkostopalveluita Suomessa olivat muun muassa yhdysvaltalaiset MySpace ja LinkedIn. Näitä palveluita ei kuitenkaan käsitelty Helsingin Sanomissa yhtä näkyvästi kuin Facebookia ja IRC-Galleriaa, vaikka niihin viitattiinkin useammassa yhteydessä.¹⁹

Verkostopalveluita ja sosiaalista mediaa ei enää vuoden 2008 aineistossa yhdistetty pelkästään lapsiin ja nuoriin. Vuosien 2004–2006 aineistosta tuttu, verkostopalvelut lasten ja nuorten alakulttuuriin kytkevä puhetapa, oli yhä olemassa, mutta sen rinnalle oli tullut myös muita tapoja tarkastella verkostopalveluita. Enää verkostopalveluita ei nähty pelkästään poikkeavina ja vaarallisina nuorten esiintymisympäristöinä. Helsingin Sanomissa alettiin käsitellä Suomessa yleistyneiden uusien verkostopalveluiden mukanaan tuomia ilmiöitä ja toisaalta analysoida uusista näkökulmista verkostopalveluissa esiintymistä. Keskustelun monipuolistumiseen vaikutti todennäköisesti verkostopalveluiden käyttäjäkunnan kasvaminen ja uudet palvelut. Etenkin vuosien 2007–2008 hittipalvelu Facebook toi mukanaan omat IRC-Galleriasta eroavat ominaisuutensa.

¹⁹ Tarkemmin verkostopalveluiden yleistymisestä ja käyttäjäluvuista Suomessa kerroin luvussa 2.1.

Itsensä esittämisestä käyty keskustelu muutti myös luonnettaan. Aiemmin itsensä esittämisestä oli puhuttu vain nuorten verkostopalveluiden käytön yhteydessä. Löysin tämän puhutavan yhä selvänä vuoden 2008 aineistostani, mutta sen rinnalle oli tullut myös muita itsensä esittämiseen liittyviä neuvottelun kohteita. Lehtiteksteissä pohdittiinkin esimerkiksi identiteettivarkauksia, yksityisen ja julkisen rajanvetoa verkostopalveluissa, vaikutelmanhallintaa sekä verkostopalveluiden käyttöä työn ja vapaa-ajan näkökulmista.

Keskustelua käytiin paljon myös yleisesti siitä, miksi verkostopalveluita ylipäätänsä käytetään. Tähän liittyen haastateltiin kahta artikkelia varten kansanedustaja Jyrki Kasvia eräänlaisena Facebook-käytön pioneerina. Artikkelien tarkoituksena oli selvittää, miksi Kasvi käyttää verkostopalveluita (HS 8.1.2008b; HS 15.1.2008). Katson, että tämä neuvottelu käsitteli sitä, ovatko verkostopalvelut vakavasti otettavia viestintävälineitä vai onko kyseessä ohimenevä villitys. Joissakin artikkeleissa etenkin verkostopalveluissa esiintymiseen kytkettiin implisiittisesti ajatus ei-vakavasta toiminnasta, joka vaati perusteluja. Verkostopalveluita ei siis nähty täysin vakavasti otettavana vuorovaikutusmuotona muiden joukossa vaan lähinnä viihteellisenä vapaa-ajan toimintana. Monesti uusien teknologioiden vakiintumisessa alun leikillinen ja pelillinen käyttö ja ei-vakavaksi turhuudeksi leimaaminen ovatkin tyypillisiä vaiheita (Pantzar 1996, 61–63; Östman 2009).

5.2.2 Keskustelu nuorten esiintymisestä verkostopalveluissa jatkuu

Keskustelua nuorten verkostopalveluiden käytöstä ja niissä esiintymisestä käytiin yhä vuonna 2008 mutta vähenevässä määrin. Aineiston perusteella etenkin IRC-Galleria-verkostopalvelu yhdistettiin yhä nuorten mediaksi ja heidän identiteettikokeiluidensa areenaksi, vaikka tämä keskustelu ei näyntykään enää yhtä vahvana kuin vuosina 2004–2006. Nuorten avoin esiintyminen verkossa kuitenkin puhutti yhä.

Lisäksi käsittelyssä näkyi myös sama ongelmalähtöisyys nuorten esiintymiseen kuin vuosien 2004–2006 aineistossa. Lehtiteksteissä tuotiin edelleen esiin huoli nuorten liian avoimesta esiintymisestä verkostopalveluissa. Muutenkin IRC-Galleria nostettiin vuonna 2008 esille pääasiassa negatiivisissa yhteyksissä, esimerkiksi Jokelan kouluammuntaan liittyen (HS 1.2.2008). Lisäksi nuorten käyttämät

verkostopalvelut yhdistyivät lehdessä tosi-tv-ohjelmien kaltaisiin ilmiöihin. Verkostopalveluista ja tosi-tv-ohjelmista puhuttiin yhdessä ja molemmat ilmiöt määriteltiin osaksi julkisuushakuista nuorisokulttuuria:

”Tosi-tv-kulttuuri on juurruttanut nuorten maailmaan ajatuksen nähdyksi tuleminen tavoiteltavuudesta. Netti on tässä keskeinen areena. IRC-galleriassa ja vastaavissa itsensä esille ja arvosteltavaksi laittaminen on yksi palvelun perusideoista.” - HS 5.10.2008

Erityisen kiinnostavaa on kuitenkin se, että vuoden 2008 aineistosta löytyi myös artikkeli, jota varten nuoria haastatettiin heidän verkostopalvelukäytöstään. Nuoret siis pääsivät itse määrittelemään verkostopalveluiden käyttämistä ja verkossa esiintymistä. Nuoret puolustivatkin aktiivisesti verkostopalvelukäyttöään ja pitivät sitä arkisen viestinnän osana. He halusivat määritellä verkostopalvelut normaaliksi ja arkiseksi ikäluokkansa viestintävälineeksi, jonka käyttö heijastelee muusta elämästä tuttuja ilmiöitä. Haastatellut 16- ja 18-vuotiaat tiedostivat myös moraalipaniikin omaisen suhtautumisen nuorten internetin ja verkostopalveluiden käyttöön toteamalla haastattelussa:

”Kyllähän sitä aikaisemmin syytettiin nuorison ongelmista radiota ja televisiotakin. Ei tällaisissa väitteissä ole mitään perää.” (Haastateltaville esitettiin kysymys, voiko nuorison ongelmista syyttää internetiä.) - HS 1.2.2008

Internetissä ja verkostopalveluissa esiintymistä nuoret taas määrittelivät seuraavasti:

”Internetissä pyöriminen on täysin normaalia. Normaalia on myös se, että nuoret laittavat kuviaan internetiin tai pitävät siellä päiväkirjaansa kaikkien nähtävillä.” - HS 1.2.2008

Lehtiartikkeliä varten haastatellut nuoret siis määrittelivät verkossa avoimesti omilla kasvoillaan esiintymisen normaaliksi arkipäiväiseksi toiminnaksi. Toisaalta oli kiinnostavaa myös huomata, että samaa lehtitekstiä varten haastatellut nuoret olivat kuitenkin samalla huolissaan itseään nuorempien lapsien tavoista käyttää verkostopalveluita ja esiintyä niissä:

”Lasten netinkäytöstä nuoret ovat kuitenkin huolissaan. 12-vuotiaat saattavat puhua internetissä

henkilökohtaisista asioistaan niin, että kaikki näkevät ne. Lapset eivät myöskään ymmärrä, että kuvat ovat internetissä periaatteessa ikuisesti. Kuvasivustoille pääsemisen voisi tehdä hankalammaksi, että nuorimmat jäisivät sieltä pois'.” - HS 1.2.2008

Uusien teknologioiden kohdalla onkin tyypillistä, että heikommassa asemassa olevien ryhmien median käytöstä ollaan huolissaan (Pantzar 1996). Tämä tapa puhua tuli esiin myös tutkiessani aiemmassa hypermedian pro gradu -työssäni eri ikäisten käyttäjien käsityksiä verkostopalveluista. Haastattelemani verkostopalveluiden käyttäjät usein paheksuivat nuorempien käyttäjien esiintymistä mutta eivät nähneet omassa esiintymisessään ongelmia. (Saari 2010.)

New York Magazinen kolumnisti Emily Nussbaum (2007) on kärjistäen puhunut ”suurimmasta sukupolvikuilusta sitten rock 'n rollin”, kun hän on viitannut verkostopalveluista, yksityisyydestä ja verkossa esiintymisestä käytyyn keskusteluun. Toimittajan havainto sukupolvikuilusta ei ole täysin vailla perusteluja oman aineistonikaan perusteella. Yhä vuonna 2008 nuorten verkostopalveluiden käyttöön kohdistetut pelot, palveluissa esiintymisen paheksuminen ja määrittelykamppailut voisi ainakin osittain tulkita sukupolvikuilun merkeiksi.

5.2.3 Hallitsematon verkostopalvelu: identiteettivarkaudet, käyttäjien tietojen tahaton leviäminen ja muut uhat

Vuoden 2008 Helsingin Sanomista keräämäni aineistoa analysoidessani huomasin, että merkittävä osuus verkostopalveluihin ja niissä esiintymiseen liittyvästä keskustelusta käsitteli yhä koettuja ongelmia ja uhkia. Aineiston perusteella verkostopalvelut esitettiin vuonna 2008 kaikkiaan hallitsemattomina välineinä, jotka vaarantavat käyttäjiensä turvallisuuden. Keskustelua käytiin erityisesti identiteettivarkauksista, tietojen kalastelusta, valeprofiileista ja profiilitietojen hallitsemattomasta leviämisestä. Facebookin ja muiden uusien palveluiden yleistymisen myötä verkostopalveluihin liitetty huolipuhe ei siis kadonnut mihinkään vaan lähinnä muutti muotoaan vuosista 2004–2006.

Uuteen viestintäteknologiaan liitettiin jopa teknologista determinismia huokuvia, enemmän tai vähemmän vakavia uhkakuvia, jotka käyvät ilmi otsikoistakin: ”*Tule Facebookiin, eikä kuolemakaan*

sinua siitä erota” (HS 11.3.2008), ”Facebook voi viedä henkilöyden: profiili voi levitä kaikkialle ja sitten poisto netistä on lähes mahdotonta” (HS 5.2.2008) ja ”Puolustusvoimat huolestui Facebook-vakoilusta” (HS 20.10.2008). Uhat liittyivät siis korostuneesti verkostopalveluihin, niissä esiintymiseen sekä ulkopuolisiin, hahmottomiin, yksityisyyttä verkostopalveluissa uhkaaviin tahoihin.

Verkostopalveluissa toimimisen ja niissä esiintymisen henkilökohtaisten profiilien kautta ei nähty olevan ongelmattomia aikuisille käyttäjillekään. Pikemminkin verkostopalveluissa esiintymisen katsottiin altistavan käyttäjät identiteettivarkauksille ja tietojen kalastelulle. Artikkeleissa nostettiin esiin varoittavia esimerkkejä kyseisistä ilmiöistä:

*”Britannian yleisradioyhtiö BBC osoitti äskettäin, että Facebookista hankituilla tiedoilla on pysty-
nyt avaamaan uusia pankki- ja luottotilejä.” - HS 5.2.2008*

*”Palvelujen sivut ovat utelioiden tirkistelijöiden ja pedofiilien aarreaitta. Profiilit ja ystäväverkos-
tot tarjoavat identiteettejä varastaville helpon keinon kerätä hyvinkin luottamuksellisia henkilötie-
toja.” - HS 25.1.2008*

Aineistoa voikin tulkita niin, että yhtenä syynä ongelmiin pidettiin verkostopalveluiden käyttäjien liian avointa tapaa kertoa itsestään verkossa. Eräässä artikkelissa Facebook-verkostopalvelun käyttäjiä neuvottiinkin käskevään sävyyn rajoittamaan oman profiilinsa näkyvyyttä ja estämään tietojensa leviäminen: *”Oman profiilin voi valita ja se tulee valita vaihtoehdosta vain ystäville eli Only to My Friends” (HS 5.2.2008). Avointa esiintymistä ja tietojen jakamista verkostopalveluissa oudok-
suttiin avoimesti:*

*”Asiantuntijoita ihmetyttää, että My Spacen [sic] ja Facebookin kaltaisissa ylikansallisissa yhtei-
söissä jopa ammatti-ihmiset pitävät profiilinsa auki. Heidän pitäisi olla koulutettuja ja valveutuneita
tietosuojaan. Esillä ovat syntymäajat, sotut, lapset, asuinpaikkakunnat osoitteineen, mutta usein
myös työsuhteet ja kokonainen työuran kuvaus.” - HS 5.2.2008.²⁰*

²⁰ On kiinnostavaa, että lainauksessa mainitaan paheksuvasti joidenkin verkostopalveluiden käyttäjien tapa kuvata työuraansa ja aiempia työsuhteitaan palveluissa. Vuonna 2008 tällainen toiminta oli selvästi ihmettelyn aihe, kun taas vuonna 2013 se tuntuu olevan hyvinkin arkipäiväistä, vaikka siihen voi tuki yhä liittyä yksityisyyteen kohdistuvia riskejä. Monesti nykyään työnhaussa jopa edellytetään LinkedIn-verkostopalveluprofiilia, koska Suomessakin osa työnantajista pyytää perinteisen ansioluettelon sijaan linkkiä LinkedIn-profiiliin.

Edeltävä lainauksen voi tulkita kertovan ilmiön uutuudesta ja liioitelluista uhkakuvista. Katson, että lainauksessa mainittu sosiaaliturvatunnusten avoin jakaminen verkostopalveluissa on vahvaa liioittelua, koska tietoa vastaavista dokumentoiduista tapauksista ei ainakaan Suomesta löydy. Myös tarkkojen osoitetietojen näkeminen verkostopalveluissa on äärimmäisen harvinaista.

Vaikka verkostopalveluiden käyttäjien toimintaa paheksuttiinkin edellä kuvatulla tavalla, aineistoni perusteella aikuisten Facebook-käyttäjien toimintaa ei kuitenkaan moralisoitu siinä määrin kuin vuosina 2004–2006 moralisoitiin nuorten tapaa esiintyä palveluissa, esimerkiksi IRC-Galleriassa. Aikuisten verkostopalveluiden käyttäjien kohdalla ongelmien ei katsottu kumpuavan pelkästään käyttäjien liian avoimesta esiintymisestä palveluissa, vaikka Helsingin Sanomien artikkeleissa kyseenalaistettiin vuonna 2008 verkostopalveluiden käyttämisen ja niissä esiintymisen mielekkyyttä.

5.2.4 Sosiaaliset verkostopalvelut: yksityistä vai julkista?

Katson, että Helsingin Sanomissa vuonna 2008 sosiaalisista verkostopalveluissa esiintymisestä, identiteettivarkauksista ja käyttäjien tietojen leviämisestä käyty keskustelu liittyi pitkälti yksityisen ja julkisen väliseen rajanvetoon. Lehdessä siis neuvoteltiin siitä, missä määrin verkostopalveluiden käyttäminen ja niissä esittäytyminen on yksityistä tai julkista. Erityisesti kirjoitettiin kahdesta aiheesta: verkostopalveluiden käyttämisestä työajalla ja toisaalta käyttäjien verkostopalveluissa julkaiseman sisällön hyödyntämisestä joukkoviestimissä.

Useampi Helsingin Sanomien artikkeleista käsitteli verkostopalveluiden käyttöä työmaailman näkökulmasta (esim. HS 10.2.2008; HS 11.3.2008; HS 20.10.2008). Artikkeleissa kirjoitettiin esimerkiksi siitä, voiko verkostopalveluita käyttää työajalla. Lisäksi artikkeleissa nostettiin esille kysymys siitä, missä roolissa ihmiset lopulta toimivat verkostopalveluissa:

”Maineestaan huolestunut Finnair kieltää väkeään edustamassa yhtiötä Facebookissa ja internetin keskustelupalstoilla. --- 'Vaikka jokaisella yksilöllä on ilmaisuvapaus, se ei tarkoita sitä, että Finn-

airin työntekijöiden kuuluisi vastata Finnairiin kohdistuviin asiakaspalautteisiin, varsinkaan Finnairin edustajana'." - HS 10.2.2008

Keskustelu liittyi siis ennen kaikkea siihen, ovatko ihmiset myös verkostopalveluissa työnantajansa edustajia vai kuuluvatko palvelut lähinnä vapaa-ajan viestintään. Tämän kannalta taas olennaista on se, käsitetäänkö verkostopalveluissa jaettavat sisällöt kuten kuvat ja tilapäivitykset julkiseksi vai yksityiseksi viestinnäksi. Keskustelu tästä aiheesta oli jo selvästi käynnissä vuonna 2008, ja eräässä mielipidekirjoituksessa tietosuojavaltuutetun toimiston ylitarkastaja kommentoi aihetta tarkkanäköisesti:

"Yhteisöpalvelut hämärtävät julkisen ja yksityisen käsitteitä. Kun verkostot laajenevat ystävien ystävien verkostoiksi, on vaikea rajata tietoja vain aidoille ystäville. Yhteydenpito palveluissa on nimelomaan yhteisöllistä, ei kahdenvälistä. Tietojen esittäminen palvelujen sivustoilla merkitsee niiden tuloa julkiseksi. --- Käyttäjät eivät useinkaan tiedä, että heillä ei ole siellä [verkostopalveluissa] yksityisyyttä." - HS 25.1.2008

Yksityisen ja julkisen rajoja pohdittiin myös uutisoitaessa tapauksista, joissa viestintävälineet olivat julkaisseet alun perin verkostopalveluihin lisättyjä kuvia tai lainanneet mediassa käyttäjien tilapäivityksiä:

"Nyt toimittajien ei välttämättä tarvitse rynnätä surutalolle, vaan ensin he naputtelevat nimen Facebookiin tai MySpace hakukenttään. Jos profiilisivu on avoin, sieltä saa kätevästi kuolleen ihmisen perustiedot: harrastukset, lempielokuvat, poliittisen kannan ja ystäväpiirin yhteystietoineen." - HS 12.1.2008

"Irc-galleria on tarjonnut kätevän alustan päästä nuorten tuntoihin käsiksi. Viestien päätyminen lehtiin on aiheuttanut monille mielipahaa. Vaikka viestit on julkaistu palvelussa, johon kuka tahansa voi kirjautua, nuoret mieltävät ne jollakin tapaa yksityisiksi." - HS 28.8.2008

Keskustelu verkostopalveluissa esiintymisen julkisuudesta oli siis käynnissä. Kaiken kaikkiaan verkostopalveluiden, etenkin Facebookin, katsottiin kuitenkin tekevän käyttäjiensä yksityisistä tiedois-

ta lähes tahattomasti julkisia. Verkostopalveluihin ja niissä esiintymiseen liitettiin vahvasti hallitsemattomuuden kokemus.

Kiinnostavan vertailukohdan tälle havainnolle hallitsemattomuudesta tarjoaa luvussa 2.2. tarkemmin esittelemäni boydin luokittelu. Se voi selittää, mistä verkostopalveluihin yhdistetty hallitsemattomuuden kokemus johtuu. Boyd pitää verkostopalveluille tyypillisinä ominaisuuksina *pysyvyyttä, toistettavuutta, skaalautuvuutta ja etsittävyttä* (boyd 2008, 27). Tiivistetysti näiden ominaisuuksien voi sanoa tarkoittavan sitä, että kaikki verkostopalveluihin laitettu sisältö on niissä pysyvästi arkistoituna ja täysin vapaasti kopioitavissa muualle. Lisäksi sisältö on potentiaalisesti miljoonien nähtävissä ja helposti etsittävässä. (Emt., 26–34.) Nämä erot ns. perinteiseen mediaan tekevät verkostopalveluissa esiintymisen yksityisyyden ja julkisuuden määrittelemisestä entistä monimutkaisempaa.

Verkostopalveluissa esiintyminen ei ole siis yksiselitteisesti yksityistä tai julkista, mikä saattaa selittää osaltaan sitä, miksi esiintyminen koettiin hallitsemattomaksi. Aineistosta tekemäni havainnot tukevatkin aiemmin tehtyjä huomioita siitä, että verkostopalveluissa yksityisen ja julkisen välinen raja koetaan entistä monimutkaisemmaksi ja hankalammin määriteltäväksi (vrt. Lange 2008; West ym. 2009).

5.3 Verkstopalveluiden arkipäiväistymisen aika (2012)

Vuonna 2012 verkstopalveluista käydyssä keskustelussa oli yhä paljon samoja piirteitä kuin vuonna 2008. Esimerkiksi se, missä määrin verkstopalveluissa esiintyminen on julkista tai yksityistä, puhutti yhä paljon. Toisaalta palveluista oli tullut myös vertaisvalvonnan välineitä, joilla tarkkailtiin muiden palvelun käyttäjien ja julkisuuden henkilöiden esiintymistä. Verkstopalveluista muodostui uusi julkisuuden areena, jossa esittäytyminen ja imagon hallinta on entistä tärkeämpää yhteiskunnallisille vaikuttajille.

5.3.1 Verkstopalveluissa esiintyminen osana suomalaisten arkea

Aineistooni pohjautuen esitän, että sosiaalisista verkstopalveluista ja niissä esiintymisestä puhuttiin tavanomaisemmin vuonna 2012 kuin aiempina vuosina. Tällä tarkoitan sitä, että esimerkiksi verkstopalveluihin liittyvistä uhista, kuten identiteettivarkauksista, kirjoitettiin huomattavasti vähemmän. Verkstopalveluiden käytön toimintaperiaatteita tai koko ilmiötä ei myöskään samalla tavalla tarvinnut selittää lukijoille kuin vuonna 2008 tai saati vuosina 2004–2006. Toimittajat eivät enää käyttäneet aktiivisia verkstopalveluiden käyttäjiä informanteina. Vuoden 2012 teksteistä on tulkittavissa, että sosiaalisia verkstopalveluita pidettiin asiana, joka oli alkanut koskettaa lähes kaikkia suomalaisia jollakin tavalla. Verkstopalvelut olivatkin kytkeytyneet olennaisesti jo useille elämänalueille siten, että niistä oli tullut tuttu ilmiö myös niiden ulkopuolelle tietoisesti jääneille ihmisille.

Aineistostani huomasin, että vuonna 2012 ei enää keskusteltu myöskään siitä, onko verkstopalveluiden käyttäminen ja niihin profiilin rakentaminen ylipäättänsä mielekäästä. Vuosilta 2004–2006 ja 2008 tuttu verkstopalveluiden käyttöön ja niissä esiintymiseen kohdistuva moralisointi ja kritiikki oli kadonnut oikeastaan kokonaan. Tässä mielessä Helsingin Sanomien lehtikirjoittelun perusteella verkstopalveluista oli tullut jo arkipäiväinen ilmiö ja osa kyseenalaistamatonta mediavälineiden kirjoa.

Nuorten esiintymisestä verkstopalveluissa ei enää kirjoitettu eikä lehtikirjoituksissa otettu muuten-

kaan mitään tiettyä käyttäjäryhmää erikseen esille. Käyttäjien verkostopalveluihin lisäämät valokuvat eivät myöskään enää nousseet keskustelunaiheeksi aineistooni kuuluvissa artikkeleissa. Silti sosiaalisista verkostopalveluista käytävä keskustelu kytkeytyi yhä useasti itsensä esittämisen teemaan muttei yhtä eksplisiittisesti kuin vuosina 2004–2006 ja 2008. Aiheet eivät enää liittyneet esimerkiksi nuorten avoimen esiintymisen kauhistelun tai käyttäjien esiintymiseen valokuvissa.

Vuosien 2008 ja 2012 välillä sosiaaliset verkostopalvelut olivat monipuolistuneet ilmiönä. Monet suositut verkostopalvelut, kuten IRC-Galleria ja MySpace, olivat vuonna 2012 yhä olemassa mutta niiden suosio oli vähentynyt huomattavasti. Useat olemassa olevista palveluista olivat käyneet läpi suuria uudistuksia, joihin vaikuttivat varmasti omalta osaltaan muun muassa mobiililaitteiden, kuten älypuhelimien ja tablettien, nopea yleistymisen. Monissa verkostopalveluissa entistä tärkeämmiksi muodostui automaattinen mediasyöte (*stream*) profiilisivujen sijaan. Lisäksi palvelut muuttuivat entistä kuvapainotteisemmiksi. (Ellison & boyd 2013, 159.) Vuosien 2008 ja 2012 välillä myös uudet verkostopalvelut tai niitä muistuttavat palvelut saavuttivat Suomessa suosiota, kuten kuvapalvelu Pinterest, mikroblogeihin keskittyvä Twitter ja Googlen oma verkostopalvelu Google+. Sosiaaliset verkostopalvelut eivät siis olleet pysyneet staattisena ilmiönä, vaan vuosien 2008 ja 2012 välillä oli tapahtunut huomattavankin paljon niiden käyttöön ja toimintaan vaikuttaneita muutoksia.

5.3.2 Julkisen ja yksityisen rajanveto yhä keskiössä

Vuoden 2012 aineistossa korostui erityisesti julkisen ja yksityisen rajanvetoa käsitellyt keskustelu, jonka huomioin jo vuoden 2008 aineistosta luvussa 5.2.4. Keskustelua aiheesta käytiin vuonna 2012 jopa enemmän kuin vuonna 2008, mikä yllätti minut. Etukäteen ajattelin, että muutamassa vuodessa ainakin verkostopalveluissa esiintymisen julkisuudesta kirjoittelu olisi vähentynyt tai kadonnut kokonaan.

Luvussa 5.2.4 toin esiin, että vuonna 2008 yksityisen ja julkisen rajoista neuvoteltiin erityisesti lehtiteksteissä, jotka liittyivät verkostopalveluihin ja työelämään sekä verkostopalveluiden käyttäjien jakamien sisältöjen hyödyntämiseen viestintävälineissä. Myös vuonna 2012 näistä aiheista kirjoitettiin. Lisäksi keskustelun julkisen ja yksityisen rajoista teki ajankohtaiseksi esimerkiksi verkostopal-

veluissakin leviävä vihapuhe:

”Yhtä lukuun ottamatta vastaajat kiistivät syyttäjän tulkinnan kiihottamisesta, vaikka myönsivät kirjoitusten sisällön. Useimpien perusteluna oli se, että he eivät pitäneet sivustoa [Facebook] julkisena.” - HS 3.5.2012

Katson, että pohjimmiltaan julkiseen ja yksityiseen liittyvässä keskustelussa oli usein kyse siitä, miten sosiaalisissa verkostopalveluissa esiintymisen ajateltiin eroavan ns. reaali maailmassa toimimisesta. Verkostopalveluissa esiintymisen julkisuudelle yritettiin hakea vertailukohtia verkon ulkopuolisesta maailmasta:

”Facebook eroaa suullisesta haukkumisesta kuitenkin siinä, että se ei koskaan ole vain sinun ja rajatun ystäväpiirisi keskusteluareena. Viestisi on jaettavissa edelleen. Sen voi myös tulostaa. Kerran julkaisemasi viesti ei varmuudella tuhoudu eikä sen peruminen kattavasti onnistu. Julkaisemasi viesti on voinut jo siirtyä moneen muuhun paikkaan, joista et välttämättä tiedä tai joissa et voi vaikuttaa viestisi leviämiseen.” - HS 18.11.2012

Edellisessä lainauksessa kiinnitettiin juuri huomiota siihen, että viestintä verkostopalveluissa on pysyvää ja toistettavaa, minkä katsottiin erottavan se kasvokkaisesta kommunikaatiosta (ks. Boyd 2008, 26–34). Helsingin Sanomien pääkirjoitussivulla otettiin 15.4.2012 myös kantaa siihen, mitä verkostopalveluiden julkisuuden asteesta pitäisi ajatella:

”Facebookin yksityisyysasetuksilla on kuitenkin oltava merkitys. Julkisessa profiilissa jaettu sisältö on julkista samoin periaattein kuin esimerkiksi blogikirjoitus. Vain omille kavereille jaettu sisältö on eri asia, ellei kavereita ole tuhatmäärin. Yksityisyyden suoja heikkenee, jos henkilö on merkittävässä yhteiskunnallisessa asemassa tai päivityksellä on suurta yleistä merkitystä.” - HS 15.4.2012

Keskustelua käytiin etenkin Facebook-verkostopalveluun liittyen. Helsingin Sanomissa tuotiin esille keskenään ristiriitaisia näkemyksiä verkostopalveluviestinnän julkisuuden asteesta. Kuten edellisestä lainauksesta tulee esille, välillä korostettiin käyttäjien mahdollisuuksia rajoittaa profiilissa jakamansa sisällön näkyvyyttä. Toisaalta ratkaisevana pidettiin myös sitä, että viestintä on sähköistä

ja näin ollen automaattisesti erilaisessa asemassa:

”Huoneessa puhuesssa on varmaa, ettei viesti leviä sen laajemmalle. Sähköisessä maailmassa se voi aina levitä.” - HS 17.6.2012

Helsingin Sanomissa kirjoitettiin myös siitä, ovatko verkostopalveluissa jaetut asiat niin julkisia, että niitä voi siteerata tai julkaista lehdessä:

”Yhteisösivusto Facebookiin kirjoitettuja päivityksiä voi lainata suoraan tiedotusvälineissä vain silloin, kun ne ovat Facebookissa julkisesti kaikkien nähtävissä, linjasivat pohjoismaiset Julkisen sanan neuvostot eilen päättyneessä kaksipäiväisessä kokouksessaan Helsingissä.” - HS 9.6.2012

Edellä luvussa 5.2.4 käsittelin boydin listaamia sosiaalisten verkostopalveluiden ominaisuuksia ja esitin, että jaottelu avaa osaltaan sitä, miksi yksityisen ja julkisen raja verkostopalveluissa koettiin vuonna 2008 epäselväksi. Myös Goffmanin (1959) jaottelu *näyttämöön (front stage)* ja *takaosaan (backstage)* tarjoaa mielestäni hyödyllisen näkökulman kuvaamaan yksityisestä ja julkisesta Helsingin Sanomissa käytyyn keskusteluun, joka jatkui yhä vuonna 2012.

Aineistosta tekemiini havaintoihin pohjautuen esitän, että verkostopalveluiden kohdalla keskeinen ristiriita on ollut se, ymmärretäänkö ne näyttämön takaosaksi vai varsinaiseksi näyttämöksi. Verkostopalvelut on saatettu helposti kokea eräänlaiseksi goffmanilaiseksi näyttämön takaosaksi, jossa keskustellaan pääasiassa vanhojen ystävien ja tuttavien kanssa epäviralliseen sävyyn. Verkostopalvelut ovatkin monille tällainen vapaa-ajan kommunikaation ja epävirallisen esiintymisen tila. Samaa aikaa ne voivat kuitenkin olla ennen kaikkea varsinainen näyttämö, minkä aiheuttavat juuri edellä mainitut boydin (2008, 27) listaamat verkostopalveluiden ominaisuudet: *pysyvyys, toistettavuus, skaalautuvuus ja etsittävyys*.

Verkostopalveluissa on aina läsnä mahdollisuus, että esiintyminen dokumentoituu ja leviää myös niille, joille sitä ei ole tarkoitettu ja suunnattu. Läsnä ovat siis *näkymättömät yleisöt*, joista palvelun käyttäjä ei voi tietää. Myös tilallinen ja ajallinen konteksti puuttuu, mikä tekee oman esiintymisen hallinnasta hankalampaa. (boyd 2008, 34.) Yksityisestäkin viestinnästä, ja vain rajatulle ryhmälle

tarkoitettua esiintymisestä, saattaa tulla käyttäjän tahdosta riippumatta julkista. Verkostopalvelu ei ole siis selvästi *näyttämö* mutta ei myöskään näyttämön *takaosa*. Katson, että pyrkimys tämän ristiriidan hahmottamiseen oli taustalla myös useissa aineistooni päätyneissä lehtikirjoituksissa.

Jako julkiseen ja yksityiseen on ollut kiistatta länsimaiselle ajattelulle tyypillinen malli, jonka avulla on tehty maailmaa ymmärrettäväksi (Weintraub 1997, 1). Verkostopalvelut haastavat tätä mallia, koska niissä esiintyminen ei ole selvästi julkista tai yksityistä. Perinteisen julkinen–yksityinen-dikotomian avulla onkin vaikea kuvata tilannetta, joka on todellisuudessa verkostopalveluissa epäselvä ja hahmottomaton (West ym. 2009). Selvää on kuitenkin, että yhä vuonna 2012 aiheesta käyty keskustelu oli keskiössä verkostopalveluissa esiintymistä koskevissa kirjoituksissa. Verkostopalveluissa esiintymistä ei siis koettu ongelmattomaksi.

5.3.3 Verkostopalvelut uutena julkisuuden areenana: katseet kulissien taakse ja vertaisvalvonta

Vuoden 2012 aineistosta käy ilmi, että verkostopalveluista oli muodostunut osa uutta sosiaalisen median julkisuutta. Tälle uudelle julkisuuden areenalle ja siellä näkymiselle annettiin aineistoni perusteella suuri merkitys. Verkostopalvelut tarjosivat myös kurkistuksen kulissien taakse sekä vertaisvalvonnan välineen. Uusi ilmiö aikaisempiin tarkastelemiini vuosiin verrattuna oli se, että julkisuuden henkilöiden esiintymistä verkostopalveluissa oli alettu tarkkailla ja raportoida näkyvästi myös Helsingin Sanomien sivuilla.

Vuonna 2012 poliitikkojen aktiivisuutta ja verkostopalveluissa esiintymistä arvioitiin Helsingin Sanomien sivuilla välillä kriittisestikin. Kaikkiaan viisi aineistooni kuuluvista vuoden 2012 lehtikirjoituksista käsitteli suoraan poliitikkojen tapaa käyttää sosiaalisia verkostopalveluita ja sosiaalista mediaa (HS 7.4.2012a; HS 7.4.2012b; HS 8.5.2012; HS 17.6.2012; HS 25.9.2012). Usein juuri tapa, jolla poliitikot esiintyvät verkostopalveluissa nousi keskeisenä esiin.

”Nykyään 180 kansanedustajalla on Facebook-sivu. Aktiivisuudessa ja osaamisessa on suuria eroja. Facebook on yksi viestintäkanava muiden joukossa, mutta sillä on omat ominaispiirteensä. Po-

liitikon pitää pystyä tiivistämään viestinsä ja kirjoittamaan räväkästikin, jotta joku jaksaa postauksia ylipäättään lukea. Vaikka tyylilaji eroaa tiedotteesta, vastuu julkisessa Facebook-profilissa on sama. Jos kirjoittaa tyhmyksiä, vitsiin vetoaminen ei auta. --- Se ei ole 'Facebook-juttu', vaan harjittu henkilöbrändäyksen ja poliittisen propagandan kanava.” - HS 8.5.2012

Artikkeleissa tarkasteltiin myös poliitikkojen aktiivisuutta palveluissa tai viitattiin heidän ristiriitaisiin lausuntoihinsa (esim. HS 25.9.2012; HS 12.11.2012):

”Kokoomusnuoret yrittävät kirkastaa julkisuuskuvansa. Maine sai kolauksen viikko sitten, kun kokoomusnuorten entinen varapuheenjohtaja Saul Schubak sanoi Facebookissa, että on järjenvastais-ta tukea 'heikomman aineksen' lisääntymistä lapsilisillä. Hän erosi tehtävästään perjantaina ja on pyytänyt anteeksi sananvalintojaan.” - HS 12.11.2012

Verkostopalvelut saattavat myös tarjota mahdollisuuden nähdä julkisuuden henkilöiden kulissien taakse. Verkostopalveluiden kautta puolihuolimattomat kommentit leviävät nopeasti ja kiusalliset asiat menneisyydestä saattavat nousta esille:

”Perussuomalaisen kuntavaaliehdokkaan Facebook-kirjoitukset levisivät maanantaina sosiaalisessa ja muussa mediassa. Kotkalainen Amon Rautiainen on kirjoittanut uhkaaviksi ja rasistisiksi tulkittavissa olevia saatesanoja Facebook-sivuilleen liittämiensä linkkien yhteyteen. --- Hän [Rautiainen] lisäsi, että kommentit on kirjoitettu suljettuun Facebook-profiliin ja että hän ei niiden kirjoittamisen aikaan vielä ollut ehdokkaana.” - HS 25.9.2012

Julkisuuden henkilöiden esiintymistä arvioivia lehtitekstejä ei löytynyt vielä vuodelta 2008. Sen sijaan vuonna 2012 verkostopalveluissa esiintyminen nähtiin tärkeäksi poliitikoille ja etenkin passiivisuus palveluissa huomattiin:

”Oma kategoriansa on kansanedustajat, joiden sosiaalisen median käytöstä näkyy, että heidät on suostuteltu puolipakolla näkymään verkossa.” - HS 7.4.2012

Verkostopalveluissa näkymisestä oli siis tullut arkipäivää ja verkostopalveluita pidettiin jo merkittä-

vänä areenana etenkin yhteiskunnallisille vaikuttajille. Tätä havaintoa tukevat myös huomiot siitä, että Suomessa verkostopalveluilla ja sosiaalisen median julkisuudella on ollut merkittävä rooli esimerkiksi viimeisimmissä valtakunnallisissa vaaleissa (ks. Hatakka 2012; Khaldarova ym. 2012).

Aiemmissä verkostopalvelututkimuksissa on huomattu, että verkostopalveluissa vertaisten esiintymisen tarkka kontrollointi on mahdollista. Erityisesti muiden esiintymisen epäkohtiin ja puutteisiin tarrataan nopeasti kiinni. (Ks. Lehtinen 2007; boyd 2008.) Myös aineistoni perusteella on tulkittavissa, että uutta verkostopalvelujulkisuutta luonnehtii erityisesti ajankohtaisuus, yleisöltä saatavat lähes välittömät reaktiot ja sisällön nopea leviäminen. Esimerkiksi poliitikkojen verkostopalvelussa lausumat huolimattomat kommentit ovat lähteneet leviämään hyvin nopeasti ja hallitsemattomasti. On kiinnostavaa miettiä, ovatko verkostopalvelut eräänlainen moderni Panoptikon, jossa valvomme toistemme esiintymistä ja lopulta sisäistämme kontrollin. Ainakin verkostopalvelut ovat vertaisvalvonnan tila, jossa myös julkisuuden henkilöt voidaan kohdata vertaisina.

Meyrowitzin (1985) havainnot yleisöjen yhdentymisestä ja poliitikkojen esiintymisen entistä tarkemmasta tarkkailusta sähköisten medioiden välityksellä näyttävät pätevän myös sosiaalisiin verkostopalveluihin. Aineistoni perusteella etenkin julkisuuden henkilöiden esiintymiseen verkostopalveluissa kiinnitetään huomiota. Kiinnostavaa ero on kuitenkin se, että verkostopalveluviestintä on tyypillisesti kaksisuuntaista siinä missä Meyrowitzin käsittelemä televisio on yksisuuntainen joukkoviestintäväline. Verkostopalvelut mahdollistavat, että myös tavalliset ihmiset pääsevät kommentoimaan ja osallistumaan. Tässä mielessä verkostopalvelut voi todella mieltää ainakin osittain viestintää demokratisoiviksi tai vähintään vuoropuhelun mahdollisuuksia tarjoavaksi ilmiöksi.

6 Verkstopalvelut osana mediankäyttöä

6.1 Miten suhtautuminen verkstopalveluissa esiintymiseen on muuttunut?

Seuraavaksi tarkastelen vertailunäkökulmasta edellisessä pääluvussa kronologisessa järjestyksessä esittelemiäni havaintoja. Tiivistän tuloksiani ja pyrin vastaamaan kahteen ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni:

1. Miten itsensä esittämisestä verkstopalveluissa on keskusteltu Helsingin Sanomissa?

2. Onko suhtautuminen itsensä esittämiseen verkstopalveluissa muuttunut ajan myötä?

Sosiaalisista verkstopalveluista käyty keskustelu lähti liikkeelle vuonna 2004, jolloin verkstopalvelut ja niissä esiintyminen nähtiin hyvin vahvasti nuorten alakulttuurisena ilmiönä. Verkstopalvelut kuvattiin nuorten omaksi reaali maailmasta irralliseksi todellisuudeksi, jossa esiinnyttäen muille nuorille. Esille nostettiin esimerkkejä verkstopalveluihin lisätystä seksuaalisesta sisällöstä. Nuorten esiintymisestä puhuttiinkin hyvin ongelmalähtöisesti ja se vaikutettiin rajaavan normaalin käytöksen ulkopuolelle. Esitin luvussa 5.1.2, että nuorten verkstopalveluiden käyttöön ja niissä esiintymiseen suhtauduttiin vuosina 2004–2006 jopa moraalipaniikin omaisesti. Vuosina 2004–2006 verkstopalveluissa esiintymisessä kiinnitettiin erityisesti huomiota käyttäjien itsestään lisäämiin valokuviiin. Käyttäjien tapaa lisätä itsestään valokuvia verkkoon muiden nähtäville oudoksuttiin. Esitänkin, että käyttäjien valokuvat olivat tuolloin vielä aidosti uusi mediamuoto, ja siksi keskustelu niistä nousi näkyvästi esiin lehtiartikkeleissa.

Vuosi 2008 taas näyttäytyi verkstopalveluiden valtavirtaistumisen aikana. Helsingin Sanomienkaan sivuilla verkstopalveluita ei enää esitetty pelkästään nuorten maailmana ja itsensä esittämisen välineenä. Oudoksuva ja paheksuva keskustelu nuorten esiintymisestä verkstopalveluissa oli kyllä yhä läsnä, mutta näkökulmat monipuolistuivat huomattavasti. Verkstopalveluista ja niissä esittäy-

tymisestä kirjoittamista leimasi kuitenkin vakavan ja leikin ristiriita: implisiittisesti verkostopalvelut nähtiin ainakin osittain aikuisten leikkinä ja ei-vakavana toimintana.

Vuonna 2008 verkostopalveluissa omien tietojen jakamista ja omilla kuvilla esiintymistä oudoksuttiin myös aikuisten käyttäjien kohdalla. Verkostopalveluissa esiintymisestä puhumista leimasivat yhä uhkakuvat. Helsingin Sanomissa keskusteltiin erityisesti identiteettivarkauksista ja tietojen hallitsemattomasta leviämisestä. Verkossa esiintyminen jäsenyi siis pitkälti vaarallisena ilmiönä, ja verkostopalvelut hahmottuivat hallitsemattomana välineenä itsensä esittämisen näkökulmasta.

Lisäksi Helsingin Sanomissa keskusteltiin julkisen ja yksityisen suhteista verkostopalveluissa. Keskeisiä kysymyksiä olivat, missä roolissa verkostopalveluissa esiinnyttäen ja kuuluvatko palvelut pelkästään vapaa-ajan vai myös työelämän piiriin. Keskustelua alettiin käydä esimerkiksi siitä, kuinka julkista verkostopalveluihin käyttäjien laittama materiaali on.

Vuotta 2012 luonnehdin verkostopalveluiden arkipäiväistymisen ajaksi. Aineistostani ei käynyt ilmi, että tuolloin olisi enää puhuttu palveluissa esiintymiseen liittyvistä uhista, kuten identiteettivarkauksista. Katson myös, että verkostopalveluissa esiintymistä pidettiin pääasiassa arkipäiväisenä ilmiönä. En löytänyt aineistostani enää esiintymistä moralisoivaa tai kyseenalaistavaa puhetta. Myöskään nuorten esiintyminen tai käyttäjien itsestään lisäämät valokuvat eivät tulleet esiin teksteissä. Verkostopalveluiden visuaalisuus ja etenkin käyttäjien itsestään lisäämät valokuvat näyttivät siis arkipäiväistyneen.

Esiintymistä ei kuitenkaan pidetty täysin ongelmattomana vielääkään, koska etenkin julkisen ja yksityisen rajoista keskusteltiin yhä. Katson, että keskeinen kysymys oli se, miten verkostopalveluissa esiintyminen vertautuu kasvokkaiseen, verkon ulkopuoliseen viestintään. Tällaisten tekstien taustalla oli siis pyrkimys ymmärtää, kuinka julkista tai yksityistä viestintä ja esiintyminen verkostopalveluissa on. Pidän yllättävänä, että jo vuonna 2008 näkynyt keskustelu jatkui yhä vuonna 2012.

Kiinnostavaa on se, että verkostopalveluista näytti tulleen tärkeä osa uutta sosiaalisen median julkisuutta, jolla oli jo huomattava merkitys yhteiskunnalliseen keskusteluunkin. Verkostopalveluissa esiintymisestä oli tullut tavallista, ja erityinen merkitys sillä näytti olevan yhteiskunnallisille vaikut-

tajille. Verkstopalveluiden kautta tarkkailtiin esimerkiksi poliitikkojen esiintymistä.

Tiivistäen voi sanoa, että verkstopalveluista ja niissä esiintymisestä käyty keskustelu muuttui vuosien 2004–2012 välillä huomattavasti. Aluksi Helsingin Sanomissa käytyä keskustelua leimasivat moralisointi ja leikillisen käytön korostaminen, josta siirryttiin vakavoitumiseen ja arkipäiväistymiseen. Aluksi keskusteltiin liittyen lapsiin ja nuoriin, myöhemmin nuoriin aikuisiin ja sen jälkeen kaikkiin suomalaisiin. Verkstopalveluiden valtavirtaistuttua myös puhettavat muuttuivat vuosien saatossa. Lopulta verkstopalveluissa esiintymisestä näyttää tulleen arkipäiväinen ilmiö, vaikka aiheesta kirjoitetaan yhä. Voidaan tulkita, että esiintymistä pidetään normaalina ja jopa suotavana toimintana. Verkstopalveluissa läsnä olemisen nähdään olevan tärkeää etenkin yhteiskunnallisille vaikuttajille.

6.2 Verkstopalveluiden kesyttäminen arkisiksi itsensä esittämisen välineiksi

Tässä luvussa hahmottelen aineistosta tekemiini havaintoihin nojaten vielä sitä, miten verkstopalvelut on omaksuttu osaksi suomalaista mediamaisemaa ja miten niistä on kesytetty arkisia itsensä esittämisen välineitä. Tarkoitukseni on vastata kolmanteen tutkimuskysymykseeni:

3. Miten verkstopalveluiden ja itsensä esittämisen käsittely Helsingin Sanomissa näyttäytyy teknologian kesyttämisen näkökulmasta?

Verkstopalvelut nousivat aluksi alakulttuurisesta verkkoilmiöstä laajempaan tietoisuuteen eli periferiasta keskiöön. Innovaation ensimmäisiä käyttäjiä olivat tekniset edelläkävijät ja erityisesti nuoret. Nämä yleistymistavat ovat hyvin tyypillisiä teknologisille uutuuksille (Pantzar 1996, 67). Sosiaalisten verkstopalveluiden yleistymisen näyttää noudattelevan muutenkin useiden aiempien teknologisten innovaatioiden kesyyntymisprosessia (vrt. Pantzar 1996).

Sosiaalisia verkstopalveluita yritettiin aluksi lehtiteksteissä asemoida osaksi aiempien mediamuotojen muodostamaa jatkumoa. Aineistooni päätyneissä artikkeleissa verkstopalveluita verrattiin

esimerkiksi paperisiin ystäväkirjoihin. Myös myöhempiä vuosina, verkostopalveluiden julkisuuden ja yksityisen rajoista neuvoteltaessa, palvelut yritettiin suhteuttaa jo aiemmin tunnettujen ilmiöiden kanssa. Tällä tavoin pyrittiin tekemään ilmiötä ymmärrettäväksi, mikä on tavallista uusien viestintäteknologioiden omaksumisessa (Säntti & Säntti 2011).

Tein aiemmassa pääluvussani jaottelun, joka tuo pääpiirteissään esille sen, miten verkostopalveluiden kesyttämisen eteneminen näkyi aineistossani. Esitin luvussa 5, että vuodet 2004–2006 olivat sosiaalisten **verkostopalveluiden varhaisia vuosia Suomessa**. Ilmiö yhdistyi tuolloin vahvasti nuorisokulttuuriin ja sillä oli osittain alakulttuurinen leima. Sen sijaan vuosi 2008 taas näyttäytyi verkostopalveluiden nopean **valtavirtaistumisen aikana**. Vuoden 2012 puolestaan määrittelin **arkipäiväistymisen ajaksi**.

Teknologian kesyttämisen teoriaperinne tarjoaa mielenkiintoisen lähtökohdan tutkielmalleni ja verkostopalveluiden tutkimukselle. Silti aiempien teknologian kesyttämisperinteen mallien soveltaminen osoittautui tutkimusprosessin aikana monimutkaiseksi, koska valtaosa aiemmasta teknologian kesyttämisen tutkimuksesta koskee fyysisten objektien sijoittumista osaksi kotia. Tästä huolimatta kesyttämisen näkökulma on tärkeä viitekehys ja teorian rajoja ja soveltuvuutta on mielestäni tärkeäkin kokeilla.

Pyrin seuraavalla jaottelullani kuvaamaan havaitsemiani verkostopalveluiden kesyyntymisprosessin eri vaiheita:

- 1) **Innostus ja hämmennys**
- 2) **Moraalipaniikki**
- 3) **Pelot ja riskit**
- 4) **Käytön mielekkyydestä neuvotteleminen**
- 5) **Valtavirtaistuminen ja vakiintuminen**

Uudet teknologiat saapuvat usein murrosdiskurssin saattelemina (Peteri 2006, 363). Lisäksi niistä puhutaan helposti tragediat–utopiat-akselilla (emt., 185). Aineistostani ei löytynyt niinkään verkostopalveluihin kohdistettuja utopistisia toiveita, mikä on kiinnostava havainto. Tyypillisesti uusien

teknologioiden varhaisessa omaksumisvaiheessa juuri haavekuvat ovat usein yhtä lailla läsnä kuin dystopisetkin ajatukset (Peteri 2006; Pantzar 1996). Sosiaalinen media ei ole poikkeus, vaan myös siihen liittyen on esitetty utopistisia haavekuvia (Hirst 2012).

Ehkä Suomessa verkostopalveluiden kohdalla eletään vasta tällä hetkellä utopioiden vaihetta, tai sitten meillä ei vielä ole tarpeeksi ajallista etäisyyttä varhaisten vuosien utopististen puhetaipojen tunnistamiseen. Voi myös olla, että aineistoni oli liian rajallinen, jotta siihen olisi päätyntä utopistia ajatuksia verkostopalveluista. Toisaalta jos utopiat olisivat esiintyneet erityisen vahvoina tutkiminani vuosina Helsingin Sanomissa, olisivat ne luultavasti myös näkyneet aineistokseni valikoimissani artikkeleissa. Uskallankin siis esittää, että dystopiset ajatukset ovat hallinneet verkostopalveluista puhumista enemmän kuin utopiat. Tätä taas saattaa selittää se, että sosiaaliset verkostopalvelut näyttäytyivät pitkään ei-vakavina, leluomaisina välineinä. Niiden täysi potentiaali viestinnässä ja yhteiskunnallisessa keskustelussa on ehkä ymmärretty vasta aivan viime vuosina.

Alussa verkostopalveluissa esiintymistä paheksuttiin ja sen katsottiin kuuluvan lähinnä nuorten elämään. Toimintaa pidettiin merkityksellisenä lähinnä parinmuodostuksen ja nuorten identiteettiko-keilujen kannalta. Lopulta verkostopalveluista kehittyi kuitenkin yhteiskunnallisen keskustelun areena ja väline, joka läpäisee hyvin monia elämänalueita. Merkitykset muuttuivat siten, että myöhemmin verkostopalveluita pidettiin ystävyysuhteiden ylläpitämisen välineinä ja aikuisten ei-vakavana viihteenä, jopa leikkinä. Vuonna 2012 sen sijaan verkostopalvelut näyttäytyivät hyvin eri tavalla. Niissä esiintymisen nähtiin olevan tärkeää etenkin julkisuuden henkilöille. Verkostopalvelut olivat selkeästi jo yhteiskunnallisen keskustelun areena ja yksi media muiden joukossa. Sosiaalisia verkostopalveluita kesytettiin ja niiden merkityksiä yritettiin ymmärtää. Kesytämismprosessi on siis edennyt vaiheittain vuosien 2004–2012 välillä, ja verkostopalvelut on käsitetty hyvin eri tavoilla.

Toki käsitysten muuttumiseen on vaikuttanut myös se, että verkostopalvelut eivät ole selkeä kokonaisuus. Joitakin verkostopalveluita saatetaan käyttää eri tarkoitukseen kuin toisia palveluita. Myös palveluiden käyttäjäkunnat vaihtelevat. Osittain puhetaipojen erot selittyvät siis sillä, että esimerkiksi vuosina 2004–2006 keskusteltiin pääasiassa IRC-Galleria-verkostopalvelusta, kun taas vuonna 2012 keskiössä oli selvimmin Facebook. Tästä erosta huolimatta katson, että kyseessä on ollut kesytämismprosessi ja muutokset ovat joka tapauksessa aitoja ja kertovat laajemmasta muutoksesta

verkstopalveluihin ja niissä esiintymiseen suhtautumisessa. Verkstopalveluja kesyttämällä niistä on tehty ymmärrettäviä ja niille on annettu eri aikoina erilaisia funktioita.

Keskeistä teknologian kesyttämisen prosessissa on se, että teknologiasta pyritään tekemään näkymättömyyksiä ja osa arkipäivää (Vuojärvi ym. 2010). Sosiaalisista verkstopalveluista ei ole tullut missään nimessä näkymättömiä. Verkstopalveluihin ja niissä esiintymiseen liittyvät kysymykset nousevat yhä keskustelun aiheeksi mediassa. Arkipäiväisiä verkstopalveluista ja niissä esiintymisestä on tullut kuitenkin siinä mielessä, että niiden käyttöä ei enää kyseenalaisteta siinä määrin kuin varhaisina vuosina. Verkstopalvelut näyttäisivät jo suhteellisen lyhyessä ajassa vakiinnuttaneen asemansa yhtenä identiteetin rakentamisen ja viestinnän välineenä muiden joukossa.

7 Lopuksi

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastelin vuosien 2004–2006, 2008 ja 2012 Helsingin Sanomista kokoamaani lehtiaineistoa. Aineiston avulla tutkin, miten verkostopalveluissa itsensä esittämistä on käsitelty suurimmassa suomalaisessa printtimediassa. Lisäksi käsittelin sitä, miten verkostopalvelut on kesytetty etenkin itsensä esittämisen välineinä osaksi arkista suomalaista mediankäyttöä. Jälkeenpäin on kuitenkin vielä syytä verrata tuloksiani aiempiin tutkimuksiin ja teorioihin sekä tarkastella kriittisesti tutkimusprosessin aikana tekemiäni valintoja ja mahdollisuuksia jatkotutkimukselle.

Katson tutkielmani arvon olevan siinä, että se tarjosi näkökulman juuri suomalaisessa mediassa käytyyn keskusteluun verkostopalveluista ja itsensä esittämisestä. Ulkomaillakin verkostopalveluiden tutkijat ovat toivoneet verkostopalveluiden vastaanottoon ja omaksumiseen liittyvää tutkimusta (ks. Ellison & Boyd 2013, 168). Näin ollen tutkielmallani tarjosin yhden uuden avauksen aiheeseen, josta ei ole juurikaan aiempaa tutkimusta.

Aiemmissä tutkimuksissa on huomattu, että medialla on valtaa teknologisten uutuuksien kesyttämässä (ks. Pantzar 1996; Peteri 2006). Samankaltaisesti katson, että medialla on ollut merkittävä rooli myös verkostopalveluiden kesyttämässä osaksi suomalaista mediankäyttöä. Mediassa on vähitellen siirrytty puhetapoihin, jotka hyväksyvät verkostopalveluiden käytön ja etenkin niiden käyttämisen itsensä esittämiseen (vrt. Säntti & Säntti 2011, 16–21). Tutkimus myös vahvisti aiempia havaintoja siitä, että etenkin alkuvaiheessa verkostopalveluihin on suhtauduttu epäilevästi ja jopa moraalipaniikin omaisesti (Boyd & Ellison 2007; Boyd 2008, 262–274; Marwick 2008). Huomasin, että erityisesti dystopiat leimasivat verkostopalveluiden vastaanottoa Suomessa mutta utopiapuhetta ei sen sijaan esiintynyt.

Tulokseni tukevat huomioita siitä, että verkostopalvelut ovat tuoneet mukanaan itsensä esittämiseen liittyviä uusia ilmiöitä (ks. Boyd 2008; Baym & Boyd 2012). Tutkimustyön perusteella katson itsekin, että verkostopalveluiden on koettu muuttaneen käsitystämme siitä, mitä kaikkea on suotavaa jakaa muille henkilökohtaisesta elämästämme verkossa. Useat verkostopalveluiden käyttäjät kohtaavat suurelle heterogeeniselle joukolle esiintymisen haasteet päivittäin. Verkostopalvelut ovat osaltaan myös vaikuttaneet siihen, miten ihmiset käsittävät yksityisen ja julkisen väliset rajat. Näille ha-

vainnoilleni tarjoavat kiinnostavan vertailukohdan Joshua Meyrowitzin (1985) teorit, joita hyödynsin tutkimukseni taustana. Meyrowitz havaitsi, että sähköinen media monimutkaistaa julkisuuden henkilöiden esiintymistä ja vaikutelmanhallintaa. Katson aineistoni perusteella, että verkostopalvelut ovat vaikuttaneet samalla tavalla ns. tavallisten ihmisten esiintymiseen.

Tutkielmani aineistovalinta ei ollut itsestään selvä ratkaisu vaan pitkän harkinnan tulos. Valitsemani lehtiaineiston lisäksi tutkimusta olisi ollut mahdollista tehdä ottaen mukaan aineistoa muista medioista tai hyödyntäen ihmisten vapaamuotoisia kirjoituksia aiheesta. Esimerkiksi internetfoorumien sisällöt olisivat voineet valottaa, minkälaista keskustelua verkostopalveluista on käyty. Tällaisen aineiston kerääminen olisi kuitenkin saattanut osoittautua hyvin haastavaksi. Helsingin Sanomista koostuvan aineiston lisäksi sekundaariaineiston ottaminen mukaan olisi voinut tarjota kiinnostavan vertailumahdollisuuden. Aineistotriangulaatio myös parantaa usein tutkimuksen luotettavuutta. Toisaalta suurempi aineistomäärä olisi voinut monimutkaistaa tutkimusasetelmaa. Näin ollen ajattelen, että Helsingin Sanomista keräämäni lehtiartikkelit tarjosivat riittävän aineiston pro gradun laajuiselle tutkielmalle.

Aineistosta tekemäni havainnot eivät ole laajemmin yleistettäviä. Tämä tutkimus oli luonteeltaan laadullinen, joten sen arvo on lähinnä tiettyjen verkostopalveluihin liitettyjen merkitysten ja kehityskulkujen paikallistaminen. En väitä, että olisin onnistunut löytämään kaikki suomalaisessa mediassa vuosina 2004–2012 esiintyneet tavat käsitellä verkostopalveluita ja niissä esiintymistä. Todennäköisesti pystyin kuitenkin aineistollani ja analyysitavallani tavoittamaan keskeiset aiheeseen liittyvät käsittelytavat ja keskustelut.

Jälkeenpäin ajatellen teknologian kesyttämisen näkökulman yhdistäminen tähän tutkimukseen saattoi aiheuttaa ristiriitoja. Toisaalta tutkielmani avulla astuin rohkeasti myös verkostopalveluiden vastaanoton tutkimuksen alueelle. Aihetta ei ole vielä juuri tutkittu, mutta kysyntää juuri tällaiselle tutkimukselle on (ks. Ellison & boyd 2013). Tutkimusprosessi ja kokonaisuuden hallitseminen osoittautui kuitenkin välillä haastavaksi juuri useamman erilaisen näkökulman yhdistämisen vuoksi.

Jatkotutkimuksen kannalta olisi olennaista kerätä jatkuvasti ja mahdollisimman monipuolisesti aineistoa verkostopalveluista ja niistä käytävistä verkkokeskusteluista. Muuten tutkijan näkökulmasta

vaarana on tilanne, josta voi puhua digitaalisena keskiaikana (Järvinen 2009). Verkstopalveluissa jaetut sisällöt uhkaavat kadota nopeasti. Olenkin huomannut tätä tutkielmaa tehdessäni, että muutamia vuosia vanhoja verkkokeskusteluita tai vanhojen verkstopalveluiden sisältöjä saattaa olla työllästä tai suorastaan mahdotonta enää tavoittaa jälkikäteen.

Jatkotutkimusta aiheesta olisi kiinnostavaa tehdä siinä vaiheessa, kun verkstopalvelut ovat olleet pidempään osa suomalaisten mediankäyttöä. Erityisesti teknologian kesyttämisen näkökulmasta ilmiötä olisi hedelmällisempää tarkastella, kun siihen on enemmän ajallista etäisyyttä. On myös kiinnostavaa seurata, mitkä verkstopalveluihin kytkeytyvät aiheet nousevat seuraavaksi pinnalle mediassa. Todennäköisesti ainakin verkstopalveluiden käyttäjien yksityisyys pysyy ajankohtaisena aiheena. Vaikutelmanhallinta ja yksityisyyden suojaaminen saattavat muuttua entistä haastavammiksi verkstopalveluiden käyttäjille, kun raja-aidat erilaisten sosiaalisen median palveluiden välillä hälvenevät. Kun tiedot eri palveluista ovat yhdistettävissä, syntyy hyvin kattava kuva yksittäisestä käyttäjästä. Toisaalta myös oman paikkatiedon jakamisen vapaasti muiden käyttäjien tietoon on arveltu olevan seuraava kehitysaskel verkstopalveluissa (Säntti & Säntti 2011, 39). Nähtäväksi jää, toteutuvatko tämän kaltaiset kehityskulut, minkälaisia vaikutuksia niillä on verkstopalveluiden ja itsensä esittämisen kannalta ja minkälaista julkista keskustelua aiheesta syntyy.

Kirjallisuus

Adamic, Lada & Buyukkokten, Orkut & Adar, Eytan (2003) A social network caught in the web. *First monday* 8:6. <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1057/977> (Luettu 11.3.2013)

Ahn, June (2012) Teenagers and social network sites: Do offline inequalities predict their online social networks? *First monday* 17:1-2. <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/3752/3130> (Luettu 1.6.2013)

Alasuutari, Pertti (1999) *Laadullinen tutkimus*. Vastapaino, Tampere.

Albrechtslund, Anders (2008) Online social networking as participatory surveillance. *First monday* 13:3. <http://www.uic.edu/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/2142/1949> (Luettu 19.3.2013)

Arendt, Hannah (1998) *The Human Condition*. University of Chicago press, Chicago.

Aula, Pekka & Matikainen, Janne & Villi, Mikko (2006) Verkko yhteiskunnallisena tilana. Teoksessa Pekka Aula & Janne Matikainen & Mikko Villi (toim.) *Verkkoviestintäkirja*. Yliopistopaino, Helsinki, 9–22.

Backstrom, Lars & Huttenlocher, Dan & Kleinberg, Jon & Lan, Xiangyang (2006) Group formation in large social networks: Membership, growth, and evolution. Knowledge discovery and data mining-konferenssi. Elokuu 20–23. Philadelphia, Pennsylvania, USA. <http://www.cs.cornell.edu/~lars/kdd06-comm.pdf> (Luettu 19.3.2013)

Bailey, Joe (2002) From public to private: The development of the concept of the ”private”. *Social research* 69:1, 15–31.

Baker, Levi R. & Oswald, Debra L. (2010) Shyness and online social networking services. *Journal of social and personal relationships* 27:7, 873–889.

Bargh, John A. & McKenna, Katelyn Y. A. & Fitzsimons, Grainne M. (2002) Can you see the real me? Activation and expression of the ”true self” on the internet. *Journal of social issues* 58:1, 33–48.

Baron, Naomi S. (2007) My best day: Presentation of self and social manipulation in Facebook and IM. Association of internet researchers, konferenssi IR 8.0. Vancouver. Luettavissa konferenssiarjostosta AoIR-järjestön tunnuksilla: <http://aoir.org/conferences/past/ir-8-2007/> (Luettu 10.8.2013)

Baym, Nancy K. & boyd, danah (2012) Socially mediated publicness: An introduction. *Journal of broadcasting & electronic media* 56:3, 320–329.

Beer, David & Burrows, Roger (2007) Sociology and, of and in web 2.0: Some initial considerations. *Sociological research online* 12:5. <http://dx.doi.org/10.5153/sro.1560> (Luettu 15.11.2012)

- Berg, Bruce L. (2001) *Qualitative research methods for the social sciences*. Fourth edition. Allyn and Bacon, Boston.
- Berker, Thomas & Hartmann, Maren & Punie, Yves & Ward, Katie (2005) *Domestication of media and technology*. McGraw-Hill professional publishing, Berkshire.
- Bijker, Wiebe E. (1997) *Of bicycles, bakelites, and bulbs. Toward a theory of sociotechnical change*. The MIT press, Cambridge.
- Bijker, Wiebe E. & Bal, Roland & Hendriks, Ruud (2009) *The paradox of scientific authority. The role of scientific advice in democracies*. The MIT press, Cambridge.
- boyd, danah (2006) Friends, friendsters, and top 8: Writing community into being on social network sites. *First monday* 11:12.
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1418/1336> (Luettu 1.3.2010)
- boyd, danah (2008) *Taken out of context. American teen sociality in networked publics*. PhD dissertation. University of California-Berkeley, School of information.
<http://www.danah.org/papers/TakenOutOfContext.pdf> (Luettu 1.4.2013)
- boyd, danah (2011) White flight in networked publics? How race and class shaped american teen engagement with MySpace and Facebook. Teoksessa *Race after the Internet*. Toimittaneet Lisa Nakamura & Peter A. Chow-White. Routledge, New York, 203–222.
- boyd, danah & Ellison, Nicole B. (2007) Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of computer-mediated communication* 13:1, article 1.
<http://dx.doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x> (Luettu 2.11.2012)
- boyd, danah & Marwick, Alice (2011) Social privacy in networked publics: Teens' attitudes, practices, and strategies. A decade in internet time: Symposium on the dynamics of the internet and society. Oxford September.
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1925128 (Luettu 19.3.2013)
- Caspi, Avner (2008) Self presentation and its perception in online dating websites. Association of internet researchers, konferenssi IR 9.0. Lokakuu 2008. Kööpenhamina. Luettavissa konferenssiar-kistosta AoIR-järjestön tunnuksilla: <http://aoir.org/conferences/past/ir-9-2008/> (Luettu 20.6.2013)
- Catanese, S. & De Meo, P. & Ferrara, E. & Fiumara, G. & Provetti, A. (2012) Extraction and analysis of Facebook friendship relations. Teoksessa Ajith Abraham (toim.) *Computational social networks: mining and visualization*. Springer, London, 291–324.
- Cohen, Stanley (2002) *Folk devils and moral panics*. Third Edition. Routledge, New York.

- DeCew, Judith (2012) Privacy. Teoksessa Edward N. Zalta (toim.) *Stanford encyclopedia of philosophy*. Fall 2012 edition.
<http://plato.stanford.edu/archives/fall2012/entries/privacy/> (Luettu 10.2.2013)
- Donath, Judith & boyd, danah (2004) Public displays of connection. *BT technology journal* 22:4, 71–82. <http://www.danah.org/papers/PublicDisplays.pdf> (Luettu 10.3.2013)
- Dugan, Casey & Geyer, Werner & Muller, Michael & DiMicco, Joan & Brownholtz, Beth & Millen, David R. (2008) It's all 'about you'. Diversity in online profiles. Konferenssipaperi. Computer supported cooperative work 2008 -konferenssi. Marraskuu 8–12. San Diego, California, USA.
- Döring, Nicola (2002) Personal homes pages on the web: A review of research. *Journal of computer-mediated communication* 7:3.
- Ellison, Nicole & Heino, R. & Gibbs, J. (2006) Managing impressions online: Self-presentation processes in the online dating environment. *Journal of computer-mediated communication* 11:2, article 2. <http://jcmc.indiana.edu/vol11/issue2/ellison.html> (Luettu 21.3.2013)
- Ellison, Nicole & boyd, danah (2013) Sociality through social network sites. Teoksessa William H. Dutton (toim.) *The Oxford handbook of internet studies*. Oxford university press, Oxford, 151–172.
- Elshtain, Jean Bethke (1997) The Displacement of politics. Teoksessa Jeff Weintraub ja Krishan Kumar (toim.) *Public and private in thought and practice*. The university of Chicago press, Chicago, 166–181.
- Eskola, Antti (1975) *Sosiologian tutkimusmenetelmät II*. WSOY, Helsinki.
- Evans, David C. & Gosling, Samuel D. & Carroll, Anthony (2008) What elements of an online social networking profile predict target-rater agreement in personality impressions? International conference on weblogs and social media. Maaliskuu 31 – huhtikuu 2. Seattle, Washington, USA. http://www.psychster.com/library/EvansGoslingCarroll_ICWSM08.pdf (Luettu 1.8.2013)
- Ferguson, Christopher J. (2008) The school shooting/violent video game link: causal link or moral panic? *Journal of investigative psychology and offender profiling* 5.
<http://www.tamtu.edu/~cferguson/Shooters.pdf> (Luettu 26.6.2013)
- Ferrara, Emilio (2012) Community structure discovery in Facebook. *International journal of social network mining* 1:1, 67–90.
- Gibbs, Jennifer L. & Ellison, Nicole B. & Heino, Rebecca D. (2006) Self-presentation in online personals. The role of anticipated future interaction, self-disclosure, and perceived success in internet dating. *Communication research* 33:2, 152–177.
- Goffman, Erving (1959) *The presentation of self in everyday life*. Anchor, New York.

Goffman, Erving (1961) *Asylums: Essays on the social situation of mental patients and other inmates*. Doubleday, New York.

Greenhow, Christine & Robelia, Beth (2009) Informal learning and identity formation in online social networks. *Learning, media and technology* 34:2, 119–140.

http://www.academia.edu/365007/Informal_Learning_and_Identity_Formation_In_Online_Social_Networks (Luettu 19.3.2013)

Gross, Elisheva F. (2004) Adolescent internet use: What we expect, what teens report. *Applied developmental psychology* 25, 633–649.

Hatakka, Niko (2012) Journalismin perussuomalainen uudelleentulkinta sosiaalisessa mediassa. Teoksessa Ville Pernaa & Erkkä Railo (toim.) *Jytty: Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*. Turun yliopisto, Turku.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-5155-0> (Luettu 27.8.2013)

Hirst, Martin (2012) One tweet does not revolution make: Technological determinism, media and social change. *Global media journal – Australian edition* 6:2.

http://www.commart.uws.edu.au/gmjau/v6_2012_2/martin_hirst_RA.html (Luettu 1.8.2013)

Hogan, Bernie (2010) The presentation of self in the age of social media: Distinguishing performances and exhibitions online. *Bulletin of science technology & society* 30:377.

DOI: 10.1177/0270467610385893

Hunt, Arnold (1997) Moral panic and moral language in the media. *British journal of sociology* 48:4, 629–648.

Jenkins, Henry (2006) *Convergence culture. Where old and new media collide*. New York university press, New York.

Jernigan, Carter & Mistree, Behram F.T. (2009) Gaydar: Facebook friendships expose sexual orientation. *First monday* 14:10.

<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/2611/2302>

(Luettu 19.3.2013)

Julien, Heidi (2008) Content analysis. Teoksessa Lisa M. Given (toim.) *The SAGE encyclopedia of qualitative research methods*. Sage, Thousand Oaks, 120–121.

Junco, Reynol (2011) Too much face and not enough books: The relationship between multiple indices of Facebook use and academic performance. *Computers in human behavior* 28:1, 187–198.

<http://reyjunco.com/wordpress/pdf/JuncoCHBFacebookGrades.pdf> (Luettu 19.3.2013)

Jung, Taejin & Youn, Hyunsook & McClung, Steven (2007) Motivations and self-presentation strategies on korean-based ”Cyworld” weblog format personal homepages. *Cyberpsychology & behavior* 10:1, 24–31.

- Kantola, Ismo (2004) Tieteen- ja teknologian sosiologia. Teoksessa Ismo Kantola & Keijo Koskinen & Pekka Räsänen (toim.) *Sosiologisia karttalehtiä*. Vastapaino, Tampere, 219–232.
- Khaldarova, Irina & Laaksonen, Salla-Maaria & Matikainen, Janne (2012) The use of social media in the Finnish parliament elections 2011. *Media and Communication Studies Research Reports* 3/2012. Helsinki university print, Helsinki.
- Krippendorff, Klaus (2004) *Content analysis. An introduction to its methodology*. Sage, Thousand Oaks.
- Krämer, Nicole C. & Winter, Stephan (2008) Impression management 2.0. The relationship of self-esteem, extraversion, self-efficacy, and self-presentation within social networking sites. *Journal of media psychology* 20:3, 106–116.
- Kunelius, Risto & Noppari, Elina & Reunanen, Esa (2010) *Media vallan verkoissa*. Toinen korjattu painos. Journalismin tutkimusyksikkö, tiedotusopinlaitos, Tampereen yliopisto, Tampere.
- Kushin, Matthew & Kitchener, Kelvin (2009) Getting political on social network sites: Exploring on-line political discourse on Facebook. *First monday* 14:11.
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/2645/2350>
 (Luettu 19.3.2013)
- Kylänen, Marika (2007) *Julkisen ja yksityisen käsitteellinen kehitys länsimaisessa kulttuurissa. Monitulkintaisen dikotomian kiistanalaisuus ja merkitys organisaatiotutkimukselle*. Pro gradu -tutkielma. Kuopion yliopisto, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, terveystieteiden tiedekunta.
- Lange, Patricia G. (2008) Publicly private and privately public: Social networking on YouTube. *Journal of computer-mediated communication* 13:1, 361–380.
- Laukkanen, Marjo (2006) Nähdä ja näkyä netissä. Valokuvagalleriat yhteisöllisyyden paikkoina. Teoksessa Mari Mäkiranta & Riitta Brusila (toim.) *Kuvakulmia. Puheenvuoroja kuvista ja kuvallisesta kulttuurista*. Lapin yliopistokustannus, Rovaniemi, 13–34.
- Lehtinen, Vilma (2007) *Maintaining and extending social networks in IRC-galleria*. Sosiaalipsykologian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, Helsinki. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20071779>
 (Luettu 10.3.2013)
- Lietsala, Katri & Sirkkunen, Esa (2008) *Social media. Introduction to the tools and processes of participatory economy*. Tampere university press, Tampere.
- Lister, Martin & Dovey, Jon & Giddings, Seth & Grant, Iain & Kelly, Kieran (2009) *New media: A critical introduction*. Second edition. Routledge, New York.
- Liu, Hugo (2007) Social network profiles as taste performances. *Journal of computer-mediated communication* 13:1, article 13.
<http://dx.doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00395.x> (Luettu 15.3.2013)

- Marwick, Alice (2005) 'I'm a lot more interesting than a Friendster profile'. Identity, presentation, authenticity and power in social networking services. Association of internet researchers, IR 6.0 -konferenssi. Chicago, IL. Luettävissä konferenssiarkistosta AoIR-järjestön tunnuksilla: <http://aoir.org/conferences/past/ir-6-2005/> (Luettu 19.3.2013)
- Marwick, Alice (2008) To catch a predator? The Myspace moral panic. *First monday* 13:6–2. <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/2152/1966> (Luettu 25.2.2013)
- Marwick, Alice & danah, boyd (2011) I tweet honestly, I tweet passionately: Twitter users, context collapse, and the imagined audience. *New media and society* 13, 96–113.
- Martin, Michèle (1991) *Hello central? Gender, technology, and culture in the formation of telephone systems*. McGill-Queen's university press, Québec.
- Mayring, Philipp (2000) Qualitative content analysis. *FQS forum: Qualitative social research. Sozialforschung* 1:2, article 20.
- McGrath, Kathy & Elbanna, Amany & Hercheui, Magda & Panagiotopoulos, Panagiotis & Saad, Elizabeth (2012) Exploring the democratic potential of online social networking: The scope and limitations of e-participation. *Communications of the association for information systems* 30, Article 16. <http://aisel.aisnet.org/cais/vol30/iss1/16> (Luettu 19.3.2013)
- McKenna, K. Y. A. & Green, A. S. & Gleason, M. E. J. (2002) Relationship formation on the Internet: What's the big attraction? *Journal of social issues* 58:1, 9–31.
- Melakoski-Vistbacka, Suvi (2008) Kuka lukee naamakirjaasi? Internetin Facebook on sähköinen ystäväkirja ja paljon muuta. *Psykologi* 4, Suomen psykologiliitto, Helsinki, 18.
- Meyrowitz, Joshua (1985) *No sense of place. The impact of electronic media on social behavior*. Oxford university press, New York.
- Mikkola, Henna & Oinas, Merja-Maaria (2007) *Nuorten kehonkuva ja IRC-Galleriassa tapahtuva identiteetti-ilmaisu*. Kasvatuspsykologian pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto, Oulu.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994) *Qualitative data analysis*. 2. painos. Sage, Thousand Oaks.
- Moore, Fiona (2010) Self-presentation. Teoksessa Albert J. Mills & Gabrielle Durepos & Eiden Wiebe (toim.) *Encyclopedia of case study research*. Sage, Thousand Oaks, 850–853. Doi: 10.4135/9781412957397.n312
- Morley, David (1995) Television: not so much a visual medium, more a visible object. Teoksessa Chris Jenks (toim.) *Visual culture*. Routledge, London, 170–189.

- Paasonen, Susanna (2003a) Erityisyyttä, edistysuskoa ja amnesiaa. Internet-tutkimuksen hankalat määritelmät. *Mediumi* 2.2.
<http://www.m-cult.net/mediumi/article.html?articleId=225&page=6> (Luettu 10.1.2013)
- Paasonen, Susanna (2003b) Missä on liha? Kyberavaruuskuvasto ja ruumiittomuuden merkitykset. *Tiedotustutkimus* 26:3, 4–16.
- Pantzar, Mika (1996) *Kuinka teknologia kesytetään. Kulutuksen tieteestä kulutuksen taiteeseen*. Tammi, Helsinki.
- Perkel, Dan (2006) Copy and paste literacy: Literacy practices in the production of a MySpace profile. Konferenssipaperi. Informal Learning and Digital Media -konferenssi. Syyskuu 21–23. Tanska, Odense.
http://people.ischool.berkeley.edu/~dperkel/media/dperkel_literacymyspace.pdf (Luettu 16.6.2013)
- Peteri, Virve (2006) *Mediaksi kotiin. Tutkimus teknologioiden kotouttamisesta*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, Tampere.
- Pitkin, H. F. (1981) Justice: on relating private and public. *Political theory* 9:3, 327–352.
- Robards, B. (2010) Randoms in my bedroom: Negotiating privacy and unsolicited contact on social network sites. *PRism* 7:3, 1–12.
http://www.prismjournal.org/fileadmin/Social_media/Robards.pdf (Luettu 19.3.2013)
- Saari, Henrik (2008) *Itsensä esittäminen ja aitous IRC-Galleriassa*. Sosiologian kandidaatin opin- näytetyö. Tampereen yliopisto.
- Saari, Henrik (2010) *Itsensä esittäminen Facebookissa: eri-ikäisten käyttäjien käsitykset ja koke- mukset verkostopalvelussa esiintymisestä*. Informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median pro gradu -työ. Tampereen yliopisto.
- Saarikoski, Petri (1999) Tietokonepelit osana audiovisuaalisen kulttuurin moraalipaniikkia. *Wider screen* 1–2.
<http://widerscreen.fi/1999-1-2/tietokonepelit-osana-audiovisuaalisen-kulttuurin-moraalipaniikkia/> (Luettu 25.8.2013)
- Saarikoski, Petri (2009) Verkonpunontaa – tietoverkkojen esihistoria ja Suomi. Teoksessa Petri Saa- rikoski & Jaakko Suominen & Riikka Turtiainen & Sari Östman (toim.) *Funetista Facebookiin: In- ternetin kulttuurihistoria*. Gaudeamus, Helsinki, 23–72.
- Saarikoski, Petri & Suominen, Jaakko & Turtiainen, Riikka & Östman, Sari (2009) *Funetista Face- bookiin: Internetin kulttuurihistoria*. Gaudeamus, Helsinki.
- Salmi, J. W. & Linkomies, Edwin (1970) *Latinalais-suomalainen sanakirja*. Otava, Helsinki.

Schau, Hope Jensen & Gilly, Mary C. (2003) We are what we post? Self-presentation in personal web space. *Journal of consumer research* 30, Joulukuu 2003, 385–404.

Schroeder, Ralph (2002) Social interaction in virtual environments: Key issues, common themes, and a framework for research. Teoksessa Ralph Schroeder (toim.) *The social life of avatars: Presence and interaction in shared virtual environments*. Springer-Verlag, Berlin. 1–18.

Siibak, Andra (2008) Visual self-presentation on social networking sites. Discrepancies between the “ought” and the “real”. Association of internet researchers, IR 9.0 -konferenssi. Lokakuu 2008. Kööpenhamina. Luettavissa konferenssiarkistosta AoIR-järjestön tunnuksilla: <http://aoir.org/conferences/past/ir-9-2008/> (Luettu 1.1.2013)

Silverstone, Roger (1994) *Television and everyday life*. Routledge, London.

Silverstone, Roger & Hirsch, Eric & Morley, David (1992) Information and communication technologies and the moral economy of the household. Teoksessa Roger Silverstone & Eric Hirsch (toim.) *Consuming technologies, media and information in domestic space*. Routledge, London, 9–17.

Sismondo, Sergio (2008) Science and technology studies and an engaged program. Teoksessa Edward J. Hackett & Olga Amsterdamska & Judy Wajcman (toim.) *The handbook of science and technology studies*. Third edition. The MIT press, Cambridge, 13–32.

Standage, Tom (1999) *The victorian Internet. The remarkable story of the telegraph and the nineteenth century's online pioneers*. Phoenix books, London.

Strano, Michele M. (2008) User descriptions and interpretations of self-presentation through Facebook profile images. *Cyberpsychology: Journal of psychosocial research on cyberspace* 2:2. <http://cyberpsychology.eu/view.php?cisloclanku=2008110402&article> (Luettu 1.4.2013)

Streng, Adolf V. (1997) *Latinalais-suomalainen sanakirja*. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 196. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.

Stutzman, Frederic (2006) An evaluation of identity-sharing behavior in social network communities. *Journal of the international digital media and arts association* 3:1, 10–18.

Suominen, Jaakko (2009) Johdannoksi: netin kulttuurihistoriaa. Teoksessa Petri Saarikoski & Jaakko Suominen & Riikka Turtiainen & Sari Östman (toim.) *Funetista Facebookiin: Internetin kulttuurihistoria*. Gaudeamus, Helsinki, 7–22.

Säntti, Risto & Säntti, Petra (2011) Organisaatio ja sosiaalisen median ajattelutapa. Tiedosta, määrittele ja hyödynnä. Teoksessa Terhi Aaltonen-Ogbeide, Pentti Saastamoinen, Heikki Rainio ja Tero Vartiainen (toim.) *Silmät auki sosiaaliseen mediaan*. Eduskunta, 14–45.

- Teräväinen, Paula (2009) ”Mä haluan näyttää parhaimman puolen itsestäni”. *IRC-Gallerian valokuvat nuoren identiteetin rakennuksessa*. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, Tampere. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-20095> (Luettu 2.8.2013)
- Tong, Stephanie Tom & Van Der Heide, Brandon & Langwell, Lindsey & Walther, Joseph B. (2008) Too much of a good thing? The relationship between number of friends and interpersonal impressions on Facebook. *Journal of computer-mediated communication* 13:3, 531–549. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1083-6101.2008.00409.x> (Luettu 12.8.2013)
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi, Helsinki.
- Turkle, Sherry (1995) *Life on the screen. Identity in the age of the internet*. Simon & Schuster, New York.
- Turtiainen, Riikka (2009) Tunne netissä. Teoksessa Petri Saarikoski & Jaakko Suominen & Riikka Turtiainen & Sari Östman (toim.) *Funetista Facebookiin: Internetin kulttuurihistoria*. Gaudeamus, Helsinki, 193–233.
- Utz, Sonja (2010) Show me your friends and I will tell you what type of person you are: How one's profile, number of friends, and type of friends influence impression formation on social network sites. *Journal of computer-mediated communication* 15:2, 314–335. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1083-6101.2010.01522.x> (Luettu 19.3.2013)
- Valkenburg, Patti M. & Schouten, Alexander P. & Peter, Jochen (2005) Adolescents' identity experiments on the internet. *New media & society* 7:3, 383–402.
- Walker, Katherine (2000) ”It's difficult to hide it”: The presentation of self on internet home pages. *Qualitative sociology* 23:1, 99–120.
- Van Cleemput, Katrien (2008) Authenticity and subcultural style in adolescents' self-presentation on social network sites. Association of internet researchers, IR 9.0 -konferenssi. Lokakuu 2008. Kööpenhamina. Luettavissa konferenssiarkistosta AoIR-järjestön tunnuksilla: <http://aoir.org/conferences/past/ir-9-2008/> (Luettu 19.3.2013)
- Walther, Joseph B. (1993) Impression development in computer-mediated interaction. *Western journal of communication* 57, 381–398.
- Walther, Joseph B. (1996) Computer-mediated communication: Impersonal, interpersonal, and hyperpersonal interaction. *Communication research* 23, 3–43.
- Weintraub, Jeff (1997) The theory and politics of the public/private distinction. Teoksessa Jeff Weintraub ja Krishan Kumar (toim.) *Public and private in thought and practice*. The university of Chicago press, Chicago, 1–42.
- Weintraub, Jeff & Kumar, Krishan (1997) *Public and private in thought and practice*. The university of Chicago press, Chicago.

- West, Anne & Lewis, Jane & Currie, Peter (2009) Students' Facebook "friends": public and private spheres. *Journal of youth studies* 12:6, 615–627.
- Whitty, Monica T. (2007) Revealing the 'real' me, searching for the 'actual' you. Presentations of self on an internet dating site. *Computers in Human Behavior* 24:11, 1707–1723.
- Wolfe, A. (1997) Public and private in theory and practice: Some implications of an uncertain boundary. Teoksessa Jeff Weintraub ja Krishan Kumar (toim.) *Public and private in thought and practice*. The university of Chicago press, Chicago, 182–203.
- Woolgar, Steve (1991) The turn to technology in social studies of science. *Science, technology & human values* 16:1, 20–50.
- Vuojärvi, Hanna & Isomäki, Hannakaisa & Hynes, Deirdre (2010) Domestication of a laptop on a wireless university campus: A case study. *Australasian journal of educational technology* 26:2, 250–267.
- Wyatt, Sally (2008) Technological determinism is dead; long live technological determinism. Teoksessa Erward J. Hackett & Olga Amsterdamska & Judy Wajcman (toim.) *The handbook of science and technology studies*. Third edition. The MIT press, Cambridge, 165–180.
- Zhao, Shanyang & Grasmuck, Sherri & Martin, Jason (2008) Identity construction on Facebook: Digital empowerment in anchored relationships. *Computers in human behavior* 24:5, 1816–1836. <http://astro.temple.edu/~bzhao001/Identity%20Construction%20on%20Facebook.pdf>
(Luettu 1.6.2013)
- Östman, Sari (2009) Onko netille aikaa? Teoksessa Petri Saarikoski & Jaakko Suominen & Riikka Turtiainen & Sari Östman (toim.) *Funetista Facebookiin: Internetin kulttuurihistoria*. Gaudeamus, Helsinki, 157–192.

Internetpalvelut

Facebook

<http://www.facebook.com> (Luettu 10.6.2013)

Gays.com

<http://www.gays.com> (Luettu 5.4.2013)

Google+

<http://plus.google.com> (Luettu 5.4.2013)

IRC-Galleria

<http://www.irc.fi> (Luettu 10.6.2013)

LinkedIn

<http://www.linkedin.com> (Luettu 10.6.2013)

MySpace

<http://www.myspace.com> (Luettu 10.6.2013)

Pinterest

<http://pinterest.com> (Luettu 10.1.2013)

Ravelry

<http://www.ravelry.com> (Luettu 10.1.2013)

Twitter

<http://www.twitter.com> (Luettu 8.1.2013)

Untappd

<http://www.untappd.com> (Luettu 1.10.2013)

XING

<http://www.xing.com> (Luettu 20.1.2013)

Muut lähteet

Bibliography of research on social network sites. Koonnut danah boyd.

<http://www.danah.org/researchBibs/sns.php> (Luettu 15.3.2013)

Facebakers.com. Facebook statistics Finland. 9.4.2010.

Verkkosivu tallennettu 9.4.2010. Saatavilla kirjoittajan arkistoista.

Findikaattori. Kulttuuriosallistuminen tietoverkoissa. 7.11.2012.

<http://www.findikaattori.fi/fi/84> (Luettu 13.11.2012)

Helsingin Sanomat 27.9.2004. Kotimaa. Nuoret tyrkyllä netin kuvagalleriassa.

Helsingin Sanomat 5.10.2006. Mielipide. Internet vaatii nuorelta itsensä suojaamisen taitoja.

Helsingin Sanomat 31.10.2006. Kotimaa. Kuvagallerioissa käy jo selvästi yli puolet Suomen teini-ikäisistä.

Helsingin Sanomat 3.10.2007. Talous. Facebook saa satoja uusia suomalaiskäyttäjiä tunnissa.

Helsingin Sanomat 20.10.2007. Kaupunki. Nyt en ymmärrä.

Helsingin Sanomat 30.12.2007. Työelämä. Vuoden kohtaupaikka: Facebook.

Helsingin Sanomat 1.2.2008. Kaupunki. ”Nettiä on turha syyttää”.

Helsingin Sanomat 22.1.2012. Työelämä. Facebook tuli töihin.

Helsingin sanomat 18.8.2012. Talous. Sijoittajien usko Facebookiin horjuu.

Hotz, Alex (2010) Facebook privacy: 6 years of controversy [infographic]. Mashable.

<http://mashable.com/2010/08/25/facebook-privacy-infographic/> (Luettu 22.3.2013)

IRC-Galleria (2003) Kysymyksiä, vastauksia ja vinkkejä. Sivun tallennettu 3.12.2003 verkkopalveluun Internet Archive.

<http://web.archive.org/web/20031203163123/irc-galleria.net/faq.php> (Luettu 7.4.2013)

IRC-Galleria (2005) IRC-Opas. Pitkä oppimäärä. Sivun tallennettu 5.12.2005 verkkopalveluun Internet Archive.

<http://web.archive.org/web/20051205012445/http://irc-galleria.net/irc-opas.html> (Luettu 24.6.2013)

Järvinen, Petteri (2009) Digiarkistointi: säilytä muistot ja tiedostot. WSOYpro, Jyväskylä.

Kauppi, Emma (2010) Facebook muuttaa yksityisiä tietoja julkisiksi. MikroPC.

http://www.mikropc.net/kaikki_uutiset/facebook+muuttaa+yksityisia+tietoja+julkisiksi/a396818
(Luettu 1.8.2013)

Kuluttajabarometri 2013, tammikuu. Taulukot.

http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/kbar_2013-01_taul_fi.pdf (Luettu 22.2.2013)

Laine, Joonas (21.11.2012) Sähköpostikirjeenvaihto Helsingin Sanomien asiakaspalveluvastaavan kanssa.

Nussbaum, Emily (2007) Say everything. *New York magazine*. 12 February.

<http://nymag.com/news/features/27341/> (Luettu 28.2.2013)

Paumgarten, Nick (2011) Looking for someone. Sex, love, and loneliness on the internet. *The New Yorker*. Julkaistu 4.7.2011.

http://www.newyorker.com/reporting/2011/07/04/110704fa_fact_paumgarten?currentPage=1 (Luettu 21.3.2013)

Pelastakaa Lapset (2011) Lasten kokema seksuaalinen häirintä ja hyväksikäyttö internetissä.

<http://pelastakaalapset-fi-bin.directo.fi/@Bin/1cbac5f5b9728adc45f55af8e68ab018/1372091165/application/pdf/895179/Lasten%20kokema%20seksuaalinen%20häirintä2011.pdf> (Luettu 16.6.2013)

Pönkä, Harto (2013) Arvio suomalaisten Facebook-käyttäjien todellisesta määrästä + ikäpyramidi. Lehmätkin lentäis -blogi.

<http://harto.wordpress.com/2013/02/27/arvio-suomalaisten-facebook-kayttajien-todellisesta-maarasta-ikapyramidi/> (Luettu 14.3.2013)

Sanoma. Mediaportfolio: Helsingin Sanomat.

<http://www.sanoma.fi/tietoa-sanomasta/sanoma-news/mediaportfolio/sanomalehdet> (Luettu 10.1.2013)

Schwartz, Daniel (2012) 8 Facebook privacy flaps. CBC News.

<http://www.cbc.ca/news/technology/story//2012/09/25/f-facebook-privacy-list.html> (Luettu 22.3.2013)

Shannon, David (2007) *Vuxnas sexuella kontakter med barn via Internet*. Rapport 2007:11. Brottsförebyggande rådet.

<http://www.bra.se/bra/publikationer/arkiv/publikationer/2007-04-20-vuxnas-sexuella-kontakter-med-barn-via-internet.html> (Luettu 24.6.2013)

Socialbakers.com. Finland Facebook Statistics. 13.3.2013

Verkkosivu tallennettu 13.3.2013. Saatavilla kirjoittajan arkistoista.

SVT = Suomen virallinen tilasto

Suomen virallinen tilasto (2011) Kuluttajabarometri. Joulukuu 2011. Liitekuvio 14. Tietokoneen ja internet-yhteyden yleisyys kotitalouksissa 2/2001–11/2011. Tilastokeskus, Helsinki.

http://tilastokeskus.fi/til/kbar/2011/12/kbar_2011_12_2011-12-27_kuv_014_fi.html

(Luettu 5.4.2013)

Suomen virallinen tilasto (2012a) Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö. Tilastokeskus, Helsinki.

<http://tilastokeskus.fi/til/sutivi/> (Luettu 13.11.2012)

Suomen virallinen tilasto (2012b) Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö. 1. Internetin käytön muutokset. Tilastokeskus, Helsinki.

http://tilastokeskus.fi/til/sutivi/2012/sutivi_2012_2012-11-07_kat_001_fi.html (Luettu 5.4.2013)

Tietokone 9.6.2008. Facebook kääntyi suomen kielelle.

http://www.tietokone.fi/uutiset/2008/facebook_kaantyi_suomen_kielelle (Luettu 21.3.2013)

Tietokone 2/2010. Sosiaalinen media meni töihin.

http://www.tietokone.fi/lehti/tietokone_2_2010/sosiaalinen_media_meni_toihin_8154

(Luettu 1.1.2013)

Tilastokeskus (2004) Digiboksi alkoi yleistyä. Artikkelin lähde Kuluttajabarometri 2004, helmikuu. Tilastokeskus, Helsinki.

http://www.stat.fi/tup/tietoaika/tilaajat/ta_03_04_digiboksi.html (Luettu 22.2.2012)

Tilastokeskus (2006) Tietotekniikasta tullut osa suomalaisten arkipäivää. Tiedote 8.3.2006.

http://www.stat.fi/ajk/tiedotteet/v2006/tiedote_017_2006-03-08.html (Luettu 13.3.2013)

Tilastokeskus (2008) Digiboksi yleistyi kaikkein nopeimmin. Artikkelin julkaistu verkossa 9.4.2008. Tilastokeskus, Helsinki.

http://www.stat.fi/artikkelit/2008/art_2008-04-09_005.html?s=0 (Luettu 22.2.2012)

Unix.org. History and timeline.

http://www.unix.org/what_is_unix/history_timeline.html (Luettu 27.5.2013)

Liite: Primääriaineistoon kuuluvat Helsingin Sanomien artikkelit

2004

HS 27.9.2004. Nuoret tyrkyllä netin kuvagalleriassa. Kotimaa. Päivä lehtimiehenä. Kirjoittajat Sini Pirnes ja Antti Halonen.

HS 30.10.2004. Netissä halutaan näkyä. Kotimaa. Tausta. Kirjoittaja Juha Sirén.

2005

HS 5.3.2005. IRC ja IRC-Galleria. Kotimaa. Nuorten posti.

2006

HS 27.5.2006. Roolileikkejä valokuvaajan ateljeessa. Kulttuuri. Kirjoittaja Jukka Yli-Lassila.

HS 4.6.2006. Digi aika teki valokuvista instant-tuotteita. Sunnuntai.

HS 5.10.2006. Internet vaatii nuorelta itsensä suojaamisen taitoja. Mielipide.

HS 22.10.2006. Liennyttävä Leppävaarasta. Sunnuntai. Kirjoittaja Miska Rantanen.

HS 23.10.2006. Kuka on Tintsu91? Kotimaa.

HS 31.10.2006. Kuvagallerioissa käy jo selvästi yli puolet Suomen teini-ikäisistä. Kotimaa. Kirjoittaja Anna Karismo.

HS 4.11.2006. Verkkotelevisio asetti vaaliehdokkaat ikuiseen valvontaan USA:ssa. Ulkomaat. Kirjoittaja Pekka Mykkänen.

HS 2.12.2006. Vastuullisessa markkinoinnissa huomioon mainosväline. Mielipide.

2008

HS 8.1.2008a. Facebookissa omana itsenä. Kaupunki.

HS 8.1.2008b. Jyrki Kasvi luopuu viikoksi Facebookista. Kaupunki. Kirjoittaja Raija Kaikkonen.

HS 12.1.2008. Facebook vähensi likaista jalkatyötä. Ulkomaat. Kirjoittaja Anssi Miettinen.

HS 15.1.2008. Siivous korvasi Facebookin. Kaupunki. Kirjoittaja Raija Kaikkonen.

HS 25.1.2008. Julkisen ja yksityisen raja katoaa tietoverkon yhteisösivustoilla. Mielipide.

HS 1.2.2008. Nettiä on turha syyttää. Kaupunki. Kirjoittaja Mari Julku.

HS 3.2.2008. Netti on nuoren oma huone. Työelämä. Kirjoittaja Katri Kallionpää.

HS 5.2.2008. Facebook voi viedä henkilöyden. Tiede. Kirjoittaja Reijo Holopainen.

HS 10.2.2008. Finnair pelkää Facebookia. Työelämä.

HS 16.2.2008. Netti ei korvaa tapaamista. Kotimaa.

HS 11.3.2008. Tule Facebookiin, eikä kuolemakaan sinua siitä erota. Tiede. Kirjoittaja Maria Aspan.

HS 4.5.2008. Netti kansa ottaa kantaa – turhaan? Pääkirjoitukset. Kirjoittaja Elisa Juholin.

HS 28.8.2008. Nuoret surevat IRC-Gallerian yhteisöissä. Kotimaa. Kirjoittaja Minna Passi.

HS 5.10.2008. Halutako julkkikseksi? Sunnuntai. Kirjoittajat Matti Rämö ja Jussi Konttinen.

HS 20.10.2008. Puolustusvoimat huolestui Facebook-vakoilijoista. Kotimaa.

2012

HS 22.1.2012. Facebook tuli töihin. Työelämä. Kirjoittaja Peppiina Ahokas.

HS 21.3.2012. Työnhakijoilta tivataan USA:ssa Facebook-tietoja. Talous.

HS 7.4.2012a. Sosiaalisiksi pakotetut. Kotimaa. Kirjoittajat Peppiina Ahokas ja Miska Rantanen.

HS 7.4.2012b. Twitteriä ei tunneta eduskunnassa. Kotimaa. Kirjoittajat Peppiina Ahokas ja Miska Rantanen.

HS 15.4.2012. Facebookissakin pitää muistaa yksityisyys. Pääkirjoitukset. Vieraskynä. Kirjoittaja Maria Lassila-Merisalo.

HS 3.5.2012. Lieksan nettikirjoittajat kiistivät rikossyytteet. Kotimaa.

HS 8.5.2012. Paavo Arhinmäen ”Facebook-juttu”. Kotimaa. Kirjoittaja Marko Junkkari.

HS 9.6.2012. Facebook-päivitys kelpaa vain vinkiksi. Kulttuuri. Kirjoittaja Katri Kallionpää.

HS 17.6.2012. Milloin sana ei enää ole vapaa? Sunnuntai. Kirjoittaja Noora Mattila.
HS 21.6.2012. Facebook ei ole luotettava kaveri. Kulttuuri. Kirjoittaja Katri Kallionpää.
HS 20.8.2012. Voiko lehtori pakottaa Facebookiin? Kotimaa. Kirjoittaja Janne Toivonen.
HS 28.8.2012. Sananvapaus koskee kaikkia. Kulttuuri. Kirjoittaja Jaakko Lyytinen.
HS 25.9.2012. Kuntavaaliehdokas kirjoitti ministerien tappamisesta. Kotimaa. Kirjoittaja Kalle Silberberg.
HS 12.11.2012. Kokoomusnuoret yrittävät parantaa julkisuuskuvaansa Facebook-säännöillä. Kotimaa.
HS 18.11.2012. Työklินิกka. Työelämä.
HS 29.11.2012. Epäsosiaalinen media. Ihmiset. Kirjoittaja Sanna-Kaisa Hongisto.
HS 5.12.2012. Opiskelijajärjestö haastaa Facebookin tietosuojasta. Talous.